

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ' 31 ΙΑ-
ΝΟΥΑΡΙΟΥ 1907

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΩΝ *

Εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὰς προλήψεις τοῦ Ἀλβανικοῦ λαοῦ φαίνεται πως ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἔλλειψις τοῦ πολιτισμοῦ ἐκ τῆς χώρας του· ἀκριβέστερον διαγινώσκεται οὗτος ἐν τῇ τάσει ἣν ἔχει πρὸς τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς — razzia — κατὰ τῶν γειτόνων φυλῶν τῶν ἐχουσῶν μάλιστα διάφορον θρήσκευμα. Πλειστάκις ἄνευ αἰτίας, πολλάκις δι' ἓνα ἄμυνόν, ἢ μίαν δάμαλιν κλαπεῖσαν, καὶ συχνάκις διὰ τὸν φόνον μέλους τινὸς τῆς φυλῆς — vendetta — σύμπασα ἡ φυλή, εἰς ἣν ἀνῆκον ὁ φονευθεὶς ἢ τὰ κλαπέντα ζῶα, ἐπέρχεται πανστρατιᾷ κατὰ τῆς ἄλλης ἀπειλοῦσα πανωλεθρίαν καὶ αὐτῆς καὶ τῶν χωρίων ἐν οἷς κατοικεῖ. Πολλάκις δὲν ἀρκοῦσι μία καὶ δύο συμπλοκαί, ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς τὴν οἰκτρὰν ταύτην κατάστασιν. Ἡ πάλῃ αὕτη ἐξακολουθεῖ, μετὰ διάφορα διαλείμματα, εἴτε ἔνεκα τοῦ χειμῶνος, εἴτε ἔνεκεν ἀναγκῆς συνομολογουμένης ἐν τῇ ἄνω κυρίως Ἀλβανίᾳ μετὰ τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου καὶ τῶν Ἀγίων Πάντων, ἐπὶ μῆνας καὶ ἐνίοτε ἐπὶ ἓν καὶ ἐπὶ δύο ἔτη, περατοῦται δὲ εἴτε διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς προσβληθείσης φυλῆς, λαμβανομένων τῶν ἀντιποίνων, εἴτε διὰ συμβιβασμοῦ, καθ' ὃν πολλάκις γίνεται καὶ συμψηφισμὸς τῆς κεφαλῆς ἑνὸς ἀνθρώπου πρὸς ἓνα βοῦν, ἢ μίαν δάμαλιν, ἢ πρὸς 300 περίπου φράγκα. Οὕτω λησμονοῦνται πρὸς καιρὸν καὶ ἡ ἔχθρα, καὶ ἡ ἀπώλεια πολλῶν δεκάδων

Ἀλβανῶν φονευθέντων κατὰ τὰς συμπλοκάς καὶ αἱ πυρποληθεῖσαι οἰκίαι καὶ τὰ κλαπέντα κτήνη, μέχρις οὗ, διδομένης ἀφορμῆς μετὰ τινα ἔτη, ἀρξάνται νέαι ἐπιδρομαί.

Ἐκ τῆς λυπηρᾶς ταύτης καταστάσεως, ἣτις ὅμως δὲν ἀποτελεῖ τὸν γενικὸν κανόνα ἐν Ἀλβανίᾳ, τοῦλάχιστον τῇ μεσημβρινῇ, ἥς τὴν κατάστασιν ἀντελήφθημεν καὶ ἐμελετήσαμεν προχωρήσαντες εἰς ἱκανὸν μέρος αὐτῆς, δύο τῶν νεωτέρων περιηγητῶν καὶ συγγραφέων ὁ μὲν Γάλλος, ὁ δὲ Ἑλβετὸς ἐξήγαγον συμπεράσματα ὑπερβολικὰ καὶ σκληρὰ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἀλβανῶν.

Εἶναι ἀληθῶς ζοφερὰ ἡ εἰκὼν, δι' ἣς ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν, ὁ Albert Dumont εἰκονίζει τοὺς Ἀλβανούς ἐν τῷ ἀρίστῳ αὐτοῦ κατὰ τὰ ἄλλα συγγράμματι «Le Balkan et l'Adriatique» δημοσιευθέντι ἐν Παρισίοις, ἐν ἔτει 1874. Εἶναι παραπλησία τῇ εἰκόνι, δι' ἣς ὁ Τάκιτος εἰκόνισεν ἄλλοτε τοὺς Γερμανούς, καὶ ταῖς περιγραφαῖς τῶν ἀγρίων φυλῶν τῶν κατοικουσῶν ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀφρικῇ.

«Οἱ Ἀλβανοὶ» γράφει οὗτος¹, μὴ ποιούμενος διάκρισιν μετὰ τῶν Γκέγκηδων καὶ τῶν Τόσκων, οὐδ' ἄλλας τινὰς ἀναγκαίας διακρίσεις «ἐν πάσαις ταῖς πράξεσί των ὑπεῖκουσι» μόνον εἰς στιγμιαίαν ὄθησιν, ἐλαύνονται μόνον ὑπὸ τοῦ ἐνστικτοῦ, οὐδαμῶς δὲ προβλέπουσι τὰς συνεπείας αὐτῶν. «Ἄν εἶναι καλοί,» εἶναι κατὰ φυσικὴν κλίσιν, μὴ πιστεύοντες ὅτι «ἡ καλοσύνη των παρέχει αὐτοῖς δικαιώματα» ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἄλλου, ἢ ὅτι ἡ

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶνε ἀπόσπασμα ἀνεκδότου συγγράμματος τοῦ κ. Νικολάου Σκωτίδη Γενικοῦ Προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπὸ Κερκύρας εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον καὶ τὴν Νότιον Ἀλβανίαν». Τὸ ἔργον ἐγράφη τὸ 1886 ὅτε ὁ συγγραφεὺς ἦτο πρῶτος εἰς τὸ Ἀργυροκάστρον.

¹ Κεφ. V σελὶς 288-289.

»καλοσύνη τούτου πρὸς αὐτοὺς τοῖς ἐπιβάλλει
»μακρὰν ἀνάμνησιν. Λαμβάνουσι τὰ δῶρα μὴ
»σκεπτόμενοι τὸ παράπαν ὅτι ὀφείλουσι νὰ
»θεωρῶσιν αὐτὰ ὡς ἐνθύμημα· δίδουσι δὲ δῶρα
»μὴ ἀξιοῦντες ὡς ἀνταπόδοσιν τὴν εὐγνωμο-
»σύνην τοῦ λαμβάνοντος. Εἶναι εὐτυχεῖς δίδον-
»τες, εὐτυχεῖς λαμβάνοντες, ὡς τὰ παιδία, αἵτινα
»ἐνεργοῦσιν, οὐδενὸς ἔχοντες ὑπολειπομένου ἐκ
»τῆς εὐχαρίστου ἐντυπώσεως, ἣν ὑπέστη ἡ ἀ-
»πλὴ αὐτῶν φύσις, μετὰ τὴν σύντομον στιγ-
»μήν, καθ' ἣν διήρκεσεν αὕτη. Αἰσθάνονται ὅτι
»δυνάμεις τις ὑπερτέρα δεσπόζει αὐτῶν καὶ ὅτι
»ὀφείλουσι νὰ δέωνται πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλ' ὅ-
»μως εἶναι ἄθρησκοι, ἢ μᾶλλον δὲν σκέπτονται
»περὶ τῆς θρησκείας. Καὶ ὁ καθολικὸς δύναται
»νὰ εἶπῃ ἐν στιγμῇ τινὶ «ὁ Θεὸς τοῦ Μωά-
»μεθ εἶναι ἐξ ἴσου μέγας» καὶ ὁ Μουσουλμά-
»νος δύναται νὰ ζητήσῃ τὸν Χριστιανὸν ἱερέα,
»ἢ νὰ μεταβῇ εἰς τὰς πανηγύρεις τοῦ Ἁγίου
»Γεωργίου καὶ τῶν Χριστουγέννων, ἢ νὰ ἀνάβῃ
»κηρία εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον. Ἐλλείπει ἀπὸ
»τοῦ Ἀλβανοῦ ἡ συνείδησις. Καὶ αὐτὸ τὸ μῆ-
»ρος του προέροχεται ἐξ ἐνστίκτου, ἐκλείπον, ἅμα
»ἐκανοποιητῇ, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀναμνήσεως. Ἡ
»εἰμαρμένη μόνη διευθύνει τὰς πράξεις του·
»καὶ ὅταν ἔτι φρονεῖ λέγει ὅτι «ὁ Θεὸς τὸ
»ἡθέλησεν οὕτω». Καλὸς εἶναι οὐχὶ ὁ ἐνάρ-
»τος, ὁ δεσπότης τῶν παθῶν του, ἀλλ' ὁ ἰσχυ-
»ρὸς ὁ δεσπότης τῶν ἄλλων, κακὸς δὲ ὁ ἀ-
»σθενὴς ὁ δειλός».

Φιλοσοφῶν ὁ Γάλλος συγγραφεὺς ἐπὶ τῶν
αἰτίων τῆς καταστάσεως ταύτης φαίνεται σκλη-
ρότερος εἰς τὰ συμπεράσματά του ἀποφαινό-
μενος «ὅτι ταῦτα ἔγχεινται εἰς τὴν φύσιν αὐ-
»τῆν τοῦ Ἀλβανοῦ, εἰς τὴν στενότητα καὶ νω-
»θρότητα τοῦ πνεύματός του, εἰς τὸν ἐγωϊσμόν,
»ὅστις ἀποκλείει αὐτὸν ἀπὸ παντὸς συνεταιρι-
»σμοῦ καὶ ἀπὸ πάσης σκέψεως περὶ γενικωτέ-
»ρου συμφέροντος, καὶ εἰς τὴν φιλαργυρίαν
του».

Τὴν εἰκόνα ταύτην συμπληροῖ διὰ ζοφερῶν
ἐξ ἴσου χρωμάτων ὁ Ἑλβετὸς περιηγητὴς Al-
fred Gillieron ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ
«Grèce et Turquie» δημοσιευθέντι ἐν ἔτει
1877.

«Κατ' αὐτὸν ὁ Ἀλβανὸς διαφέρει πάντῃ
»τοῦ Ἑλλήνου, ὅστις ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῆς εὐ-
»φυΐας του ὑπέκει εἰς ἐλαφρὰς μόνον καὶ πα-
»ροδικὰς ἐντυπώσεις, διέπεται ἀπολύτως ὑπὸ
»τῶν ἐνστίκτων του. Τὰ αἰσθήματα ἐκρήγνυν-
»ται μετὰ παραδόξου ἐνεργείας, ὡς τὸ ὄπλον
»ὅπερ ἐκπυρσοκροτεῖ, ἅμα τῇ ἐλαχίστῃ ἐξωτε-

»ρικῇ ἐπαφῇ. Τὸ μῖσος, ἡ λύπη, ἡ χαρά του
»ἐκδηλοῦνται μετὰ βαρβάρου κτηνωδίας. Ὅτε
»ὁ Ἀλβανὸς εἶναι ὠργισμένος, οὐδὲν δύναται
»νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν βραχίονά του. Νομίζει τὴν
»ἐκδίκησιν τόσον ἱερὰν, ὅσον τὸ θρησκευτι-
»κὸν καθήκον. Θεωρεῖ αὐτήν, ὡς τὸν καλλιτε-
»ρον τρόπον, καθ' ὃν θὰ ἡδύνατο νὰ καθαγια-
»σθῇ, τὴν δὲ λύπην, ὡς κτύπημα, ὅπερ ταράσ-
»σει καὶ εἰς ὃ δὲν πρέπει νὰ ἀντιτάσσεται
»τις. Ἀγπαπᾷ τὰς πενθίμους σκηνας, καθ' ἃς
»ἡ λύπη καταντᾷ εἰς παραφροσύνην, καὶ τὰ
»μοιρολόγια καὶ τὰ ἐπικήδεια ἔσματα, δι' ὧν
»αἱ γυναῖκες κρατοῦσαι τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀπο-
»θνήσκοντος ἐκδηλοῦσι τὴν βάρβαρον ἐνέρ-
»γειαν τῆς ψυχῆς των. Ὁ Ἀλβανὸς δὲν ἔχει
»οὐδὲν ἐθνικὸν ἔσμα δυνάμενον νὰ συγκριθῇ
»πρὸς τὰ τραγούδια τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος,
»οὐδεμίαν θρησκευτικὴν πεποιθήσιν, οὐδεμίαν
»ἀπολύτως ἰδέαν περὶ πόλεως καὶ πατρίδος».

Ὅπως δὲ ὁ Gillieron φαίνεται μετριώ-
τερος καὶ δικαιότερος τοῦ Dumont, ἐφ' ὅσον
κατέρχεται πρὸς τὴν χώραν τῶν Ἀλβανῶν
Τόσκων, δεχόμενος ὅτι ἐκεῖ ἤρξατο πνέων ἐλα-
φρός τις καὶ εὐεργετικὸς ἀήρ, ὅστις προϊόντος
τοῦ χρόνου θὰ διαλύσῃ τοὺς πάγους τῆς βαρ-
βαρότητος.

Αἱ εἰκόνες καὶ τὰ συμπεράσματα τῶν δύο
περιηγητῶν περὶ τῶν Ἀλβανῶν δὲν δύναται
νὰ θεωρηθῶσι τὸ παράπαν πιστὰ καὶ ἀκριβῆ.
Καὶ βεβαίως συγγραφεῖς πάντῃ ξένοι πρὸς τὰ
ἦθη, τὰς παραδόσεις καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν
Ἀλβανῶν, ἄδαεις τῆς Ἀλβανικῆς καὶ τῆς νεω-
τέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης, περιορισθέντες νὰ
διέλθωσι τὴν Ἀλβανίαν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν
καὶ βλέποντες τὰ πάντα ἐν τῷ ἀρχαίῳ καὶ
ἀφελεῖ τούτῳ λαῷ διὰ τοῦ πρίματος τῶν ἰδεῶν
καὶ ἀξιώσεων τῆς πεπολιτισμένης Δύσεως, δὲν
ἡδύναντο τὸ παράπαν νὰ διαγνώσωσι τὸ πνεῦμα
καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἐχαρα-
κτήρισαν αὐτοὺς δι' ἰδιότητων, ὧν αἱ πλείους
προξενοῦσιν ἀληθῶς ἀπορίαν τῷ εὐτυχῶσαντι
νὰ γνωρίσῃ αὐτούς, γενικῶς μάλιστα ἀποδιδόμε-
ναι ὑπὸ τοῦ Dumont ὅλῳ τῷ Ἀλβανικῷ λαῷ.

Ἴσως οἱ Ἀλβανοὶ τῆς Δίβρης καὶ τῆς Πρε-
σρένης οὕς ἐγνωρίσαμεν ἐν Βιτωλίοις, ὅτε ἐν
ἔτει 1878 αἱ ὀρδαὶ τῶν ἀτάκτων αὐτῶν ἐθε-
λοντῶν κατήρχοντο εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἑλλά-
δος, καὶ οἱ Λιάπιδες ὧν τὸν χαρακτήρα περι-
γράψαμεν, ὡς οἶον τε ἐν ἄλλῳ κεφαλαίῳ, δια-
τελοῦσιν ἔτι ἐν ἡμιαγρία καταστάσει¹. Ἀλλ'

¹ Αἱ κρίσεις αὗται ἀναφέρονται εἰς τὸ ἔτος 1886,
ὅτε ἐγράφη τὸ βιβλίον τοῦτο. Ἴσως ἔκτοτε ἐπῆλθε

οὔτε αὐτοὶ ἀποτελοῦντες τὸ εἰκοστὸν περίπου
τοῦ Ἀλβανικοῦ λαοῦ, οὔτε πάντες οἱ Ἀλβα-
νοὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς νευρό-
σπαστα ἐλαυνόμενα μόνον ὑπὸ τῶν ἐνστίκτων,
ἀνευ συνειδήσεως, ἀνευ οἷαςδήποτε βουλή-
σεως καὶ τάσεως πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὸν
πολιτισμόν, καὶ ὡς ἀμβλεῖς τὸν νοῦν, ἐγωῖ-
σται καὶ φιλάργυροι, ὡς πρὸ πάντων ὑποστη-
ρίζουσιν οἱ δύο περιηγηταί.

Ὁ Ἀλβανὸς φύσει λεπτὸς καὶ δξὺς τὸν νοῦν
εἶναι εἰς τῶν εὐφυεστέρων λαῶν τοῦ κόσμου,
ὡς ἀπέδειξε καὶ ἀποδεικνύει ἐν πάσῃ ἐργασίᾳ,
ἣν ἐπεχείρησεν, εἴτε ὡς λόγιος, εἴτε ὡς στρα-
τιωτικὸς, εἴτε ὡς ἔμπορος, εἴτε ὡς πολιτικὸς,
ἅμα ἐξελθὼν τοῦ στενοῦ κύκλου, ἐν ᾧ διετέλει
ἐν τῇ πατρίδι τοῦ ἀκαλλιέργητου καὶ ἀμορφώτου.

Ἀν ὑπόκειται ἐνίοτε εἰς παροδικὰς ἐντυ-
πώσεις, ὡς δύναται νὰ συμβῇ, καὶ παντὶ πε-
πολιτισμένῳ λαῷ ἐν στιγμαῖς μάλιστα κοινω-
νικῶν, θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν κρίσεων,
ἐν γένει σκέπτεται, κρίνει, βούλεται καὶ ἐνεργεῖ
συμφώνως τῷ ὀρθῷ λόγῳ καὶ τῷ δικαίῳ,
οὐχὶ ἴσως κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀπολύτου φι-
λοσοφίας, ἀλλ' οὐχὶ βεβαίως καὶ κατὰ τὰ ἐνστι-
κτα τῶν ἀγρίων λαῶν. Ἀν ἀπομακρύνεται πολ-
λάκις τοῦ ὀρθοῦ λόγου, δὲν γίνεται τοῦτο εἰκὴ
καὶ ὡς ἔτυχεν. Ἀν ἡ ἀγάπη του μεταβάλλεται
εἰς μῖσος, συντελοῦσιν εἰς τοῦτο ἡ ἀπιστία, ἡ προδο-
σία, ἡ ἀτιμία καὶ ἡ αὐτοδικία. Ἀν κλέπτῃ καὶ λη-
στεύῃ, ἀνταποδίδει τὴν γενομένην αὐτῷ κλοπὴν
καὶ ληστείαν· ἂν ἀναιτίως πράττῃ τοῦτο, διώ-
κεται καὶ τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν
του. Ἀν φρονεῖ, φρονεῖται καὶ αὐτός. Τὴν
φοβερὰν ἀρχὴν «κόκα πὲρ κόκα» δὲν δύνα-
ται τις νὰ ἀξιώσῃ, ὅπως ἀποσκορακίσωσιν οἱ
ἀμόρφωτοι Ἀλβανοί, ὅταν κρατῇ ἀτυχῶς ἐτέρα
ἀρχὴ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ πολιτισμοῦ «ὀφθαλ-
μὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος»
ἀρχὴ ἀποκρουομένη μὲν καὶ δικαίως μετ' ἀγα-
νακτῆσεως, ἀλλ' ὅμως συχνάκις ἐφαρμοζομένη
ἐν διαφόροις κύκλοις καὶ περιστάσεσιν.

Ὁ Ἀλβανὸς εἶναι καλός, βεβαίως, κατὰ φυ-
σικὴν κλίσιν, διότι σπέρμα τοῦ καλοῦ ἔγκειται
ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου· ὅταν δὲ τὴν κα-
λοσύνην του ἐκδηλῶ, εἴτε διὰ τῆς ξενίας, ἣν
οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ αὐτῷ, εἴτε διὰ
τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ ἀσθενοῦς, πιστεύει ὅτι
τοῦτο καταλείπει ἀνάμνησιν τῷ ξενιζομένῳ καὶ

βελτίωσιν διὰ τῆς ἰδρύσεως σχολείων, ὡς πρὸ εἰκο-
σαετίας ἡθέλησε νὰ ἐνεργήσῃ ἡ Ὄθωμανικὴ Κυβέρ-
νησις, ἐν τῇ Βορείῳ Ἡπείρῳ παρὰ τοῖς Τουρκαλβα-
νοῖς.

εὐεργετουμένῳ καὶ ἐπιβάλλει τὴν εὐγνωμοσύνην.

Ἄν καλὸς κατ' αὐτὸν εἶναι ὁ ἰσχυρὸς, ἐξ
ἴσου καλὸς εἶναι καὶ ὁ μεριμνῶν περὶ τῆς οἰ-
κογενείας του καὶ περὶ τῶν συμπατριωτῶν του,
εἴτε ἐν εἰρήνῃ, εἴτε ἐν πολέμῳ, συμβιβάζει δὲ
αὐτοὺς διὰ τοῦ συνδιαλλακτικοῦ ἡθους του καὶ
καὶ διὰ τοῦ κύρους, ὅπερ τῷ παρέχει ἐν τῇ
φυλῇ ἡ περὶ τῆς καλοσύνης του φήμη.

Ἄν ὁ Ἀλβανὸς δὲν ἔχῃ πεποιθήσιν εἰς τὴν
θρησκείαν του, αἰσθάνεται ὅμως ὅτι δυνάμεις
τις ὑπεράττη διευθύνει αὐτόν, καὶ τὴν δύνα-
μιν ταύτην, εἴτε ἐν τῷ Θεῷ, εἴτε ἐν τῷ Χρι-
στῷ, εἴτε ἐν τῷ Μωάμεθ, εἴτε ἐν τῷ Ἀλῇ, σέ-
βεται, καὶ ὑπὲρ τῆς δυνάμεως ταύτης ἀποδνῇ-
σκει μετ' αὐταπαρνήσεως.

Ἄν ὁ Ἀλβανὸς ζῶν ἐν μεμονωμένῃ χώρᾳ
ἀμοιρῇ πολιτισμοῦ, ἀκούει ὅμως μετ' ἀπορίας
καὶ θαυμασμοῦ τὰς προόδους, ἃς ἐπέτελεσαν
ἐν τῷ κόσμῳ αἱ μηχανικαὶ κυρίως ἐπιστήμαι.
Ζητεῖ μετὰ περιεργείας τοὺς λόγους καὶ εὐχε-
ται ὅπως ἴδῃ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ πατρίδι του τὰ
προϊόντα τῆς μεγάλης ταύτης ἀναπτύξεως. Ἄν
αὐτὸς στερῇται πάσης σχεδὸν ἀναπτύξεως, διότι
δὲν εἶχε σχολεῖον ἐν τῇ πατρίδι του, πέμπει
ὅμως εὐχαρίστως τὸ τέκνον του εἰς αὐτό, ἂν
τυχὸν ὑπάρχῃ τοιοῦτον, καὶ σέβεται καὶ ξενί-
ζει προθύμως τὸν διδάσκαλόν του.

Ζῶν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τὸν πατριαρχικὸν βίον,
ἀποτροπιάζεται τὰ οἰκογενειακὰ σκάνδαλα, ἐξα-
γοιῦται ἐπὶ τῇ προσβολῇ τῆς οἰκογενειακῆς
τιμῆς καὶ πλήττει διὰ τῆς μαχαίρας, σπῆθος
πρὸς σπῆθος, ὅταν ὁ προσβάλλων αὐτὸν εἶναι
ἐξ ἴσου ἰσχυρὸς, κρυφίως δὲ καὶ δόλῳ, ὅταν
οὗτος βοηθῇται καὶ ὑπ' ἄλλων.

Καίπερ ἀγέρωχος καὶ ὑπερήφανος τὸν χα-
ρακτήρα, ἀποκαλύπτει ὅμως τὴν κεφαλὴν πρὸ
τοῦ μεγαλείου τῆς διανοίας, τῆς οἰκογενείας,
τῆς γενναιότητος, τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς. Ζη-
λωτὴς αὐτῶν, εἶναι ὁ γενναιότερος τῶν ἀνθρώ-
πων· θέτων τὸν ἀριστερόν αὐτοῦ βραχίονα ἐπὶ
τῶν ὀφθαλμῶν, ὅπως μὴ τὸν ταράσῃ ἡ λόγχη,
τὸ πυροβόλον, ἢ ἡ πληθὺς τοῦ ἐχθροῦ καὶ
κρατῶν τὸ ἔξωτος εἰς τὴν δεξιὰν ὁρμᾷ ἀκράθε-
τος κατ' αὐτοῦ περιφρονῶν τὸν θάνατον. Ἄν
ἡ ἀτακτος, ὡς ἐθελοντής, τιθασσεύεται ὅμως
ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ του, ἔστω καὶ ἂν οὗτος εἶναι παῖς
ἀνήλικος, ἅμα ἐπεβλήθη τῇ φάρα διὰ τοῦ πο-
λεμικοῦ ἡθους καὶ τῆς εὐγενείας τῆς καταγω-
γῆς του, καὶ γίνεται ὁ εὐπειθέστερος καὶ γεν-
ναιώτερος τῶν στρατιωτῶν τοῦ κόσμου ἐν τῷ
τακτικῷ στρατῷ¹.

¹ Τοῦτο ἀπέδειξε πρὸ πολλῶν αἰώνων καὶ ὅτε ὑπη-

Πάντοτε ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας διωκόμενος καὶ διὰ τῆς εὐφυΐας του διαγινώσκων τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας, κατ' ἀρχὰς μὲν δυσπιστεῖ πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ περιεσκεμμένως προβαίνει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν στενῶν φιλικῶν σχέσεων· ἔνεκα δὲ τῆς ἐπιφυλάξεώς του ταύτης ἐξακριβώσθη παρὰ τινων ὡς πονηρὸς καὶ κρυψίνους, εἴτα ὅμως, ἅμα πεισθῇ περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ ἐπιζητοῦντος τὴν φιλίαν του, γίνεται ὁ εἰλικρινέστερος καὶ διαρκέστερος τῶν φίλων, ὁ δεινότερος δὲ ἐχθρὸς, ἅμα ἀπατηθῇ παρ' αὐτοῦ.

Ἄν ὁ Ἀλβανὸς φεῖδεται τῶν χρημάτων καὶ διὰ τῶν οἰκονομῶν του αὐξάνῃ τὴν περιουσίαν του, δὲν δύναται ὅμως νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς φιλάργυρος αὐτὸς ὅστις δαπανᾷ ἀφειδῶς ταύτην ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας τῆς πόλεως, εἰς ἣν ἀνήκει, καὶ τῆς χώρας του.

Ζῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς μέρη ὀρεινά, δὲν ἔχει τὴν φαντασίαν λίαν ζωηράν, ὡς οἱ μεσημβρινώτεροι αὐτοῦ λαοὶ καὶ ποιήσιν γλυκεῖαν· ἀλλ' ἐκφράζει διὰ τῆς ποιήσεώς του ἀρκούντως τὰ αἰσθήματα τοῦ ἔρωτος, τοῦ μητρικοῦ φίλου, τῆς πατρίδος καὶ τοῦ πολέμου, ὡς ὑπεδείξαμεν ἐν ἄλλῳ κεφαλαίῳ. Ἄλλ' ἂν οἱ Ἀλβανοὶ δὲν διατελῶσιν ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει καὶ δὲν εἶναι ἄξιοι τῶν εἰκόνων, δι' ὧν εἰκονίζονται ὑπὸ τοῦ Dumont καὶ τοῦ Gillieron, δὲν ἔπεται ὅτι ἔχουσι πολιτισμόν, ἢ τοῦλάχιστον ὅτι κέκηνται ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, οὗτ' ἐμπόριον ἄρα, οὕτε βιομηχανίαν, οὕτε γεωργίαν· καὶ κατὰ τοῦτο συμφωνοῦμεν μετὰ τῶν δύο συγγραφέων. Βεβαίως ὅμως τῆς τοιαύτης καταστάσεως αἰτία δὲν εἶναι ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ ἀβελτηρία, ἣν ἀποδίδει αὐτοῖς ὁ Albert Dumont.

Φύσις ὀρεινὴ τὸ πλεῖστον καὶ ἀγρία ἡ Ἀλβανία δὲν ἠδύνατο νὰ μορφωθῇ ἀφ' ἑαυτῆς. Δὲν ἔσπερετο μὲν τῆς τάσεως πρὸς τὸ καλὸν καὶ ὠραῖον, τάσεως σχετικῆς πρὸς τὴν φύσιν

ρέτει ὑπὸ τὸν Γεώργιον Καστριώτην ἐπὶ μισθῷ ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τὸν ἥρωα Μερκούριον Μπόναν καὶ σήμερον ὑπηρετῶν ἐν τῷ Τουρκικῷ στρατῷ.

τῆς· ἀλλ' εἶχεν ἀνάγκην, ὡς πάντες οἱ λαοί, ζωογονήσεως αὐτῆς διὰ τῆς στενῆς ἐπιμιξίας μετ' ἄλλων πεπολιτισμένων λαῶν.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ κυρίως τῶν ὀρέων οὐδέποτε ὑπέκυψαν εἰς οὐδένα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχον καταλάβει ἢ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας, ὅπου εἶχον ἰδρύσει σημανούσας πόλεις τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ τὴν Ἐπίδαμον. Ὁ μεγαλεπήβολος Πύρρος ὁ Β'. ἐνετρύφα μόνον εἰς τὰς νίκας καὶ τὰς κατακτήσεις, οὐδὲ τὸ πρᾶπαν σκεπτόμενος νὰ μεταφέρῃ ἐκ Κερκύρας καὶ Ἰταλίας εἰς τὴν Ἠπείρον καὶ Ἀλβανίαν τὸν πολιτισμόν. Οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ διαφόρους ἐπιθέσεις, ἀφῆκαν αὐτὴν ἀνεξάρτητον· οἱ δὲ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες μετὰ μακροὺς πολέμους, ἐκόντες ἄκοντες, οὐδαμῶς ἐπεξήτησαν νὰ κυβερνήσωσιν αὐτὴν ἐπ' ἀγαθῷ καὶ πολιτίσῳ. Οὐδεὶς λαὸς πεπολιτισμένος ἦλθε ποτὲ εἰς στενὴν μετ' αὐτῆς συνάφειαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κάτω Ἀλβανίᾳ, ἣ ἐμερίμνησε περὶ αὐτῆς. Ἡ φωνὴ τῶν δρυῶν τῆς Δοδώνης καὶ τὸ ἄσμα τῶν Μουσῶν καὶ οἱ παιᾶνες τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἀπολλωνίας ἠκούοντο πολὺ μακρὰν αὐτῆς. Καὶ αὐτὴ ἡ ἡχώ αὐτῶν δὲν ἀντήχει ἐντὸς τῶν ἀγρίων φαράγγων τῆς.

Οὕτως ἀπομεμονωμένη ἡ Ἀλβανία ἐγκατελείφθη εἰς ἑαυτὴν μακρὰν τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ὅμως αὕτη παρέχει, εἴπερ τις καὶ ἄλλη χώρα, ἔδαφος ἐπιτήδειον πρὸς ταῦτα, χάρις εἰς τὴν μεγάλην εὐφυΐαν καὶ εἰς τὰ πολλὰ φυσικὰ προτερήματα τῶν κατοίκων τῆς, ἅτινα διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀναπτύξεως ὁπωσδήποτε τῆς συγκοινωνίας ἐν τισὶ κέντροις ἤρξαντο ἀπὸ τινος χρόνου γινόμενα καταφανέστερα ἐν τῷ σχηματισμῷ κοινωνιῶν τινων ἐν αἷς ἤρχισεν ἀναπτυσσόμενος κοινωνικὸς βίος στερεὸς ὁπωσδήποτε. Δύναται τις δὲ νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ὁ κοινωνικὸς οὗτος βίος θὰ ἀναπτυχθῇ προϊόντος τοῦ χρόνου, ἂν ὑποβοηθήσῃ πανταχοῦ τῆς Ἀλβανίας ἡ πνευματικὴ καὶ ἡθικὴ μόρφωσις πρὸς ἣν, ὁμολογητέον, οὐδέποτε ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις παρέβαλεν ἐν τῷ Κράτει τῆς δυσκολίας.

Ν. ΣΚΩΤΙΔΗΣ

Ε Π Ω Δ Ο Ι

ΟΡΘΡΟΣ ΒΑΘΥΣ

ΑΥΓΗ

Βράδια ἀπαλὰ ἐρωτόθυμα, τὸ μισοκοιμισμὰ σας
τινάξετε, τὰ ὄνειρα ποὺ ὑφαίνει,
σῆκω, καρδιά, ἀπ' ἀνάμνησι παλιὰ γοητευμένη...
Ὁρθρὸς βαθὺς καὶ πλούσια λάμπουν τ' ἄστρα.

Τὸ μεσονύκτιο πέρασε καὶ σεῖς τὰ μυστικά σας,
πλάνες ψυχές, στὰ μνήματα νὰ κρύψετε καὶ πάλι...
Ὁρθρὸς βαθὺς καὶ πλούσια λάμπουν τ' ἄστρα,
καὶ ἡ αὐγὴ δὲν πρόβαλεν ἀκόμη ἀναγέλαστρα,
καὶ τὰ πουλιὰ δὲν μπήκανε σὲ τραγονδιῶν κραι-
[πάλη,

καὶ δὲν ξυπνήσαν 'στὰ βουνά, 'ς τὸ χαρωπὸ ἀκρο-
[γιάλι...
Ὁρθρὸς βαθὺς καὶ πλούσια λάμπουν τ' ἄστρα.

ΗΛΙΟΣ

Τώρα ποὺ Ἥλιος κίνησε γιὰ τὰ οὐράνια πλάτια
τὸ κάθε δάκρυ τ' ἄρρωστο, τὸ νόθο
τὸ διώχνει ἡ μάγισσα ζωὴ, τὰ θολωμένα μάτια
ἀπ' τῆς χαρᾶς ἀστράφτουνε τὸν πόθο.

Τώρα ἡ πλάσι, σὰν ψυχὴ ποὺ γιορτινὴ ξυπνάει,
παίρνει τοὺς φλοίσβους, τὰ πουλιὰ, τῶν ποταμῶν
[τὸ ρόθο,
ἀντιλαεῖ τὴν ἐρημιὰ, ἄνθια φορεῖ καὶ φρίσσει
ἀπ' τῆς τρελλῆς ἀνοίξεως τὸν πόθο.

Κ' ἐνῶ τὴν ἀνοιξὶ ἡ χαρὰ σὰν λύρα τραγουδάει,
'στὰ πλάγια πλάγια τ' οὐρανοῦ ὡς νὰ μεσουρανήσῃ,
παίρνει ἓνα νέφος πορφυρῇ χλαμύδα του καὶ
[πάει
τοῦ κόσμου ὁ Ἥλιος βασιλεὺς μὲς 'στῆς ζωῆς
[τὸν πόθο.

Ἐσὺ 'σαι ἡ πὺρ πανέμορφη καὶ χαρωπὴ παρθένα
σὰν κατεβαίνης ἥρεμα ἀπ' τὰ ὄρη...
ψηλὰ τὸ μέτωπο, χρυσὰ μαλλιά καὶ στολισμένα
μὲ τῆς Ἀγάπης τ' ἀργυρὸ ἀστέρι, ὦ κόρη,
ποὺ ἀναπνοὴ ἀπ' τὰ ἔλατα σοῦ ἐμέστωσε τὰ στήθη,
τοῦ λόγγου ἡ βρύση τῆς δροσιᾶς σοῦεπε τὸ πα-
[ραμῦθι,
καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ γλυκὸ τραγοῦδι.

Πρὶν κατεβῆς ἀπ' τὰ βουνὰ 'ς τοῦ κάμπου ἐδῶ
[τῇ χλωρῇ,
Αὐγὴ, ἀπὸ τ' ἀνάβλεμμα καὶ τὸ ροδογελὸ σου
'ς τὰ ὄνειρά μου χάρισε, νὰ γίνουν ἔργα, ὦ κόρη,
πανώρια σὰν τὸν κρῖνο σου, σὰν τὸν Ἀγγερινὸ σου,
ποὺ λάμπει Ἀγάπης ἄστροιο λουλοῦδι.

ΜΠΕΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Ψηλά, ἓνα πρόσκιο βουνό, κιόλόχαρο ἐδῶ κῦμα,
κρόκοι πορφύρες 'ς τ' οὐρανοῦ τὰ πλάτη,
μακριὰ, μαργαριτόφαια τῶν δειχλῶν τὰ κορτά...
Ὡ πόθοι σεῖς γαλάζιοι, δίχως κοῦμα,
στεῖλτε τὴ ροδογέννητην Ἰδέα ν' ἀνατεῖλῃ
σὰν χαραγῆς κ' ἐρωτικὸ κελάιδισμα 'ς τὰ χεῖλη.

Γελά τῆς γῆς ἡ ζωγραφιὰ κ' ἀναρριγεῖ τὸ κῦμα,
μά, χεῖλη σεῖς ἀθῶα καὶ δίχως κοῦμα,
μὲς 'ς τῆς ζωῆς τὸ φίλημα μπρὸς 'στὴ μαγεύ-
[τρα ὕλη
γιατὶ βαθιὰ ἀπὸ τὴν ψυχὴ
ζητᾷτε προσευχή;

ΚΩΝ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

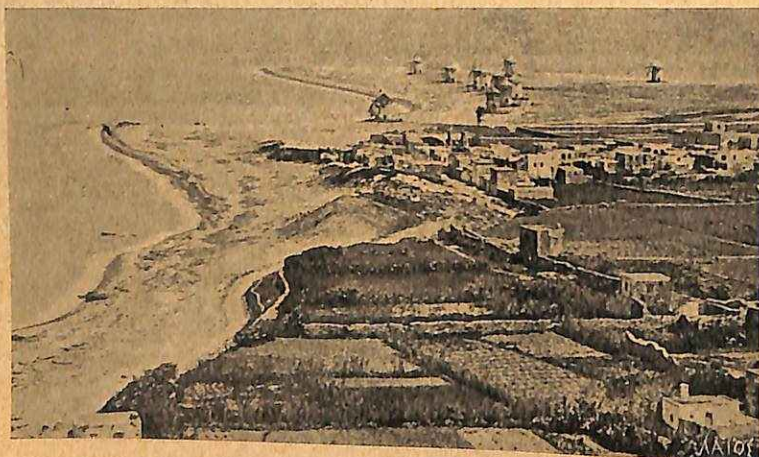
Ο ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

— Παράδοσις —

Υπάρχει στη Ρόδο μια οικογένεια στο μα-
ράσι¹ της Παξιμάδας γνωστή με το όνομα
«Του Κκίννου»². Τα μέλη της οικογενείας
αυτής έχουν το χάρισμα όταν κανέναν τους
ἐγγίζει με το χέρι και μαλάξει δλίγον απ' ἔξω
τὸν πονεμένο λαιμὸ εἴτε παιδιοῦ εἴτε μεγάλου
ἀνθρώπου, νὰ γίνεται καλά. Σὰν ζωηρὸ ὄνειρο
τὸ θυμοῦμαι ἀκόμα, πὺν πηγαίναμε στὸ σχο-
λεῖο ἓνα πρωτὶ κ' ἐπεράσαμε κι' ἀπὸ τοῦ ἑξα-
δέρφου μου τὸ σπῖτι νὰ τὸν πάρουμε κ' ἐκεῖνον
μαζί μας. Τὸν ἤῤῥαμε νὰ περιμένη στὴν ἐξώ-
πορτὰ τους με δεμένα τὰ λαιμά. Μᾶς εἶπε
πὼς σήμερα δὲν θὰ ἐρχότανε στὸ σχολεῖο
γιατὶ πονοῦσε τὰ λαιμά του κ' ἐπερίμενε τὴ
μητέρα του νὰ τὸν πάρη στοῦ Κκίννου. Ἡ
παράδοσις λέγει ὅτι ἡ οἰκογένεια αὐτὴ ἐπῆρε
τὸ χάρισμα τοῦτο ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο περιστα-
τικό:

Ὁ πάππος των ὁ Κκίννος ὅταν ἦτον νέος
ἦτον ὁ καλύτερος τραγουδιστὴς καὶ λυριστὴς.
Στοὺς καλύτερους γάμους καὶ χοροὺς αὐτὸν
ἐπροτιμοῦσαν νὰ παῖξη τὴ λύρα. Μιὰ νυχτιὰ
τὸν Αὐγουστο ἐξεκίνησε νὰ πάη με τὴ λύρα
του στὴν Κρεμαστή γιὰ νὰ βρεθῇ τὴν ἄλλη
μέρα στὸ πανηγύρι τῆς Παναγιάς τῆς Καθο-
λικῆς. Ἐπῆγαινε ἀκροθαλασσιὰ τὸ περιγιάλι
τῶν Τριαντῶν, κι' ὅταν ἔφτασε τὰ μεσάνυχτα
κοντὰ στὰ θολάρια, βλέπει νὰ ἔρχονται ἀπὸ

¹ Συνοικία ² Τὸ ὄνομα προφέρεται με τρόπον πὺν
ἐννοεῖ κανεὶς ἀμέσως τὸ ὅτι τὸ κ εἶνε διπλό.

Ἡ ἀκροθαλασσιὰ ὅπου οἱ Ἀνεράδες ἐπίασαν τὸν Κκίννον.

τὴ θάλασσα ἓνα κουπάδι Ἀνεράδες, τὸν βάζουν
στὴ μέση νὰ παῖξη τὴ λύρα κι' ἀρχινοῦν αὐ-
τὲς τριγύρω του τὸ χορὸ. Ὑστερο ἀπὸ κάμ-
ποση ὥρα ἔκραξε ὁ πετεινός.

— «Πᾶμε νὰ φύγουμε» λέει μιὰ Ἀνεράδα,
«ὁ πετεινὸς ἔκραξε».

— «Χορεύετε ἀκόμα εἶπε ἡ πρώτη, κ' εἶν'
ὁ μαῦρος». Ὁ χορὸς κρατεῖ πιδ ζωηρός. Ὡστερα
πάλι ἀπὸ κάμποση ὥρα, κρᾶζει πάλι ὁ πετεινός.

«Πᾶμε νὰ φύγουμε» λέγει μιὰ ἄλλη, «ὁ πε-
τεινὸς ἔξανάκραξε».

— «Χορεύετε ἀκόμα, λέει πάλι ἡ πρώτη, κ'
εἶν' ὁ κόκκινος». Καὶ ὁ χορὸς ἐξακολουθεῖ ἀκόμα
ζωηρότερος. Ὅταν ὅμως πρὸς τὸ μέρος τῆς
ἀνατολῆς ἀρχισε νὰ φαίνεται κάποιο φῶς καὶ
ἔκραξε καὶ πάλι ὁ πετεινός, τότε λέει ἡ πρώτη
διαλύνοντας τὸ χορὸ: «Τρεχάτε τώρα νὰ φύ-
γουμε κ' εἶν' ὁ ἄσπρος». Οἱ Ἀνεράδες ἔφευ-
γαν ἄλλη ἀπ' ἐδῶ κι' ἄλλη ἀπ' ἐκεῖ. Ταραγμέ-
νος ὁ Κκίννος σηκώνεται δλόρθος καὶ προφταί-
νει κι' ἀρπάζει τὴν τελευταία Ἀνεράδα ἀπὸ τὰ
μαλλιά.

— «Ἀφησέ με» τοῦ λέει ἡ Ἀνεράδα.

— «Δὲ σᾶφίνω» τῆς λέει ὁ Κκίννος.

— «Ἀφησέ με κι' ὅ,τι χάρι θέλεις νὰ σὲ
κάμω».

— «Ἀκουσε, Ἀνεράδα μου, ἔχασα τὴν ἀρα-
βωνιαστικιά μου με τὰ λαιμά της, νὰ μοῦ πῆς
ποῖ εἶνε τὸ γιαιτρικό, γιὰ νὰ μὴ πάρη κι' ἄλ-
λος τὸν καμὸ μου.

— «Ἄμε, τοῦ λέει ἡ Ἀνε-
ράδα, ἐσὺ καὶ τὰ παιδιὰ τῶν
παιδιῶν σου θὰ γγίζετε μόνο
με τὸ χέρι σας ἀπ' ἔξω τὰ πο-
νεμένα λαιμά καὶ θὰ γειαί-
νουν». Κ' ἔτσι τὴν ἐπαράτησε
κι' ἔφυγε.

Σημ. — Γιὰ τὸν Κκίννον
αὐτὸν διηγοῦνται οἱ ἀνθρω-
ποι πὺν τὸν ἔφταξαν πὼς κα-
νέναν λυριστὴς δὲν ἤμποροῦσε
νὰ τοῦ παραβγῇ στὰ λιανο-
τράγουδα.

Μιὰ μέρα ἔπαιζε τὴ λύρα
στὸν καφενὲ μαζί με ἓναν ἄλλο
ξακουστὸ λυριστή. Ὁ κόσμος
περίεργος ἐμαζεύτηκε τριγύρω

νὰ δῇ ποῖος θὰ νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δύο. Ὁ ἄλ-
λος ὁ λυριστὴς λέει ἓνα δίστιχο πὺν μ' αὐτὸ
ἐπερίμενε πὼς ὁ Κκίννος δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ
δώσῃ ἀπάντησι. Τὸ δίστιχο ἦταν τοῦτο.

Ὁ ἥλιος στὴν Ἀνατολὴ καὶ τᾶστρο' ναι στὴ
[Δύση
Θελεῖα τὸ δένω τὸ σκοινὶ κι' ὅποιος μπορεῖ ἄς
[τὸ λύσῃ.

Ὅταν τὸ ἐτελείωσε ἐκύταξε λοξὰ τὸν Κκίν-
νον ὁ ὅποιος πράγματι ἐφάνηκε στενοχωρε-
μένος στὴν ἀρχή. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐτράβηξε μερι-

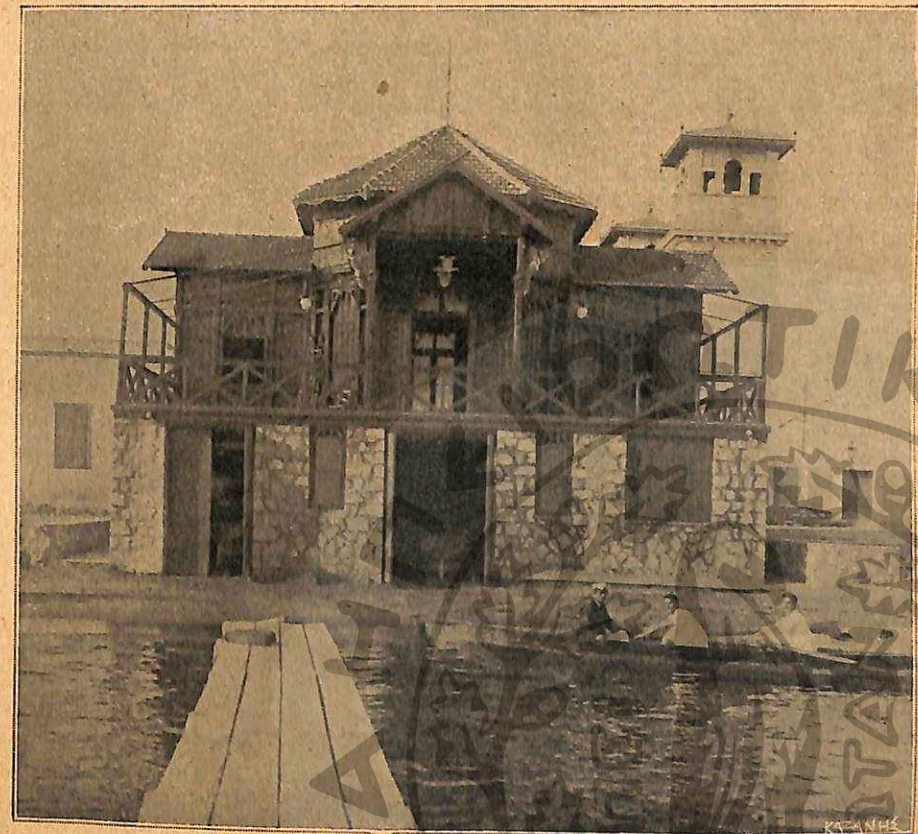
κὲς δοξαριές, ἐξάφνου ἐφάνηκε μιὰ γαλήνη στὸ
πρόσωπό του καὶ ἀπαντᾷ:

Μὴ τὸ τεντώνεις τὸ σκοινὶ κ' εἶν' ἡ θελεῖα στὴ
[μέση
Νὰ μὴ λυθῇ ἡ ἀγάπη σου καὶ πάει ἄλλου καὶ
[δέσει.

... καὶ ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἐβδομάδα ὅλες οἱ κο-
πέλλες κι' ὅλα τὰ παληκάρια ἐτραγουδοῦσαν
στὸν ἴδιο σκοπὸ:

Μὴ τὸ τεντώνεις τὸ σκοινὶ κ' εἶν' ἡ θελεῖα στὴ
[μέση.

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

ΤΟ ΕΝ ΦΑΛΗΡῶ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟΝ ΤΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ — ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΥΚΩΜΑ Π. Σ. ΣΑΒΒΙΑΟΥ

ΔΥΟ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

— ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΥΠΟ Β' —

Τὴν ἑσπέραν τῆς 16ης Μαρτίου 1873 (ν. ἡμ.) ἔπεβιάσθημεν ἐν τῷ λιμένι τῆς Σύρου ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Βιέννη» τῆς εταιρίας Ἀλφούδ, τὸ ὁποῖον περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀπέπλευσεν. Ἐν τῷ πλοίῳ συνηγηθήμεν μετὰ τινος ἀκούραστου ταξειδιώτου, τοῦ Κυρίου Π. ἐκ Λυβέ-

* Ὁ διὰ τοῦ στοιχείου Β. δηλούμενος συγγραφεὺς τῶν ταξειδιωτικῶν τούτων ἐντυπώσεων εἶναι ἡ αὐτοῦ Ὑψηλότης ὁ πρίγκιψ-διάδοχος τοῦ Σάξ-Μάινινγκεν Βερνάρδος. Ἡ αὐτοῦ Ὑψηλότης εἶναι υἱὸς τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος δουκὸς τοῦ Σάξ-Μάινινγκεν Γεωργίου Β' καὶ τῆς πριγκίπισσας Καρλόττας τῆς Πρωσσίας, ἐγγενήθῃ δὲ τῇ 1ῃ Ἀπριλίου (ν. ἡμ.) 1851 ἐν Μάινινγκεν. Ἦτο λοιπὸν 22 ἔτων νεανίας γράφων τὰς ὥρας τὰς καὶ πλήρεις παρατηρητικότητος κρητικὰς ἀναμνήσεις Του. Πλὴν τῆς στρατιωτικῆς του μορφώσεως ἐξεπαιδεύθη καὶ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Εἰδελβέργης καὶ Λειψίας, παρηκολούθησε δὲ τὸν Γαλλο-γερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1871 μετασχὼν τῶν μαχῶν Wörth, Sedan καὶ Orleans, καὶ τῆς πολιορκίας τῶν Παρισιῶν. Τῷ 1867 ἐγένετο τὸ πρῶτον ἀνθυπολοχαγὸς ἐν τῷ 95ῳ πεζικῷ συντάγματι, μέχρι δὲ τοῦ 1878 εἶχε προαχθῇ εἰς ταγματάρχην. Τῷ 1880-82 μετέβη εἰς τὸ μέγα Ἐπιτελεῖον. Ἐπιθυμῶν ἵνα γνωρίσῃ ἐκ τοῦ συνέγγους τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῆς ἐπεχείρησε μακρὸν ἀνά τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη ταξειδιόν, μετὰ δὲ τὴν εἰς Γερμανίαν ἐπάνοδόν Του προήχθη εἰς συνταγματάρχην καὶ διορίσθη διοικητὴς τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ συντάγματος τῶν γρεναδιέρων. Ἐκτοτε προήχθη εἰς στρατηγὸν ταξιαρχῶν καὶ μεραρχῶν, τῷ δὲ 1895 διορίσθη στρατηγὸς διοικητῆς (Kommandierender General) τοῦ βου στρατιωτικοῦ σώματος (ἐν Βρεσλαύτῃ), καὶ στρατηγὸς τοῦ πεζικοῦ. Τανῦν πλὴν τῆς ἀρχηγίας πολλῶν συνταγμάτων Πρωσικῶν καὶ Σαξονικῶν εἶναι καὶ Γενικὸς ἐπόπτης τῆς δευτέρας Inspektion τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ.

Πλὴν τῆς γερμανικῆς, γνωρίζει τὴν τε γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν καὶ τούτων τῶν δύο τελειότερον τὴν νέαν ἑλληνικὴν, ἣν ὁμιλεῖ καὶ γράφει μετὰ ἀπιστεύτου εὐχερείας, καὶ δὴ οὕτως ὥστε ἐν ὥραις σχολῆς μετέφρασεν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν τὸν Fiesko τοῦ Σχίλλερ (ἐν Βερολίῳ 1888) καὶ τὴν Emilia Galotti τοῦ Λέσιγγ (ἐν Ἀθήναις 1891). Ἐνεκα τῶν περὶ τὴν φιλολογίαν μελετῶν αὐτοῦ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βρεσλαύτης ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἐπίτιμον διδάκτορα τῆς φιλοσοφίας. Ἐκ τῶν Γερμανῶν ποιητῶν λατρεῖ τὸν Γκαίτε καὶ ἐκ τῶν νέων Ἑλλήνων τὸν Βαλαωρίτην, οὗ πλείστα ὅσα τεμάχια ἀπὸ στήθους γνωρίζει. Ἀγαπᾷ θερμῶς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα καὶ θλίβεται καὶ αὐτὸς ὅτι δὲν κατορθώσαμεν ἀκόμη νὰ ἔχωμεν ἄξιον λόγον στρατόν. Εἶναι ἤδη ἡ τετάρτη φορὰ καθ' ἣν ἐπισκέπτεται τὴν Ἑλλάδα, ταύτην δὲ καὶ τὰς πλείστας ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας ἀκριβέστατα ἐξ ἐπισκέψεων του γνωρίζει, καὶ μετὰ ἐμπληροῦς ἀκριβείας ἐνθυμεῖται ὅσα εἶδεν ἢ ἤκουσεν εἰς τὰ διάφορα Ἑλληνικά μέρη. Ἐνυμφεύθη ἐν Βερολίῳ τῇ 18ῃ Φεβρουαρίου 1878 τὴν Αὐτῆς Βασιλικῆς Ὑψηλότητος πριγκίπισσαν τῆς Πρωσσίας Καρλόταν, τὴν σελτὴν ἀδελφὴν τῆς ἡμετέρας Πριγκίπισσας Σοφίας καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Γουλιέλμου. Σ. τ. Μ.

κῆς τῆς Γερμανίας, ὅστις ἦτο συνοδὸς μας καθ' ὅλην τὴν ἐκδρομὴν ταύτην.

Ἡ θάλασσα κατὰ τὸν νυκτερινὸν ἡμῶν πλοῦν ἦτο πολὺ ταραγμένη· ὅτε δὲ τὴν πρωΐαν ἀνῆλθομεν εἰς τὸ κατάστρωμα, δὲν ἐβλέπομεν πλέον τὸ σύμπλεγμα τῶν ἑλληνικῶν νήσων. Πέριξ ἡμῶν δὲν ὑπῆρχε τι ἄλλο εἰμὴ οὐρανὸς καὶ θάλασσα. Ὁ ὀρίζων ἦτο λίαν αἰθριος· ἀλλ' ὅχι, πρὸς δυσμὰς ἐφαίνετο λευκὸν νέφος πολὺ ἐκτεταμένον καὶ εὐκρινεὺς ὅπως διαγράμματος. Πλησιάζοντες ἀνεγνωρίσαμεν μετ' εὐφροσύνης ὅτι εἰχομεν πρὸ ἡμῶν τὰ εὐρέα νῶτα χιονοσκεποῦς ὄρους, οὕτινος αἱ ἐκτυφλωτικῶς λευκαὶ φάραγγες καὶ κορυφαὶ μετ' αὐξανομένης διαρκῶς ἐνεργείας ἀνεφαίνοντο, ἐνῶ οἱ πρόποδες αὐτοῦ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ κυανῶν νεφελῶν. Περὶ τὴν μεσημβρίαν κατεπλεύσαμεν εἰς τὸν μικρὸν τῶν Χανίων λιμένα.

Ἐπειδὴ ἡ Γερμανία δὲν ἔχει ἴδιον Προξενεῖον ἐν Κρήτῃ, εἶχον παρακαλέσει τὸν ἐν Σμύρνῃ Γενικὸν Πρόξενον τῆς Αὐστρίας νὰ με συστήσῃ εἰς τὸν ἐν Κρήτῃ συνάδελφόν του, ὅστις (V. Stiglich) καὶ τῶντιν εὐθὺς μετὰ τὸν κατάπλουν ἡμῶν ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀτμόπλοιο. Ἦτο προσηνὴς πρεσβύτερος ἔχων σεβασμίαν λευκὴν γενειάδα καὶ κόμην. Ἐξήλθομεν εἰς τὴν ξηράν. Διὰ πρώτην φορὰν ἐπάτησα τὸ ἔδαφος τοῦ βασιλείου τοῦ Μίνως, τὴν γενέθλιον χώραν τῆς Ἀριάνης καὶ τῆς Φαίδρας, τὴν περιήρημον ἐκ τῶν μύθων νήσον, ἣτις εἶναι σχεδὸν terra incognita εἰς τὸν Εὐρωπαῖον, καὶ τὴν ἁποῖαν ταχέως, ἀπείρως πολὺ, ἐμέλλε νὰ ἀγαπήσω.

Ἐπειδὴ ὁ πολιτισμὸς ἐνταῦθα δὲν ἔχει ἐπὶ τοσοῦτον ἀκόμη προχωρήσει ὥστε νὰ ὑπάρχουν ξενοδοχεῖα—πρὸς τί ἄλλως τε—ἀνάγκη ὁ ξένος κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα νὰ ξενισθῇ ὑπὸ τινος, ἡ ξενία δὲ αὐτῇ προσηνέχθη καὶ εἰς ἐμὲ ὑπὸ τοῦ Προξένου.

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητικὴν (Ρεδίφ πασσᾶν), ῥάθυμόν τινα Παλαιότουρκον, οὕτινος ἡ διαγωγὴ ἤρμοξε μᾶλλον εἰς ὁλολύζοντα δερβίσην ἢ εἰς Ἐξοχότητα, ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Γραμματέως αὐτοῦ, (Ἀριστάρχης Βέης) προσελθόντος διὰ νὰ με συνοδεύσῃ εἰς περίπατον ἐφ' ἀμάξης. Ὁ περίπατος οὗτος ἐγένετο διὰ μέσου τῆς οὐδὲν ἄξιον λόγου παρεχούσης πόλεως πρὸς τὸ περιβόλιον

Τούρκου τινὸς Βέη. Μόλις διέλθῃ τις τοὺς παραρῶντες δρόμους, ὁποῖον ἔκτακτον θέαμα παραρῶνται πρὸ τῶν ὁμμάτων του. Εὐρεῖα πεδιάς πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ὡς πράσινος τάπης ἦσαν ἐξηλωμένα χλόη καὶ σπαρτά, ἡ εὐρίσκοντο πυκνοὶ καὶ ἐκτεταμένοι ἐλαιῶνες, ἐν οἷς πολλαχοῦ κυπαρισσῶνες ἢ πίτνες ὑπερηφάνως τὰς κορυφὰς αὐτῶν πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐξέτεινον· καὶ ἐπαύλεων δὲ καὶ χωρίων πληθὺς χαριέντως ἐφαίνετο. Ὅπισθεν ἦσαν πράσινα χαμηλότερά πως ὄρη, ὑπερβαλλόμενα ὑπὸ τῶν χιονοσκεπῶν πλευρῶν τῶν Λευκῶν Ὁρέων. Μαγευτικώτατον ἀληθῶς τοπεῖον.

Τῇ 18ῃ τοῦ μηνὸς ἤρξισαμεν τὴν περιοδείαν. Ἡ συνοδία ἡμῶν ἠξήθη προστεθέντων τοῦ τε υἱοῦ καὶ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Προξένου· ὁ γαμβρὸς οὗτος (H. Hillebrand) τοῦ Προξένου ἀντιπροσωπεῖ ἐν Χανίοις τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ μᾶς ἐδόθη συνοδία ἐκ τεσσάρων ἐφίπων χωροφυλάκων (σουβαρήδων) καὶ τις ἀξιωματικὸς τῆς ἀστυνομίας, ἔξοχον ὑπόδειγμα διὰ Φάλοταφ. Καίτοι διίσχυρίζετο ὅτι ἡ νῦν ἀνατεθεῖσα εἰς αὐτὸν ἐντολὴ ἦτο ἡ τιμητικωτάτη τοῦ βίου του, οὐχ ἦτον ἐφαίνετο ὡς ἐὰν ἀπεστέλλετο πρὸς ἀπότησιν ποινῆς, διότι ὁ γιγαντώδης κορμὸς αὐτοῦ περιβεβλημένος τεράστιον χονδρὸν ἐπενδύτην προξέειν εἰς αὐτὸν τόσην ζέσθην, ὥστε ὅχι μόνον εἶχε διαρκῶς ἀνεωγμένα τὰ περιλαίμιον καὶ τὰ τέσσαρα ἀνώτερα κομβία τῆς στολῆς του, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται τις νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἔλλειψιν λαϊμοδέτου καὶ ὑποκαμίσου, ἀλλὰ καὶ τὸν σάκκον του εἶχε ὑπὸ τὰς μασχάλας διατρυπήσει διὰ νὰ δύναται ὁ ἀῆρ νὰ ἔχῃ ἐλευθερωτέραν κυκλοφορίαν εἰς τὸ διακαιόμενον σχεδὸν σῶμα του.

Ταύτης τῆς μορφῆς προηγούμενης ἐξήλθομεν ἐφιπποὶ ἐκ τῶν Χανίων.

Διηροχόμεθα τὸ πρῶτον ἐπὶ μακρὸν, ἄθλιον δρόμον μεταξὺ βράχων καὶ θαλάσσης, λίαν ἐπίπονον, ὥς ὅτου ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πεδιάδα, ἐξ ἧς πάλιν ἡ ὁροσειρὰ ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλειότητι τῆς ἐξείλισετο. Μετὰ πέντε ὥρων πορείαν ἐφθάσαμεν εἰς Βάμον, μικρὸν καὶ ὑψηλὰ κείμενον χωρίον. Ἐνταῦθα περιεποιήθη ἡμᾶς ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Πασσᾶ, ὁ εὐπαιδευτος καὶ φιλόφρων Μπεξὲτ βέης, παραθέσας εἰς ἡμᾶς ἐγχώριον οἶνον, πολὺ ὅμοιον πρὸς τὸν τῆς ἐν Σικελίᾳ Μαρσάλας, καὶ ἐν ψητὸν ἀρνίον.

Ἐνδυναμωθέντες ἐξηκολούθησαμεν τὴν ἐπὶ τῶν ἡμιόνων πορείαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐθελγε τοὺς ἡμετέρους ὀφθαλμοὺς εὐρεῖα καὶ ὀργῶσα

κοιλίας, παρέχουσα ὅλας τὰς ἀποχρώσεις τοῦ πρασίνου, ἀπὸ τοῦ βαθέος πρασίνου τῆς κυπαρίσσου μέχρι τοῦ ἀνοικτοῦ τῆς ἐαρινῆς χλόης· τὴν κοιλιάδα δὲ ταύτην ἀπέκλειον πάλιν τὰ Λευκὰ Ὁρη, φωτιζόμενα ὑπὸ λαμπροῦ μεταμεσημβρινοῦ ἡλίου. Μετὰ τὴν μακρὰν σκιὰν ἥτις τὰ μάλιστα συνετέλει πρὸς περικόσμησιν τῆς εἰκόνης, ἐπῆλθε τὸ λυκόφως, καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς ἐπλησιάζομεν τὰς κλεισσορείας, καὶ ὀλίγον πρὶν ἢ ἐπέλθῃ πλήρης νύξ παρατηρήσαμεν δύο (Blockhäuser) ἐπὶ μαγευτικῶν τοποθεσιῶν κειμένους. Οἱ πύργοι οὗτοι εἶναι μικροὶ στρατῶνες ὠχυρωμένοι δι' ἐπάλξεων καὶ πολέμιτρων, ἀνηγέρθησαν δὲ συστηματικῶς ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως διαρκούσης τῆς τελευταίας (1866) ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ ταύτην, πρὸς ἀσφάλειαν κατὰ μελλόντων ὁμοίων κινδύνων. Εἰς ὁλόκληρον τὴν νήσον εἶναι διεσπαρμένα τὰ δεσμευτικὰ ταῦτα φρούρια, ἅτινα ὠκοδομήθησαν ἐπὶ ἐξεχουσῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων, αἵτινες νὰ δεσπόζωσι διόδων καὶ τῶν τοιούτων, εὐρίσκονται δὲ πρὸς ἄλληλα εἰς συγκοινωνίαν.

Ἐν πλήρει σκότει ἐσλήθιομεν εἰς τὰ μεγαλοπρεπῶς ἄγρια στενὰ τῶν Κομιτάδων, καὶ ἐφθάσαμεν τέλος, βαδίζοντες ἐπὶ ἐπικινδυνωτάτων ἀτραπῶν, περὶ τὴν ἐνδεκάτην καὶ ἡμίσειαν τῆς νυκτὸς εἰς τὰ Σφακιά. Ὁ Καϊμακάμης τοῦ μέρους τούτου ὑπεδέχθη ἡμᾶς καὶ μᾶς παρέθηκεν καλὸν δεῖπνον· κατάκοποι ὅμως ὄντες μετέβημεν μετ' ὀλίγον εἰς τὰ νυκτερινὰ ἡμῶν καταλύματα.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐθαυμάσαμεν τὴν θέαν τῶν Σφακιῶν, ὅπερ χωρίον εἶναι κατετιμημένον εἰς χωριστὰς ὁμάδας οἰκῶν, ἡ ἀνεγείρεται ἐπὶ τῶν ἀποτόμως ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνυψουμένων ὄρεων, ὧν αἱ κορυφαὶ εἶναι κεκαλυμμέναι διὰ πευκῶν ἢ ἄλλων δένδρων. Ἐντὺ ἄγρῳ τούτῳ καὶ ἀπροσίτῳ τόπῳ κατοικοῦσι οἱ Σφακιανοί, οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως, φιλοκίνδυνοι ἄνθρωποι, οἵτινες μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα ἐπιστρέφουσιν εἰς τὸ χωρίον των, τὸ δὲ θέρος μετὰ τῶν ζῶων των μένουσι εἰς τὰς ὄρεινὰς βοσκὰς καὶ ἐν πλήρει ὑπαίθρῳ.

Ὅτι ὅμως καὶ ἄλλα αἰτία πλὴν τῆς δυνάμεως τῶν βραχιόνων συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ κάμωσιν ἀκριβῶς ἐνταῦθα τόσῳ ἐπίμονον τὴν ἐπανάστασιν, ἀποδεικνύεται διὰ τῆς χαράδρας ἐκείνης τὴν ὁποῖαν τώρα ἐν ἡμέρᾳ πρὸς τὰ ὀπίσω διευθυνόμενοι διήλθομεν, καὶ ἥτις εἶναι μία τῶν ὀλίγων εισόδων πρὸς τὸ ἀπομονωμένον χωρίον. Χθὲς μᾶς ἐφάνη πολὺ φρικώδης καὶ ἐνιαχοῦ τόσον σκοτεινὴ, ὥστε δὲν

ἡμῶν τὸ ἐλάχιστον ἠλεκτρικὸν φορτίον, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν μεμονωμένον, ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ μονάδος φυσικῆς ἢ ἄλλως πρὸ αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου τοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

Αἱ ἔρευναι ἐπὶ τῶν ἰόντων ἐγνώρισαν πλεῖστα στοιχεῖα των, ὡς τὴν ταχύτητα, τὴν μᾶζαν καὶ ἄλλα καὶ κατέδειξαν, ὅτι τὰ μὲν θετικῶς ἠλεκτρισμένα εἶναι μεγάλα, ὅπως τὰ ἄτομα τῆς Χημείας, τὰ δὲ ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένα εἶναι χιλιᾶκις περίπου μικρότερα.

Οὕτω διὰ τῶν ἐρευνῶν τῆς Φυσικῆς ἀποκαλύπτεται διὰ πρώτην φοράν ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ, ὅτι τὸ ἄτομον, εἰς τὸ ὁποῖον πρὸ πολλοῦ ἑσταμάτησεν ἡ Χημεία, δὲν εἶναι τὸ μικρότερον τμήμα τῆς ὕλης, ἀλλ' ὅτι υποδιαιρεῖται καὶ αὐτὸ εἰς τμημάτια, ἐξ ὧν τὰ ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένα εἶναι χιλιᾶκις περίπου μικρότερα. Τὰ ἐλάχιστα ταῦτα σωματίδια, ἥτοι τὰ ἀρνητικὰ ἰόντα, ἐκλήθησαν ἐδικώτερον *ἠλεκτρονία* (electrons).

Ἀλλὰ ποία ἡ φύσις καὶ τίνες αἱ ιδιότητες τῶν ἐλαχίστων τούτων σωματίων, τῶν ἠλεκτρονίων; Ἡ σπουδὴ τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων καὶ ἡ ἔρευνα τῶν ἀκτινενεργῶν σωμάτων παρέσχον σπουδαίας καὶ πολυτίμους γνώσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Αἱ ἐργασίαι ἰδίως τοῦ σοφοῦ Ἀγγλου φυσικοῦ Crookes κατέδειξαν, ὅτι αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐκκενώσεις διὰ μέσου ἡραιωμένων αερίων, προκαλοῦσι τὴν γένεσιν τῶν καλουμένων *καθοδικῶν ἀκτίνων*. Αἱ ἀκτίνες αὗται εἶναι μὲν σκοτειναί, ἀλλὰ προσβάλλουσι τὰς φωτογραφικὰς πλάκας, παράγουσιν ἀποτελέσματα θερμαντικὰ καὶ μηχανικά, προκαλοῦσι τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἀκτίνων τοῦ Röntgen καὶ μεταβάλλουσι διευθύνουσιν διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ μαγνητισμοῦ.

Τὸ παράδοξον τοῦτο φῶς, ἐφ' οὗ ἐπιδρᾷ τοιουτοτρόπως ὁ μαγνητισμός, ἀπεδείχθη καὶ ἠλεκτρισμένον ἢ ἰδιότης αὕτη θὰ ἦτο ἀνεξήγητος, ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες εἶναι κυμάνσεις τοῦ αἰθέρος. Οὕτω τὸ φῶς τοῦτο εἶναι ὅλως διάφορον τῶν συνήθων ἀκτινοβολιῶν.

Ποία λοιπὸν ἡ φύσις τοῦ φωτὸς τούτου;

Πρῶτος ὁ Crookes, διὰ τῶν περιρρήμων ἐρευνῶν του, ἔθεσε τὰς βάσεις νέας θεωρίας, καθ' ἣν αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες εἶναι ἠλεκτρονία ἐν κινήσει. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς ὑπεστηρίχθη καὶ ἐβεβαιώθη ἀσφαλῶς ὑπὸ τῶν ἐργασιῶν τοῦ φυσικοῦ J. J. Thomson: Οὕτως ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ταχύτης τῶν ἠλεκτρονίων εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς φύσεως τοῦ αερίου, ἐξ οὗ ταῦτα προήλθον, καὶ ὅτι τὸ ἠλε-

κτρικὸν φορτίον αὐτῶν εἶναι ἴσον πρὸς τὸ εὐρεθὲν διὰ τῶν προγενεστέρων φαινομένων¹. Ἐν γένει δὲ ἀποδεικνύεται ὅτι αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες εἶναι φύσεως ὕλικῆς, ἥτοι ἔχουσιν ἀδράνεια καὶ ἐπομένως καὶ μᾶζαν².

Ἐκ τῆς ἐπισταμένης ἐρεύνης τῆς καθοδικῆς ἀκτινοβολίας ἀγόμεθα τοιουτοτρόπως εἰς τὸ σπουδαιότατον συμπέρασμα, ὅτι πᾶν ὕλικὸν ἄτομον υποδιαιρεῖται εἰς ἠλεκτρικὸν ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένον καὶ πάντοτε τὸ αὐτὸ οἰαδῆποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ὕλη ἐξ ἧς παρήχθη, καὶ εἰς τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἠλεκτρισμένον θετικῶς δι' ἴσης ποσότητος.

Ἰδοὺ λοιπὸν, ὅτι ἐν τῇ συστάσει οἰαδῆποτε ὕλικῆς οὐσίας ὑφίσταται κοινὸν στοιχεῖον τὸ ἠλεκτρονίον.

Τὰ θεμελιώδη ταῦτα τῆς Φυσικῆς ζητήματα διεφωτίσθησαν ἰσχυρῶς ὑπὸ τῆς ἀνακάλυψως καὶ σπουδῆς τῶν σωμάτων, τῶν κληθέντων *ἀκτινενεργῶν*.

Αἱ ἀκτινενεργοὶ οὐσίαι ἔχουσι τὴν ιδιότητα νὰ ἐκπέμπωσιν ἀκτίνας ἀοράτους, αἱ ὁποῖαι προσβάλλουσι τὰς φωτογραφικὰς πλάκας, καθι-

¹ Πρὸς εὐρεσιν τῆς ταχύτητος ἐφημερίσθησαν πλεῖστα μέθοδοι, στηριζόμεναι εἰς μετρήσεις εἴτε τῶν ἀποκλίσεων, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ τῆς ἐπιδράσεως μαγνητικοῦ καὶ ἠλεκτρικοῦ πεδίου, εἴτε τῆς ἀκτίνος καμπυλότητος τῆς τροχιάς τῶν ἠλεκτρονίων ὑπὸ ὠρισμένων ὁρῶν καὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ δυναμικοῦ, εἴτε καὶ τῆς ποσότητος τοῦ μεταφερομένου ὑπ' αὐτῶν ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς θερμαντικῆς ἐνεργείας, τῆς παρεχομένης εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον εἰς θερμονηλεκτρικὸν στοιχεῖον καὶ ἐν γένει διὰ δύο διαφορῶν τοιούτων μετρήσεων. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν μετρήσεων τούτων, ἂν καὶ ἐξαχθέντα διὰ ποικίλων μεθόδων, συμφωνοῦσι κατὰ τρόπον λίαν ἱκανοποιητικὸν σχετικῶς.

² Ὡς ἀπεδείχθη, ἡ ταχύτης τῶν ἠλεκτρονίων δύναται νὰ φθάσῃ τὰς 100,000 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον. Διὰ τῶν διαφορῶν δὲ ταχύτητος δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὰ πλεῖστα εἶδη τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων, τὰ ἀποτελοῦντα τὰ σχετικὰ φάσματα.

³ Αἱ ιδιότητες τοῦ φωτὸς τούτου ἐπαληθεύουνται θαυμασίως τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Crookes. Ὡς ἀπεδείχθη αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες δύναται νὰ προκαλέσωσι κινήσεις τῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα συναντῶσιν οὕτω μικρὸς μύλος τίθεται εἰς κίνησιν περιστροφικὴν, ἐν ἐπὶ τῶν πτερυγῶν του προσπέσωσιν αἱ ἀκτίνες αὗται. Ἐκτὸς τούτου θερμαίνουσι τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα τύπτουσι φύλλον λευκοχρῶσος δύναται τοιουτοτρόπως νὰ ἐρυθροπυρωθῇ. Πειραματικῶς δὲ ἀπεδείχθη, ὅτι αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες μεταφέρουσιν ἠλεκτρισμὸν καὶ ἀποκλίνουσιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μαγνητισμοῦ. Τοιουτοτρόπως, κατὰ τὰ πειράματα τοῦ Rowland, ἡ καθοδικὴ ἀκτινοβολία ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἀληθὲς ρεῦμα ἠλεκτρισμοῦ.

Κατὰ τὴν θεωρίαν αἱ ἀκτίνες αὗται, παρῶς αὐτὰ ταλλήλου μαγνητικοῦ πεδίου, ὀφείλουσι νὰ ἀκολουθῶσι τροχίαν ἐλικοειδῆ. Τὸ πείραμα ἐπληθύνεσε τελείως τὸ φαινόμενον τοῦτο.

στῶσι τὰ αἲρια εὐηλεκτραγωγὰ διὰ τῆς παραγωγῆς ἰόντων ἐντὸς αὐτῶν, διέρχονται διὰ λεπτῶν μεταλλικῶν φύλλων καὶ προκαλοῦσι τὸν φωσφορισμόν.

Αἱ ιδιότητες τῶν ἀκτινενεργῶν σωμάτων ἀνεκαλύφθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Becquerel εἰς τὰ ἄλατα τοῦ οὐρανίου. Μετὰ τοῦτον ὁ Curie, σπουδαίως βοηθούμενος ὑπὸ τῆς διασήμεου κυρίας του, ἐπεχείρησε τὰ περιφρημα πειράματα αὐτοῦ, δι' ὧν ἀνεκαλύφθη τὸ ράδιον, οὐσία 100,000 φορὰς πλέον ἀκτινενεργὸς τοῦ οὐρανίου.

Οὐδεμιᾶς, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἀνακάλυψως ἢ ἐπιδράσεως ἐκτείνεται τοσοῦτον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ διαφωτίζει ἐξαιρέτως ὀγκῶδεις ὁμάδας φαινομένων τέως ἀνεξηγήτων, ὡς ἡ ἀνακάλυψις αὕτη. Τὸ ράδιον ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα μακρῶν ἐργασιῶν, δυσχερεστάτων καὶ πολυμόχθων, ἐντὸς τοῦ πυκνοτέρου σκότους λαβυρινθώδους τμήματος τοῦ ἀγνώστου.

Ὁ καταπληκτικώτερος χαρακτήρ τοῦ ραδίου εἶναι, ὅτι διαχέει συνεχῶς χειμάρρους ἀκτίνων, αἱ ὁποῖαι ὁμοιάζουσι μὲν πρὸς τὰς ἀκτίνας τοῦ Röntgen ἀλλὰ διαφέρουσιν αὐτῶν κατὰ τινὰς σπουδαίας ιδιότητας. Κατὰ τὰς ἐρεῖνας δὲ τοῦ Curie ἕκαστον γράμμον ραδίου ἐκπέμπει καταπληκτικὴν ποσότητα θερμότητος, ἀνερχομένην εἰς 100 μονάδας καθ' ὥραν!

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ραδίου ἀνεκαλύφθησαν καὶ πλεῖστα ἄλλα σώματα ἀκτινενεργά. Ἐξ ὧν δὲ τῶν οὐσιῶν τούτων αἱ μᾶλλον ἀκτινενεργοὶ ὑφίστανται ἀπαύστως μεταμορφώσεις.

Ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῶν ἀκτίνων τοῦ ραδίου, καὶ ἐν γένει τῶν ἀκτινενεργῶν σωμάτων, συνάγεται τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι ταῦτα ἐκπέμπουσι τριῶν εἰδῶν ἀκτινοβολίας. Αἱ ἀκτίνες τοῦ πρώτου εἶδους εἶναι ἀκτίνες Röntgen, ὀφειλόμεναι εἰς κινήσεις τοῦ αἰθέρος, ἐνῷ αἱ ἀκτίνες τοῦ δευτέρου εἶδους εἶναι καθοδικαὶ ἀκτίνες, ἥτοι ἠλεκτρονία ἐν κινήσει¹. Τέλος αἱ ἀκτίνες τοῦ τρίτου εἶδους εἶναι ἰόντα ὕλικά, θετικῶς ἠλεκτρισμένα, τῶν ὁποίων ἡ μὲν μᾶζα εἶναι μεγίστη, σχετικῶς πρὸς τὴν τῶν ἠλεκτρονίων, ἡ δὲ ἐνέργειά των χιλιᾶκις μεγαλιτέρα.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀκτίνων τούτων τὸ ράδιον εἶναι ἡ ἐστία καὶ ἄλλου εἶδους ἐκπομπῆς, ἐξαιρέτως λεπτεπιλέπτου, ἡ ὁποία μεταδίδει εἰς τὰ λοιπὰ σώματα προσωρινῶς ιδιότητος ἀκτινενε-

¹ Ἡ ταχύτης τῶν ἠλεκτρονίων τούτων εἶναι τεραστία καὶ ἀποτελεῖ διὰ τινὰ τὰ $\frac{9}{10}$ τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός.

γούς ἢ μυστηριώδους αὕτη ἐκπομπὴ εἶναι ἀέριον ἀσταθὲς καὶ ἀδρανὲς χημικῶς, ὑπὸ τινὰς ἐπὶ οὐραίας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀτμός, καὶ χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς κυρίας ιδιότητος αὐτῆς τῆς ἀκτινενεργείας.

Ἐσχάτως οἱ Ramsay καὶ Soddy διὰ τῆς φασματικῆς ἀναλύσεως τοῦ αερίου, τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ διαφορῶν ἀλάτων τοῦ ραδίου, παρετήρησαν φαινόμενον ἐκτάκτου σπουδαιότητος: Τὸ ράδιον, στοιχεῖον ὠρισμένον τελείως, παράγει ἄλλο στοιχεῖον ἐπίσης ὠρισμένον, τὸ ἥλιον.

Ἐνταῦθα λοιπὸν παριστάμεθα μάρτυρες μεταμορφώσεως τῆς ὕλης ἀπὸ ἐνὸς εἶδους ἢ ἀπὸ ἐνὸς στοιχείου εἰς ἄλλο; Εὐρισκόμεθα ἄρα γε ἐνώπιον πραγματικῆς ἐξελίξεως τοῦ ὄνειρου τῶν ἀλχημιστῶν;

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῶν πειραματικῶν τούτων ἐρευνῶν δίδουσι σοβαρώτατον ἐπιχειρημα ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας θεωρίας τῶν ἀλχημιστῶν, τῆς μετατροπῆς τῆς ὕλης καὶ ἐν γένει κλονίζουσιν αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς Ἐπιστήμης τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς ἐνεργείας, τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ ὕλικου ἀτόμου.

Πῶς δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι τὰ φαινόμενα ταῦτα τῶν ἀκτινενεργῶν σωμάτων;

Σήμερον, ἐκ τῶν γενομένων πειραματικῶν ἐρευνῶν δεχόμεθα ὅτι τὰ ἀκτινενεργὰ σώματα ὑφίστανται πιθανῶς ἀληθεῖς μεταμορφώσεις.

Καὶ οἱ μὲν φυσικοὶ οἱ μᾶλλον συντηρητικοὶ δέχονται, ὅτι ἡ ὕλη τῶν ἀκτινενεργῶν σωμάτων ὑπόκειται εἰς ἐξέλιξιν, βαίνουσαν ἀπὸ καταστάσεως ἀσταθοῦς πρὸς ἄλλην εὐσταθῆ. Τὸ σῶμα μετὰ τὴν μετάπτωσιν ἀπὸ τινος καταστάσεως εἰς ἄλλην κατέχει νέας ιδιότητας καὶ ἐὰν μὲν δὲν εἶναι πλέον ἀκτινενεργόν, ἀποτελεῖ τὸ εὐσταθὲς τέρμα τῆς μεταμορφώσεως, ἐὰν δὲ καὶ τὸ νέον τοῦτο σῶμα εἶναι ἀκτινενεργόν, θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐξέλιξιν μέχρι οὗ καταλήξῃ εἰς εὐσταθῆ κατάστασιν. Οὕτω τὸ ράδιον μεταμορφούμενον καταλήγει εἰς ἥλιον, ἀφοῦ διέλθῃ διὰ διαφορῶν ἐνδιαμέσων καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τοὺς ἀλληλοδιαδόχους βαθμοὺς τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ἀτόμων του.

Διὰ τοῦ μετασχηματισμοῦ τούτου τοῦ ραδίου ἐξηγεῖται ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπομπὴ ἐνεργείας, καὶ τὰ σχετικὰ φαινόμενα δὲν ἀντιτίθενται πλέον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς διατηρήσεως αὐτῆς. Διότι κατὰ τὸν μετασχηματισμὸν ὑποθέτομεν, ὅτι τὸ ράδιον ἐκπέμπει τὴν δυνάμει ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν κα-

τέχει, όπως συμβαίνει π. χ. εις τὰ συνήθη χημικά φαινόμενα¹.

Τὰ δύο δὲ εἴδη τῶν ἀκτινοβολιῶν, τὰ ἀποτελούμενα ἐξ ἰόντων καὶ ἠλεκτριόντων προέρχονται ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν ἀσταθῶν ἀτόμων, τῶν ἐκπεμπομένων ἐκ τῶν ἀκτινενεργῶν σωμάτων. Ἡ ἀερώδης ἐκπομπὴ ἀποτελεῖται ἐξ ἰόντων, περὶ τὰ ὁποῖα συνηθροίσθησαν μόριά τινά καὶ δύναται νὰ ἀποσυντεθῇ ἐκ νέου οὕτως, ὥστε νὰ παραχθῶσι νέα σώματα.

Ἡ ἐξήγησις αὕτη τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀκτινενεργῶν σωμάτων θέλγει μὲν τὸ πνεῦμα διὰ τῆς ἀπλότητός της, ἀλλὰ καὶ καταπλήσσει, διότι δι' αὐτῆς εἰσερχόμεθα ἀποτόμως καὶ βαθέως εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων.

Ἄλλοι ὅμως μᾶλλον τολμηροὶ προβαίνουνσι περαιτέρω καὶ δέχονται, ὅτι ἡ ἀκτινενέργεια εἶναι κοινὴ εἰς ὅλα τὰ σώματα, ἀποτελοῦσα οὐσιώδη ἰδιότητα τῆς ὕλης, ὥς φαίνονται ἀποδεικνύοντα πλεῖστα πειράματα. Οὕτως εὐρισκόμεθα πρὸ νέου προβλήματος, τῆς συνεχοῦς ἀποσυνθέσεως, μέχρι τελείας διαλύσεως, τοῦ ὑλικοῦ ἀτόμου. Πιθανὸν τὸ φαινόμενον νὰ διαρκῇ ἐπὶ μακρότατον χρόνον. Ἡ διάρκειά αὕτη, ἀποτελοῦσα στιγμήν ἐν τῷ ἀπείρῳ τοῦ χρόνου, ὀλίγον ἐνδιαφέρει τὴν Ἐπιστήμην.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἰδέαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξ ἐνστίκτου εἴμεθα προσκεκολλημένοι, ὅτι ἡ συνήθης ὕλη εἶναι τὸ εὐσταθέστερον πάντων ἐν τῷ Σύμπαντι καὶ νὰ δεχθῶμεν τοῦναντίον, ὅτι οἷονδήποτε σῶμα εἶναι ὁμοῖον πρὸς ἐκρηκτικὴν οὐσίαν, ἡ ὁποία ἀποσυντίθεται μετὰ μεγάλης βραδύτητος. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη οὐδόλως μὲν ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνεργείας, ἐνέχει ὅμως συνεπειάς, αἱ ὁποῖαι ἐνδιαφέρουσιν εἰς μέγιστον βαθμὸν τοὺς φιλοσόφους.

¹ Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ὑπόθεσιν ταύτῃ παραμένει ἀνεξήγητος ἡ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ ἀτόμῳ ὑπαρξίς τὸσον μεγάλης ποσότητος ἐνεργείας. Τὸ ζήτημα ὅμως ἀφορᾷ τὸν βαθμὸν καὶ οὐχὶ κατ' ἀρχὴν τὸ φαινόμενον. Ἀλλὰ ὡς τε ὑφίσταται ἡ μεγάλη διαφορὰ, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ συνήθους χημικῆς ἀντιδράσεως μεταξὺ ἀτόμων ἀλλὰ περὶ μετασχηματισμοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου καὶ ἐπομένως ἡ ἐκπεμπομένη ποσότης ἐνεργείας εἶναι βαθμοῦ ὅλως διαφόρου.

Τὴν ἐξήγησιν τοῦ ζητήματος τούτου πολλοὶ ἀνεξήτησαν διὰ διαφόρων ὑποθέσεων ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀτόμου. Οὕτω τινὲς φαντάζονται αὐτό, ὥς θὰ ἴδωμεν, ἀνάλογον πρὸς τὸ ἡλιακὸν σύστημα, ἥτοι ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ θετικοῦ ἰόντος, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφεται μέγας ἀριθμὸς ἠλεκτριόντων, συγκρατούμενων διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς ἑλξεως, ἄλλοι δὲ ἄλλως. Διὰ τοιούτων ὑποθέσεων ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη ποσότης ἐνεργείας, ἣν περικλείει τὸ ἄτομον.

Ἡ ὑπαρξίς τῶν ἠλεκτριόντων ἐτέθη ὡς βάσις εἰς νέας εὐρυτάτας θεωρίας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τοῦ φωτός καὶ πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ τῶν σχέσεων ὕλης καὶ αἰθέρος καὶ τῶν ἀμοιβαίων ἐνεργειῶν αὐτῶν. Αἱ μέχρι τοῦδε γενόμεναι θεωρητικαὶ ἔρευναι κατέδειξαν, ὅτι τὸσον αἱ καθαρῶς μηχανικαὶ θεωρίαι, ὅσον καὶ αἱ ἠλεκτρομαγνητικαὶ εἶναι ἀνίκανοι πρὸς ἐπαρκῆ ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τούτων.

Αἱ ὑποθέσεις τῶν Coulomb καὶ Ampère, καθ' ὅς ὁ ἠλεκτρισμὸς ἀπεδίδετο εἰς ἴδια ρευστὰ ἀβαρῆ, διαρρέοντα τοὺς ἀγωγούς, κατεργήθησαν ὑπὸ τοῦ ὑπερόχου συστήματος τῶν Faraday καὶ Maxwell. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπεκράτησε μέχρι ἐσχάτων, ὡς ἐδημιουργήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἡ ἐνέργεια ἐθεωρεῖτο ἐγκαθιδρυμένη εἰς τὰ διηλεκτρικά.

Νῦν διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἠλεκτριόντων ἀγόμεθα ὀριστικῶς εἰς ἔννοιαν ἀτομικῆς συστάσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ: τὰ ἠλεκτρίοντα εἶναι τὰ ἅτομα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τὰ ἀδιαίρετα διὰ τῶν σημερινῶν μέσων τῆς Ἐπιστήμης¹. Αὐτὰ εἶναι ἡ αἰτία τῶν φαινομένων τῆς ἀγωγιμότητος τῶν ἀερίων, ἡ ὁποία νῦν ἐπεκτείνεται ὁμοίως καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῶν μετάλλων. Οὕτω ἐπανερχόμεθα μὲν εἰς τὰς ἀρχαῖς ἰδέας ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς φύσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἀλλ' ὑπὸ μορφὴν μᾶλλον συγκεκριμένην καὶ διαυγῆ.

Ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα συνετάχθη ἡ νεωτέρα ἠλεκτρομαγνητικὴ θεωρία τοῦ Lorentz, ἥτις ἀφ' ἐνὸς περιλαμβάνει τὰς ἰδέας τῶν Maxwell καὶ Faraday ἐπὶ τῆς μεταδόσεως τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν ἐνεργειῶν διὰ τοῦ αἰθέρος καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποδίδει τὴν αἰτίαν αὐτῶν εἰς τὴν πραγματικὴν ὑπαρξιν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ἀτόμων τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Τοῦτο εἶναι συνέπεια τῶν θεμελιωδῶν ἰδεῶν ἐπὶ τῶν σχέσεων φωτός καὶ ἠλεκτρισμοῦ. Διότι, ὡς εἴπομεν ἤδη, μεταξὺ ἠλεκτρικῶν καὶ φωτεινῶν ἀκτίνων οὐδεμία οὐσιώδης διαφορὰ ὑφίσταται: ἐπομένως πᾶν μόριον, ἐκπέμπον φῶς, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς περιέχον ἐν ἡ πλεονα ἅτομα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἢ ἠλεκτρίοντα, τὰ ὁποῖα, διὰ τῆς παλμικῆς κινήσεώς των, καθίστανται κέντρα ἀκτινοβολία. Ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως: αἱ ἠλεκτρικαὶ δυνάμεις τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων δύ-

¹ Τὰ πειράματα παρέσχον ἀρκούντως σαφῆ εἰκόνα διὰ τὰ ἀρνητικὰ ἠλεκτρίοντα, τὰ ἅτομα ταῦτα τοῦ ἀρνητικοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Διὰ τὰ τοῦ θετικοῦ ἠλεκτρισμοῦ πολὺ ὀλίγας γνώσεις ἔχομεν καὶ ὁ θετικὸς ἠλεκτρισμὸς φαίνεται ἀναποσπᾶστος συνδεδεμένος μετὰ τῶν ὑλικῶν ἀτόμων.

νάνται νὰ προκαλέσωσι τὴν κίνησιν τῶν ἠλεκτριόντων καὶ νὰ μεταδώσωσιν εἰς αὐτὰ μέρος τῆς ἐνεργείας των. Διὰ τῶν κινήσεων τούτων τῶν ἠλεκτριόντων ἐξηγοῦνται ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ Lorentz τὰ δύο ἀντίστροφα φαινόμενα τὸ τῆς ἐκπομπῆς καὶ τὸ τῆς ἀπορροφῆσεως τῶν ἀκτινοβολιῶν, ὡς καὶ πλεῖσται λεπτομέρειαι αὐτῶν.

Ἡ θεωρία αὕτη περιέλαβεν ἐκτὸς τῶν φαινομένων τῆς ἠλεκτρικῆς καὶ θερμαντικῆς ἀγωγιμότητος καὶ τὰ θερμοηλεκτρικὰ καὶ ἡχθῆ εἰς νέα φαινόμενα σπουδαιότατα καὶ ἐντελῶς ἄγνωστα. Οὕτως ἐπειδὴ τὰ ἠλεκτρίοντα ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μαγνητισμοῦ, ἀγόμεθα εἰς τὸ θεμελιώδες συμπέρασμα, ὅτι αἱ ἀκτινοβολίαι σώματός τινος ἀλλοιοῦνται διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ μαγνητισμοῦ ἐπὶ τῆς φωτεινῆς πηγῆς. Πράγματι ὁ Zeemann ἐπηλήθευσε διὰ τοῦ πειράματος τὴν πρόγνωσιν ταύτην τῆς θεωρίας τοῦ Lorentz. Ἡ περίφημος αὕτη πειραματικὴ ἐπαλήθευσις, ἐνίσχυσε σπουδαίως τὴν θεωρίαν, δι' ἧς προεκλήθη, καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ μακρᾶς σειρᾶς ἐρευνῶν πολλὴ εὐρύτερας σημασίας. Διὰ τῶν ἐρευνῶν τούτων ἡ θεωρία ἐτροποποιήθη οὐσιωδῶς καὶ οὕτω ἐξήγησε μὲν τὰς λεπτομερείας, ἀπώλεσεν ὅμως τὴν ἀρχικὴν ἀπλότητα αὐτῆς.

Τὸ ἄτομον τῆς Χημείας δὲν ὑποτίθεται πλέον περιλαμβάνον ἐν μόνον ἠλεκτρίον, ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς ἀποτελούμενον ἐκ κέντρου ἀκινήτου καὶ θετικῶς ἠλεκτρισμένου, περὶ τὸ ὁποῖον κινοῦνται, ὡς δορυφόροι περὶ πλανήτην, πλεῖστα ἀρνητικὰ ἠλεκτρίοντα, πολλὴ μικρότερας μάζης τῆς τοῦ κέντρου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ πρωτεῦον μέρος τοῦ ἀτόμου.

Ἐξ ὅλων τούτων καταφαίνεται ἡ σπουδαιότης τῆς θεωρίας τοῦ Lorentz, ἡ ὁποία εἶναι πολλὴ γενικωτέρα τῆς τοῦ Maxwell καὶ ἐπικρατεῖ νῦν ἐν τῇ Φυσικῇ. Ἡ θεωρία τοῦ Maxwell σταματᾷ εἰς τὰ φαινόμενα, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν σχέσεων ὕλης καὶ αἰθέρος, ἐνῶ ἡ τοῦ Lorentz οὐ μόνον ἐπιτρέπει τὴν σύμπηξιν εἰς ἓν ὅλον μακρᾶς σειρᾶς φαινομένων διαφόρου φύσεως, ἀλλὰ καὶ μᾶς εἰσάγει πολλὴ βαθύτερον εἰς αὐτὰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀτόμων τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς ὕλης, σχέσεις, αἱ ὁποῖαι σήμερον ἀποτελοῦσι τὸ σπουδαιότερον τῶν προβλημάτων.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ. Ἄλλ' ἂν ἡ θεωρία τοῦ Lorentz ἐπιβάλλεται ἤδη εἰς τὸ πνεῦμα καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ κατακτᾷ ἔδαφος εἰς τὴν Ἐπιστήμην, παραβαλλομένη ὅμως πρὸς τὰς ἀρχάς

τῆς κρατούσης Μηχανικῆς παρουσιάζει δυσχερείας σοβαρὰς ἀντίκειται εἰς τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς δράσεως καὶ ἀντιδράσεως τοῦ Νεύτωνος.

Καὶ ἤδη ὑπὲρ τίνος ὀφείλομεν νὰ ταχθῶμεν, ὑπὲρ τῶν νέων τούτων θεωριῶν ἢ ὑπὲρ τῶν παλαιῶν καὶ ἀκλονήτων μέχρι τοῦδε ἀρχῶν τῆς Ἐπιστήμης;

Βεβαίως, ἐὰν τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἐτίθετο πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν, οὔτε θὰ συνεζητεῖτο καὶ αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ θὰ ἐθριάμβευον ἐν τῇ ἀπαντήσῃ. Σήμερον ὅμως δὲν ἔχει οὕτω. Αἱ θεμελιώδεις ἀρχαί, αἱ διέπουσαι οὐ μόνον τὴν Φυσικὴν, ἀλλ' ὅλας σχεδὸν τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας, δὲν εὐρίσκονται πλέον ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τοῦ πειράματος ὡς ἄλλοτε. Τὰ πειραματικὰ ἐξαγόμενα τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐκλόνισαν τὴν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων ἀπόλυτον πεποιθήσιν καὶ αὐτῶν τῶν φανατικωτέρων ὁπαδῶν των.

Εὐρισκόμεθα ἄρα γε εἰς τὰς παραμονὰς μεγάλης κρίσεως ἐν τῇ Φυσικῇ καὶ τῇ Ἐπιστήμῃ ἐν γένει; Αἱ γενικαὶ ἀρχαί, ἐφ' ὧν ἰδρύθησαν τόσα ἀριστουργήματα θὰ καταρρεύσωσι; Καὶ δυστυχῶς δὲν πρόκειται περὶ μεμονωμένου κλοισμοῦ. Ὅλαι αἱ ἀρχαὶ εὐρίσκονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐν κινδύνῳ καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀρχὴ τῆς μάζης. Οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Abraham καὶ τὰ πειράματα τοῦ Kauffmann ἀπέδειξαν, ὅτι ἡ κοινὴ μηχανικὴ μᾶζα, ἡ μέχρι τῆς χθὲς ὡς σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος θεωρουμένη, οὔτε ὑφίσταται καὶ εἶναι μὴδὲν! Καὶ ὅτι ἡ μᾶζα τῶν ἠλεκτριόντων εἶναι φύσεως ἠλεκτροδυναμικῆς.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ μᾶζα δὲν εἶναι πλέον σταθερά, ὡς ἐνομίζετο, ἀλλὰ αὐξάνει μετὰ τῆς ταχύτητος ἢ δὲ ταχύτης τῶν ἠλεκτριόντων ὡς πρὸς τὸν αἰθέρα δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ ἢ καὶ νὰ φθάσῃ καὶ μονίμως τὰς 300 000 χιλιόμετρων κατὰ δευτερόλεπτον, ἥτοι τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός. Αὐτὸ εἶναι τὸ μέγιστον τῆς ταχύτητος τῆς μάζης.

Οὕτως οὐ μόνον ἡ μᾶζα ἐξηγήθη ἤδη, οὐ μόνον ἐγνώσθη ἡ φύσις αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπεδείχθη μεταβαλλομένη μετὰ τῆς ταχύτητος.

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἐρευνῶν τῆς Θεωρητικῆς Φυσικῆς ἀναφαίνεται νέα Ἐπιστήμη, νέα Μηχανικὴ, γενικωτέρα τῆς κρατούσης καὶ καθ' ἣν ἡ μὲν ἀδράνεια, ἐπομένως καὶ ἡ μᾶζα, αὐξάνει μετὰ τῆς ταχύτητος, ἡ δὲ ταχύτης τοῦ φωτός θὰ εἶναι τὸ ἀνυπερβλήτον ὄριον. Ἡ συνήθης Μηχανικὴ, ἀπλουστερά οὖσα, θὰ ἀποτελῇ μερικὴν περίπτωσιν ταύτης, τὴν πρώτην προσέγγισιν.

Ἡ θαυμασία ὅμως ἀρχὴ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας ἀντίσταται ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην εἰς τὰς προσβολὰς τῶν θεωρητικῶν, οἱ ὅποιοι ἐκίνησαν τὸν πόλεμον τοῦτον κατὰ τῶν ἀρχῶν. Μέχρι σήμερον καὶ αὐταὶ αἱ ιδιότητες τοῦ ραδίου δὲν κατώρθωσαν νὰ κλονίσωσι τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἡ δὲ εὐκαμψία τῆς παρέχει τὴν βεβαιότητα, ὅτι πολὺ δυσκόλως θὰ καταρριφθῇ. Ἐν γένει δὲ ἐκ τῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία γίνεται νῦν πρὸς διάσωσιν τῶν ἀρχῶν, πιθανὸν νὰ διατηρηθῶσιν αὐταί. Ἀλλ' αἱ περὶ αὐτῶν ἀμφιβολίαι θὰ ὑφίστανται μέχρις ὅτου τὸ πείραμα, ἔξ οὗ προήλθον καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἐπαληθεύονται, λύσῃ ὀριστικῶς τὸ ζήτημα.

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

Καὶ ἤδη ποῖον τὸ συμπέρασμα ὄλων τῶν μεγάλων τούτων ἐρευνῶν τῆς Φυσικῆς;

Ἡ βαθεῖα σπουδὴ τῶν ηλεκτριόντων παρέχει θαυμασίαν καὶ διανγεστατήν ἀποψιν τῆς Φύσεως, ἀνοίγει νέους ὁρίζοντας ἐν αὐτῇ καὶ ἐπιτρέπει νὰ διῶμεν τὴν σύστασιν τοῦ Σύμπαντος.

Καὶ ἐν πρώτοις ποῖα ἡ φύσις τῆς ὕλης ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῶν νεωτάτων ἐρευνῶν;

Τὸ πείραμα, ὡς εἶδομεν, ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἀρνητικὸν ηλεκτρίον εἶναι κοινὸν στοιχεῖον εἰς πᾶν εἶδος ὕλης. Ἐπειδὴ τὰ ηλεκτρίοντα ταῦτα ἐξηγοῦσιν ἐντελῶς τὴν ἀδράνειαν, καθίσταται εὐλόγον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αὐτὴ ἡ ὕλη, ὅπως ὅλας τὰς μορφάς της, συνίσταται ἐξ ἀθροίσματος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πολυπλόκου, ηλεκτριόντων. Τὸ ὕλικὸν ἄτομον τῆς Χημείας ἀποτελεῖται ἐκ συστήματος ηλεκτριόντων, τὰ ὅποια δὲν εἶναι οὔτε ὕλη ἀπλῆ, οὔτε ὕλη ηλεκτρισμένη, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ηλεκτρισμός, ἐνέργεια!

Ἀλλ' ἐὰν ἡ ὕλη εἶναι ἄθροισμα ἀτόμων καὶ ἐὰν τὰ ἄτομα ἀποτελοῦνται ἐξ ηλεκτριόντων, ἦτοι ἐκ μονάδων ηλεκτρισμοῦ, τί εἶναι αἱ μονάδες αὐταί, τὰ ηλεκτρίοντα; Τί εἶναι ὁ ηλεκτρισμός;

Τὸ ηλεκτρίον, κατὰ τὰ ρηθέντα, πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς ἀπλοῦν ηλεκτρικὸν φορτίον. Τὸ ηλεκτρίον εἶναι λοιπὸν ὄγκος μικρὸς ὥρισμένος, εἰς τι σημεῖον τοῦ αἰθέρος, ἔχων εἰδικὰς ιδιότητας¹. Οὕτω κατὰ τὸν Kelvin ἡ ὕλη ἀπο-

¹ Ἄν ἡ μᾶζα τῶν ἀρνητικῶν ηλεκτριόντων θεωρηθῇ φύσεως ηλεκτρομαγνητικῆς, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ εἰπώμεν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὰ θετικά: Δὲν ἔχομεν εἰσέτι σαφεῖ ἔννοιαν τῶν τελευταίων τούτων, τὰ ὅποια

τελεῖται ἐκ σημείων, ὅπου ὁ αἰθὴρ σχηματίζει δίνας: οἱ Wiechert καὶ Larmor τὰς δίνας ἀντικαθιστῶσιν διὰ στρέψεως τινος τοῦ αἰθέρος καὶ ἄλλοι ἄλλως. Τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο μεταδίδεται μετὰ ταχύτητος ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός.

Τὸν αἰθέρα λοιπὸν φανταζόμεθα πληροῦντα ὁλόκληρον τὸ Σύμπαν. Μεταμόρφωσις τοῦ αἰθέρος τούτου, συμμετρικῶς διατεταγμένη περὶ τι σημεῖον, εἶναι τὸ ηλεκτρίον, ἡ μονὰς αὐτῆ τοῦ ηλεκτρισμοῦ: ἄθροισμα δὲ τοιούτων ηλεκτριόντων ἀποτελεῖ τὸ ὕλικὸν ἄτομον τῆς Χημείας.

Οὕτω ἡ ὕλη διὰ τῶν φυσικῶν ἐρευνῶν, τῶν θαυμασιῶν τούτων ἀνασκαφῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀναλύεται εἰς ηλεκτρισμόν, ἐνέργειαν, παλμούς τοῦ αἰθέρος. Τὸ ὕλικὸν ἄτομον, αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον τῶν πολυμόχθων ἐργασιῶν τῆς καθαρᾶς Χημείας, εἰς τὸ ὁποῖον πρὸ πολλοῦ ἐσταμάτησεν ὀριστικῶς αὐτὴ, δὲν εἶναι, κατὰ τὰς ἀσφαλεῖς ἐρεῦνας τῆς Φυσικῆς, ἡ τὸ σχετικῶς εὐρὺ θέατρον τῶν ηλεκτριόντων. Τὸ ἄτομον τοῦτο ἀπώλεσε τοὺς χαρακτῆρας του, διελύθη τελείως, μετεβλήθη εἰς παλμούς τοῦ αἰθέρος. Οὕτω τὸ ὕλικὸν Σύμπαν εἶναι ἐνέργεια, ηλεκτρισμός, ὁ δὲ αἰθὴρ ἡ ἀρχικὴ, ἡ μόνη ἀληθὴς, πραγματικὴ ὕλη, ἔξ ἧς τὸ πᾶν!

Ἡ ὕλη δὲν ἐξηγήθη μόνον, ἀλλὰ καὶ διελύθη, ἐξηφανίσθη τελείως!...

Ὅθεν ἐκ τοῦ αἰθέρος ἐδημιουργήσαμεν τὸ Σύμπαν. Ἀλλ' ὁ αἰθὴρ οὗτος ὑφίσταται πραγματικῶς;

Τὸ πᾶν συμβαίνει ὡς ἐὰν ὁ αἰθὴρ ὑφίσταται, ἂν καὶ φαινόμενά τινα, ὡς ἡ παγκόσμιος ἔλξις, παραμένουσιν ἀνεξήγητα δι' αὐτοῦ. Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι οὐδὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Μηχανικῆς τῆς ψευδοῦς ὕλης καὶ εἰς τὸν αἰθέρα¹.

μᾶλλον διατηροῦσιν τὴν ὕλικὴν φύσιν καὶ τοιούτοτρόπως ἡ ἀναγωγὴ ὁλοκλήρου τῆς ὕλης εἰς ἐνέργειαν εὐρίσκει ἀντιρροήσεις σοβαράς. Εἶναι ὅμως λίαν πιθανόν, ὅτι καὶ τὰ θετικὰ ηλεκτρίοντα δὲν εἶναι ἀπλᾶ καὶ δύναται νὰ ἀποσυντεθῶσιν εἰς κέντρα ἀνάλογα πρὸς τὰ ἀρνητικά, ὡς ὑποστηρίζεται, ἀορίστως εἰσέτι, ὑπὸ τινων ἐρευνῶν.

¹ Ἐδεχόμεθα, ὅτι τὸ πᾶν ἐν τῇ Φύσει ἀνάγεται εἰς κίνησιν καὶ ὅτι αἱ ἀρχαὶ δὲν ἐπιδέχονται συζήτησιν, λησμονοῦντες τὴν πειραματικὴν προέλευσιν αὐτῶν διὰ τῶν κινήσεων τῶν διαφόρων μερῶν τῶν σωμάτων θὰ εἴχομεν ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς Φύσεως οὕτως.

Ἐν τούτοις ἡ Φυσικὴ δὲν δύναται εἰσέτι νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην τῆς Φιλοσοφίας, καὶ ἐπὶ τινα ἔτη ἀκόμη δὲν θὰ προχωρήσῃ πέραν τῶν ηλεκτριόντων. Ἐὰν τὰ ηλεκτρίοντα κατέκτησαν τὴν Φυσικὴν, δὲν εἶναι ὅμως καὶ τὸ τέρας, εἰς ὃ ὀφείλει νὰ σταματήσῃ ἡ Ἐπιστήμη. Τὸ πείραμα, ὁ ἀδέκαστος καὶ ἀμείλικτος οὗτος κριτής, δὲν εἶπεν εἰσέτι τὴν τελευταίαν του λέξιν, ὡς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ θαυμασίου τούτου συμβόλου, τοῦ ηλεκτριόντος.

Αὐτὸ εἶναι νῦν τὸ μέγα ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον τίθεται πρὸ τῆς Φυσικῆς. Ἐνώπιον τοῦ ζητήματος τούτου ἡ Ἐπιστήμη ἴσεται σκεπτικῇ. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἐπιστημονικὴ σκαπάνη τύπτει μὲν

ὥστε ἡ Φυσικὴ θὰ ἀνήγετο εἰς κεφάλαιον τῆς Μηχανικῆς, συμφώνως πρὸς τὰς ιδέας τοῦ Καρτεσιῦ.

Σήμερον ὅμως, ἐκ τῆς σπουδῆς ἰδίως τῶν ηλεκτρικῶν φαινομένων πλείστοι τῶν φυσικῶν ἀναστρέφουσι τὸ πρόβλημα καὶ ἀντὶ τῆς ἀναγωγῆς τῆς Φυσικῆς εἰς τὴν Μηχανικὴν, δέχονται τὴν ηλεκτρικὴν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς ὕλης καὶ τῆς κινήσεως. Οὕτω ἡ Μηχανικὴ ἀνάγεται εἰς τὸν Ἠλεκτρισμόν καὶ νέον σύστημα μεγαλοπρεπές, περιλαμβάνον ὅλα τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ἀναδεικνύεται. Ἡ λύσις αὕτη φαίνεται γε- νικωτέρα τῆς πρώτης καὶ εὐρίσκεται μᾶλλον ἐν ἀρ- μονίᾳ μετὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν

μετὰ δυνάμεως, ἄνευ ὅμως ἐλπίδος ἀμέσου λύ- σεως.

Ἀλλ' ἐξήλθομεν τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Φυσικῆς καὶ ὁμιλοῦμεν περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς. Δὲν εἶναι ἔργον καθόλου ἐπιστημονικὸν αἱ τοιαῦται προγνώσεις, αἱ ὁποῖαι ὅσον καλῶς καὶ ἂν στηριχθῶσι σήμερον, δύναται νὰ κατακρημνισθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐλαχίστης πνοῆς τῶν ἀληθειῶν τῆς αὔριου. Θὰ ἦτο ἀναμφιβόλως λίαν τολμηρὸν νὰ προδικάσωμεν τὸ μέλλον τῆς Ἐπιστήμης, ὅπερ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ μέλλον τῶν προόδων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ μέλλον αὐτῆς εἶναι ἄπειρον, ὡς ἄπειρος εἶναι καὶ ἡ Φύσις, τὴν ὁποίαν ἐρευνᾷ καὶ ἀποκαλύπτει¹.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

¹ Ἐν τῇ συντάξει τῆς ἐκτεθείσης διατριβῆς ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ἐκτὸς τῶν ἀρχικῶν ὑπομνημάτων καὶ τὰ ἔργα τῶν H. Poincaré, L. Poincaré, Bouasse, Drude, Boltzmann, Maxwell, Hertz, Brillouin, Lippmann, Crookes, J.J. Thomson, Mascart, Cornu, Picard, Chwolson, Duhem, Boussinesq, Kayser, Abraham, M. et Mme Curie καὶ ἄλλων.

ΒΑΡΚΟΥΛΑ

ΥΠΟ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ

Η ΑΝΤΑΡΤΙΣ *

— Γιατί νά θέλεις νά προφυλαχθής;
— Γιατί... Τελείωσε πρώτα! Μοῦ τὰ εἶπες ὅλα;
— "Οχι ὅλα...
— "Α!
— Θέλω νά σοῦ πῶ ἀκόμη ὅτι δὲν εἶμαι...
— "Ο ἄφοβος καὶ ἄψογος ἱππότης;...
— Ναί. Δὲν ἔκαμα μεγάλα κρίματα: δὲν ἐγέλασα κορίτσια, οὔτε ἄφησα νόθα· δὲν ἔκαμα νά ξεράσῃ τὰ καθήκοντά της ἡ γυναῖκα τοῦ καλυτέρου φίλου μου, ἀλλά... ἀλλά... ἀλλά... ὑπῆρξα ἐγωῖστής, κάποτε ἐλαφρός, καὶ πιστός ποτέ... Ἐπροξένησα θλίψεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον βαθείας, διέπραξα, ἀλλοίμονον! μικροσκολληρότητας, μικρότητας, διὰ νὰποφύγω τὴν ἐνόχλησιν ἀντεγκλήσεων... Ὑπῆρξε καιρός, τὴν ἐπαύριον μιᾶς κατακτήσεως, ποὺ δὲν αἰσθανόμουν διόλου εὐθυμον τὸν ἑαυτόν μου· ὑπῆρξε καιρός, τὴν ἐπαύριον μιᾶς ρήξεως, ποὺ δὲν ἤμποροῦσα νά ὑπερηφανεύωμαι... "Α! πόσο τώρα ποὺ τὸ ἀνακινῶ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια σου μοῦ φαίνεται κοινόν, μέτριον ἀκόμη τὸ παρελθόν μου... Χθὲς μόλις, ἐνῶ ἦσαν εἰς τὴν Σάρτην, καὶ μοῦ ἔγραφες αὐτὰ τὰ γράμματα τὰ γεμάτα θέλητρον, ἀφινόμενον σχεδὸν εἰς... Ἡ ἀνία, ἡ μόνωσις, ἡ περίστασις... "Α! ἡμελαγχολία!... Ἐξαναιδα πολλές φορὲς μίαν γυναῖκα ποὺ δὲν ἀγαπῶ, ποὺ δὲν ἀγάπησα ποτέ μου...
— Καὶ ποιά ἦτον λοιπὸν ἡ ἐρωμένη σας;
— Ναί... Μία σχέσις διακοπεῖσα καὶ ἐπαναληφθεῖσα πάλιν, δὲν ἤξεύρω γιατί... Ἐλεγά μέσα μου: «Δὲν σημαίνει τίποτε...» Πάει κ' αὐτό, μολαταῦτα, σὰς ὀρκίζομαι... Τὰ ἐχάλασα ὅλως διόλου...
— Πότε;
— Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐπιστροφῆς σας...
Ἡ Ζοζάννα ἐπιθύρισε:
— "Οταν ἤμουν εἰς τὴν Σάρτην, τὴν περασμένην ἑβδομάδα... "Α! ἐννοῶ τώρα τὰ γράμματά σου!...
Καὶ ἄρχισε νά κλαίῃ.
— Μὴν κλαῖς ἀγαπημένη μου, μὴ ζηλεύς! Δὲν εἶνε τίποτε...
— Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νά θυμώσω... ὅμως μὲ κάμνει νά πονῶ αὐτό...
Τὴν ἐπαρηγόρησε. Τῆς ἐπανέλαβε ὅτι ἐκεί-

νήν εἶχε ἀγαπήσει μόνον μὲναν διάπυρον ἔρωτα, ἀνήσυχον, ζηλότυπον, μὲ μίαν ἀπλότητα παιδιοῦ, ἕνα ἐνθουσιασμόν νεανικόν. Μὲ ὅλα τὰ δυνατά του ἠθέλησε νά κατακτήσῃ τὴν ψυχὴν ἢ ὁποία ἐδίδετο καὶ συγχρόνως ἐπροσπαθοῦσε νά μείνῃ κρυφὴ! Πόσα στρατηγήματα διὰ νά συλλάβῃ τὴν σκέψιν τῆς Ζοζάννας τὴν στιγμὴν μάλιστα κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ σκέψις αὐτὴ ἐμορφώνετο! Πόσαι παγίδες ἀκούσται εἰς μίαν ἐρώτησιν, εἰς ἕναν κακὸν ὑπαινιγμόν! Πόσαι ἀλληλοδιαδοχαὶ πίστεως καὶ ἀμφιβολίας!...

Μολαταῦτα ὑπέφερε νά βλέπῃ τὴν φίλην του μέσα εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ *Γυναικεῖου Κόσμου*. Ὑφίστατο ἡ δυστυχὴς τὸν κύριον Φουκάρ καὶ τὴν ἐνοχλητικὴν οἰκειότητα ποὺ τῆς ἐπεδείκνυε ἡ Φλορὺ. Ἐπῆγαινε νά ἰδῇ παντὸς εἶδους ἀνθρώπους, ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι τὴν ὑπεδέχοντο ὅχι καὶ μὲ τόσῃν εὐγένειαν... Ἐκαμνε οἰκονομίας ἐπὶ τῶν μετρίων ἀπολαυῶν τῆς, ἐφοροῦσε τὰ ρούχα τοῦ περασμένου χρόνου, ἔτρωγε εἰς τῆς Μαριέττας κέταξίδευσεν εἰς τρίτην θέσιν... Καὶ ὁ Νοέλ δὲν ἤμποροῦσε νά τὴν βοηθήσῃ, νά τῆς κάμῃ πιὸ εὐκόλην τὴν ζωὴν, πιὸ ὥραϊαν...

Ἡ Ζοζάννα διεμαρτύρετο. Ὁ Νοέλ τὴν διέκοψε:

— Σοῦτ'!... Μιᾶς ἔπειτα...
Καὶ εἶπε πῶς ἤθελε νά μοιρασθῇ μαζί της τὸ πᾶν, νά τὴν πάρῃ γυναῖκα του.
Ἡ Ζοζάννα ἄφησε κραυγὴν:
— Νὰ μὲ πάρῃς γυναῖκα!...
— Βέβαια... Δὲν ἔβλεπα σέσένα τὴν ἐρωμένην, ἔβλεπα τὴν παντοτεινὴν σύντροφον τῆς ζωῆς μου, τὴν γυναῖκα μου...
Ἡ Ζοζάννα ἔμεινε ἐμβρόντητος. Δὲν εἶχε συλλογισθῇ ἄλλο ἀπὸ τὸν ἔρωτα, καὶ οἱ λόγοι τοῦ Νοέλ ἀντὶ νά τὴν γεμίσουν ἀπὸ χαρὰν καὶ ὑπερηφάνειαν, τὴν ἐξάφνισαν...
Ἐστήριξε τὸ νωπὸν ἀκόμη μάγουλό της ἐπάνω εἰς τὸ ἕνα χέρι τοῦ νέου. Μὲ τὸ ἄλλο χέρι ὁ Νοέλ τῆς ἐχάιδευσεν τὰ μαλλιά...
— Αὐτὸ σὲ δυσαρασεῖ, ἀγαπημένη μου, ἴσως;
— "Ω! εἶνε δυνατόν... Ἀλλὰ δὲν εἶχα κάμει σχέδια ἐγώ!... Δὲν ἔβλεπα τὸ μέλλον...
— Σοῦ τὰ εἶπα ὅλα... Τώρα καὶ σύ, εἶνε ἡ σειρὰ σου... Μὴ μὲ κάμνης νά περιμένω περισσότερο... Ἐχω ὀλίγην ἀγωνίαν, φίλη μου

... ὅμως ἐννοεῖς ὅτι σ'ἀγαπῶ καὶ ὅτι εἶμαι πολὺ καλός...

Ἡ Ζοζάννα ἐφρικίασε σύσσωμος. Ἐπιθύρισε:

— "Ω! ἐγώ...

Ἡ φωνὴ τῆς ἦτον βραχνή. Ἐχαμήλωνε τοὺς ὤμους ὥσάν νά εἶχε αἰσθανθῇ βαρύνον ὕλικὸς ἐπάνω τῆς τὸ ἀγωνιῶν βλέμμα τοῦ Νοέλ.

— Σοῦ διηγήθηκα πῶς ἐπανδρεύθηκα... Τὸν ἀγαποῦσα τὸν ἄνδρα μου... Δὲν ἦτον βέβαια ἕνα πάθος βαθύ... ἦτον ἀγάπη κοριτσιῶν... Κἔπειτα ὁ Πέτρος δὲν εἶχε τὰς αὐτὰς ιδέας καὶ γοῦστα μέμένα... Μολαταῦτα, θὰ ἤμπορούσαμε μὲ ὀλίγην καλὴν θέλησιν νά εἰμεθα εὐτυχεῖς... Ἐέρεις ὅμως ὅτι ἀρρώστησε, ἀρρώστησε βαρεῖα... Καὶ τὰ βάσανα τὸν ἔκαμαν νὰλλάξῃ χαρακτῆρα...

— Τὸ ξέρω... Μοῦ τὸ εἶπες, καὶ ἄλλοι μοῦ ἔχουν πῇ...

— Ἄλλοι;

— Ὁ Φουκάρ... Μοῦ ἐπανέλαβε πολλές φορὲς ὅτι ἔδειξες μεγάλο θάρρος, θαυμαστὴν ἀφοσίωσιν.

Ἐπιθύρισε, κρύπτουσα τὸ πρόσωπον της:

— "Οχι! "Οχι!... Μὴν τὸ πιστεύετε!

— Πῶς;

— Δὲν ἤμουν θαυμαστὴ ὅχι, ὅχι!... Δὲν ἤμπόρεσα νὰφοσιωθῶ ἐξ ὀλοκλήρου, νά θυσιασθῶ ἐξ ὀλοκλήρου... Ἦμουν νέα. Εἶχα ἀνάγκην εὐτυχίας... Καὶ ἡ ζωὴ ἦτον τόσο σκληρὴ, τόσο σκληρὴ!... Ἐτσι...

— Τί; Μίλησε!... γλῆγορα!...

— Ἀγάπησα...

Ἐπερίμενε μίαν κραυγὴν, ἕνα στεναγμόν... Ἐν τούτοις ἀντιμετώπισε τὴν σιωπὴν.

— Ἀγάπησα μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά... Ναί, ἐνόμιζα ὅτι εἶχα τὸ δικαίωμα...

Διεκόπη ὡς λιποψυχοῦσα... Ἡσθάνθη τὸ χέρι τοῦ Νοέλ ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπόν της... Ἐπειτα ἐμψυχωθεῖσα διαμιάς εἶπε μὲ γενναίότητα:

— Καὶ παρεδόθηκα...

Τὴν φορὰν αὐτὴν ὁ Νοέλ ἀνεπήδησε σύσσωμος.

— "Α!... Ζοζάννα!... Αὐτό... αὐτὸ ποῦ ἐφοβόμουν!... Θεέ μου!...

Καὶ σιγαλότερα, ὥς νά παρεπονεῖτο:

— Δὲν ἐπίστευα ὅτι αὐτὸ θὰ μοῦ ἔκανε τόσο κακό...

Τρομασμένη ἡ Ζοζάννα ἀνωρθώθη· ἐτόλμησε νά κυτᾷ τὸν Νοέλ ὁ ὁποῖος συνεκρατεῖτο ἀκόμη, καταδαμάζων τὴν λύπην του.

— Νοέλ!... "Α! Νοέλ, εὐσπλαχνίσου με!

Θέλω νά μὲ καταλάβῃς. Ποιὸς ἤμπορεῖ νά μὲ καταλάβῃ καλύτερά σου; Δὲν πρέπει νά μὲ καταδικάσῃς· δὲν πρέπει νά μὲ περιφρονήσῃς ἐσύ! Ὑπῆρξα ἀσθενὴς ἐξ αἰτίας τῆς δυστυχίας... Ἀλλὰ ἐσκεπτόμουν ὅτι δὲν ἐβλαπτα κανένα καὶ ὅτι ἦτον δικαίωμά μου...

Τὴν ἐπῆρε εἰς τὰ χέρια του...

— Ἀλλὰ μήπως σὲ περιφρονῶ; Μήπως σὲ καταδικάζω;... Μήπως σοῦ ὀμιλῶ γιὰ κατήκοντα καὶ δικαιώματα;... Ὑποφέρω, αὐτὸ εἶνε τὸ πᾶν! Εἶνε ἄλογον, εἶνε ἡλίθιον!... Διότι, ἐπιτέλους ἤμουν προπαρασκευασμένος... νὰ κούσω αὐτὸ ποῦ μοῦ εἶπες, νά εἶμαι βέβαιος γι' αὐτό, νά τὸ φαντασθῶ...

Ἡ Ζοζάννα ἀφῆκε στεναγμόν ἀπελπισμοῦ!

— Νοέλ! δὲν θὰ 'μπορῇς πιά νά μάγαπᾷς!

... Ἀγαπημένε μου, ἐτελείωσε πιά... Τὸ αἰσθάνομαι... Τὴν ἔχασα τὴν καρδιά σου... Κέντούτοις ἔπρεπε νά προαισθανθῇς ὅτι εἶχα μέσα μου... ἡ λύπη... αἱ ἀναμνήσεις... Ἀλλοίμονο! εἶχα μολαταῦτα ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δικαιοσύνην σου, εἰς τὴν εὐσπλαχνίαν σου... Ἦξευρα τὰς ιδέας σου, ποὺ δὲν εἶνε σὰν τὰς ιδέας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων... Ἐπανελάμβανα φράσεις σου, αἱ ὁποῖαι μὲ διεβεβαίωναν περὶ τούτου...

Ἐξέσπασεν εἰς λυγμούς. Ὁ Νοέλ τὴν ἔσφιξε εἰς τὸ στήθος του. Ἡ Ζοζάννα ἠσθάνετο τὰ κινήματα τοῦ στήθους του, τοὺς παλμούς τῆς καρδιάς του, τὸ τρεμούλιασμα τῶν χειρῶν ποὺ τὴν ἔσφιγγαν. Ἐκεῖνος ἀνεστέναξε:

— Ναί... ναί... πιστεύει κανεὶς τὸν ἑαυτόν

του πολὺ δυνατόν, πολὺ ἐλεύθερον ἀπὸ προλήψεως... Ὅμιλεῖ κανεὶς γι' αὐτὰ τὰ πράγματα ὅπως γιὰ ὅλα τὰ πράγματα, γιὰ τὴν δυστυχίαν, τὴν ἀρρώστια, τὸν θάνατον ἀκόμη, ἐπιπολαίως... Κἔπειτα, ὅταν ἀνακαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων κάτω ἀπὸ τὰς λέξεις, ἐξεγείρεται, πονεῖ...

— "Α! Νοέλ, ὑποφέρω περισσότερο ἀπὸ σένα!

— Ἀμφέβαλλα, ναί, γι' αὐτὸ ποῦ ξέρω τώρα πλέον... Ὅμως μέσα εἰς τὴν ἀμφιβολίαν ὑπῆρχε ἀκόμη μία ἐλπίς... Κατὰ βάθος ἐσυλλογίζομουν: «Δὲν εἶνε δυνατόν νά εἶν' ἀλήθεια...»

Ἐξαφνὰ ἐσηκώθη, ἀνέπνευσε μὲ κόπον, ὥς ἀνθρώπος ποὺ πεθαίνει... Καὶ ἄρχισε νά περπατῇ, εἰς τὸ μεγάλο δωμάτιον, νά πηγαίνοι εἰς τὸ παρὰθυρον εἰς τὴν θύραν... Κάποτε κάποτε ἔφερε τὸ χέρι εἰς τὸ μέτωπον, εἰς τὰ μάτια... Ἡ Ζοζάννα, εἰς τὸ διβάνι, δὲν ἐκινεῖτο καθόλου.

— Παρεδόθης! Ἀλλὰ πότε καὶ πῶς;...
 «Ὁχι βέβαια ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν» υποθέτω!
 Θὰ τὸν ἐγνώριζες ἀπὸ καιρὸν, αὐτὸν ποὺ ἀγα-
 ποῦσες; Ἦρχετο στὸ σπίτι σας! Ἦτον ὁ φί-
 λος τοῦ σπιτιοῦ, φυσικά!

— «Ὁχι, τὸν συνήντησα, ἀλλοῦ, στὸ σπίτι
 μιᾶς κυρίας... Δὲν ἦλθε στὸ σπίτι μου ποτέ...»

— Καὶ τὸν ἀγαποῦσες;

— Ναί...

— Ἦτον σοβαρὰ ἡ ἀγάπη;... Ὅπως ἡ δική
 μας;... Ὁχι, πές μου δὲν ἦτον ἔρω; Ἦτον
 ἰδιοτροπία μήπως... ἀδυναμία... περιέργεια...

Νοέλ!... Ὁχι τέτοιο πράγμα, σὰς ὀρκίζο-
 μαι! Ἦμουν εἰλικρινής... Ἀγαποῦσα...

Ὁ Νοέλ ἔκαμε χειρονομίαν λύσεως. Ἐπειτα,
 ἐκ νέου κλίνας ἐπάνω εἰς τὴν Ζοζάνναν εἶπε
 ἀποτομώτερα:

— Σὲγκατέλειψε;

— Ναί.

— Εἶνε καιρός;

— Δύο χρόνια.

— Καὶ ἔκτοτε... δὲν ὑπάρχει συνέχεια; Δὲν
 τὸν ξαναεἶδες ποτέ;

— Δύο φορές, τυχαίως, τὸν περασμένο χει-
 μῶνα...

— Ποῦ;

— Στὸ δρόμο...

— Σοῦ μίλησε;

— Ναί.

— Καὶ συγκατένευες νὰ τὸν ἀκούσης;

— Ναί... διότι...

— Διότι τὸν ἀγαποῦσες ἀκόμη!

— Δὲν ἤξεύρω... Ἀλλ' ἀφότου σ' ἐγνώρισα
 Νοέλ, ποτέ...

— Ἐπιτέλους ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ σου, ἀπὸ
 τὴν καρδιά σου; Δὲν μένει κανένας δεσμός,
 καμμία ἀνάμνησις...

Προφέρον αὐτὰς τὰς λέξεις, εἶδεν ὅτι ἡ ὄ-
 ψις τῆς Ζοζάννας ἐγίνετο ὠχρὰ, τρόπον τινὰ
 ἐσκελετώνετο, προσωμοίαζε τὰς μορφὰς τῶν
 ἐτοιμοθανάτων... Μία σκέψις ἀπρόοπτος, τρο-
 μερά, ἐβρόντησεν εἰς τὸ πνεῦμα του, ἔλαμψεν
 ἀποτόμως. Ἐκραύγασε:

— Ζοζάννα...

Ἡ Ζοζάννα ἄπλωσε τὰ χέρια πρὸς τὸ μέ-
 ρος ὅπου ἐκοιμάτο τὸ μικρὸ της, κέμουρμού-
 ρισε:

— Μένει... τὸ ἀγοράκι μου!

Καὶ δὲν ἐπαρκαλέσε καθόλου, δὲν ἔκλαυσε
 τὸ κεφάλι της ἐγλίστρησε ἀπὸ τὰ γόνата τοῦ
 Νοέλ εἰς τὸ διβάνι.

Δὲν ἦτον λιποθυμημένη. Εἶχε μόνον τὸ ἐξά-

φνισμα ὅτι εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὴν ζωὴν. Ἡ
 φωνὴ τοῦ Νοέλ ἤρχετο ἔως εἰς ταυτίαν της ὡ-
 σὰν ἀνάμεσ' ἀπὸ νερὰ ποὺ πέφτουν... Ἐννόησε
 ὅτι τὴν ἐσήκωνε, τὴν ἐξάπλωνε, τῆς ἔβαζε ἓνα
 μαξιλάρι κάτω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν... Μία φουρ-
 κέτα τῆς ἐκεντοῦσε τὸν λαιμόν. Ἀνοίξε ἐπὶ τέ-
 λους τὰ μάτια, καὶ ἔκλανε:

— Ἡσύχασε λοιπὸν, δυστυχισμένο μου πλά-
 σμα

Ἐκείνη ἐξηκολούθησε νὰ κλαίῃ χωρὶς νὰ κι-
 νῆται. Ὁ Νοέλ ἐξανάρχισε νὰ πηγαινοέρχεται
 εἰς τὸ δωμάτιον. Μία καρέκλα τὸν ἐστενοχω-
 ροῦσε. Τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν μέσην. Ἀπὸ και-
 ροῦ εἰς καιρὸν ἐψιθύριζε κάποιαν φράσιν τὴν
 ὁποίαν ἄφινεν ἡμιτελῇ...

Ὁ μικρὸς Κλαύδιος, τοῦ ὁποίου ἐτάραξαν
 τὸν ὕπνον, ἐφώνησε:

— Μαμά!...

Ἡ Ζοζάννα ἐσηκώθη, ἀμέσως, ἀλλ' ἐδί-
 σταζε... Ὁ Νοέλ τῆς εἶπε:

— Γιατί δὲν πᾶς νὰ ἰδῇς τί θέλει τὸ μι-
 κρό;... Ἐξ αἰτίας μου μήπως;... Ἐχεις ἄδι-
 κον...

Ἐπῆγε ἔως εἰς τὸ κατώφλι τοῦωματίου
 ὅπου ἐκοιμάτο ὁ Κλαύδιος. Τὸ παιδί ἐξανα-
 κοιμήθη. Ἡ Ζοζάννα παρετήρησε τὸ μικρὸ
 κρεββάτι, τὴν κουνουπιέραν... Ἀκουμπῶσα εἰς
 τὸ πλαίσιον τῆς θύρας ἠσθάνθη τὴν καρδίαν
 της νὰ σκίζεται κέδοκίμασε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ
 θανάτου.

Ὁ Νοέλ ἐπλησίασε:

— Ἀκουσε, Ζοζάννα, δὲν πρέπει νὰ πελπί-
 ζεσαι... Ἐχε θάρος... Ἐγὼ ἔχω θάρος,
 καθὼς βλέπεις... Ἀλλὰ δὲν ἔχω θάρος, νὰ ὀμι-
 λήσω... Τὸ κύπημα ἦτον πολὺ ἀπότομον!
 Καλύτερα νὰ φύγω... Θὰ ἔλεγα, ἂν ἔμενα, λό-
 γιαι ἄδικα, πληγώνοντα, ποὺ θὰ μᾶς ἔκαμναν
 νὰ πονέσωμε καὶ οἱ δύο μας... Καὶ δὲν θέλω...

— Θεέ μου! Ποῦ πᾶς;

— Θέλω νὰ περπατήσω... Δὲν θέλω νὰ
 μείνω στενοχωρημένος ἔτσι... Θέλω νὰ κινηθῶ,
 νὰ αναπνεύσω... Αὔριο, ναί, αὔριο, τὸ ἀπόγευμα,
 θὰ ξαναγυρίσω... Πλάγιασε, προσπάθησε νὰ
 μὴ σκεφθῇς πλέον, νὰ κοιμηθῇς... Ἐκουρά-
 σου, σὲ παρακαλῶ, γι' ἀγάπη μου

— Νοέλ!

— Μὴ με κρατῇς!... Ὁ κόπος, κάποτε, κα-
 ρώνει τὸ μυαλό... Ὑποφέρει κανεὶς ἔτσι ὀλι-
 γώτερο... Σ' ἀφίνω, Ζοζάννα!

... Εἶχε φύγει! Τὸ φῶς τῆς λάμπας ἔχαμή-
 λωνε. Ἐνα μαξιλαράκι τοῦ διβανιοῦ ἐκείτετο
 χάμω καὶ ἡ Ζοζάννα ὀρθὴ μὲ τὰ χέρια κρε-

μάμενα, ἀκίνητη ἤκουε τὰ βήματά του καθὼς
 ἀπεμακρύνετο...

ΚΣ

Ὅταν ἔφθασε ἡ Μαρία, ἀκριβῶς εἰς τὰς
 ὀκτώ, ἐξαφνίσθη καθὼς εὐρῆκε τὴν κυρίαν
 Βαλεντινὴν ἐτοιμὴν νὰναχωρήσῃ.

— Κυρία, δὲν θὰ φάτε τίποτε!... Ὁχι...
 Πῶς μπορεῖ ποτέ... Θέλετε νὰ πεθάνετε
 λοιπὸν;... Ἀμα δουλεύει κανεὶς, πρέπει νὰ
 τρώῃ κι' ὅλας... Ἐβαλα νὰ σὰς κάνω σοκο-
 λάτα... Τί πρόσωπο ποὺ ἔχετε, κυρία...

— Δὲν ἐκοιμήθηκα ὅλη τὴν νύκτα...

— Ὁ μικρὸς δὲ θὰ σὰς ἄφησε ὡς φαίνε-
 ται.

— Ὁ μικρὸς βέβαια, εἶπε ἡ Ζοζάννα μένα
 πονεμένο χαμόγελο. Φρόντισέ τον, Μαρία...
 Πρέπει νὰ βγῶ ἀμέσως.

— Καὶ ἡ σοκολάτα;

— Σοῦ εἶπα πῶς δὲν πεινοῦσα.

— Ἀ! κυρία, δὲν εἶνε σωστὸ πρᾶγμα...

Ἡ Ζοζάννα δὲν ἤκουε πλέον τὴν φλυαρίαν
 τῆς Μαρίας. Ἐκάρφανε τὸ βλέμμα ξηρὸν καὶ
 πυρετώδες εἰς τὰ πράγματα τριγύρω...

Μήπως εἶχε ἰδῇ ὄνειρο; Ὁχι, δὲν ἦτον ἐφιάλ-
 της ἡ τρομερὰ σκηνὴ τῆς προτεράϊας. Αὐτὴν
 τὴν καρέκλα εἶχε βγάλει ἀπὸ τὴν θέσιν της ὁ
 Νοέλ. Αὐτὸ τὸ μαξιλαράκι εἶχε γλιστρήσει κατὰ
 γῆς. Νὰ καὶ ἡ κτένα της πεσμένη ἀπὸ τὰ μαλ-
 λιά της ὅταν ἦτον λιποθυμημένη...

Εἰς τὸ διπλὰν δωμάτιον, τὸ παιδάκι της
 ἄρχισε νὰ γελᾷ.

Τὸ καθαρὸ γέλιο του, ποὺ κάθε πρωτὶ ἐπρο-
 καλοῦσε τὸ μητρικὸν φίλημα, ἀντηχοῦσε θλι-
 βερὸ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς Ζοζάννας τότε.

Ἐσυλλογίζετο:

«Μοῦ στοιχίζεις πολὺ, μικρό μου!... Καὶ
 μολαταῦτα σ' ἀγαπῶ!... Δὲν σ' ἀγαπῶ λιγώτερο
 παρὰ χθές».

Ἡ σκέψις της ἐπέταξε εἰς τὸν Μαυρίκιον,
 ἐπληρώθη μνησικακίας καὶ μίσους.

«Ἀ! αὐτός... αὐτός!... Μόνον δυστυχίες
 ἔφερε στὴ ζωὴ μου!... Γιατὶ τότε πᾶς θὰ εἴ-
 μαι παντοτεὶνὰ δυστυχὴς καὶ ὁ Νοέλ μαζί
 μου... Μοῦ ἐσυγχώρησε τὸν ἐραστὴν—ἀλλὰ
 τὸ παιδί;... Δὲν θὰ ἠμπορέσῃ ποτὲ νὰ ἀνεχθῇ
 τὸν Κλαύδιον μαζί μας. Ὁ Κλαύδιος, εἰκὼν
 ζωντανὴ τοῦ παρελθόντος διὰ τὸ ὁποῖον ὁ Νοέλ
 ὑποφέρει... Καὶ ὅμως δὲν μοῦ εἶνε δυνατόν νὰ
 ἐξορίσω τὸ παιδί μου ἀπὸ τὸ σπίτι μου, ἀπὸ
 τὴν ζωὴν μου... Δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω ἐκλο-
 γὴν μετὰ τοῦ Κλαυδίου καὶ τοῦ Νοέλ! Ὁ

Νοέλ θὰ ἐδέχετο νὰνατρέφω, νὰγαπῶ τὸ παιδί
 τοῦ συζύγου μου· γιατί δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεχθῇ
 ... Ἀ! εἶνε αἱ προλήψεις τῶν ἀνδρῶν, ἡ ἀλα-
 ζονεία τῶν ἀνδρῶν!... Ἡ ζήλεια ἰσχυροτέρα
 καὶ ἀπὸ τὸν ἔρωτα!...

Ἡ στοργὴ της διὰ τὸν Κλαύδιον, πνιγο-
 μένη μέσα εἰς τὸ μέγα κύμα τοῦ πάθους, ἐνε-
 ψυχώνετο, ἐζωντάνευε ἐπαπειλουμένη. Ἡ Ζο-
 ζάννα ἐδίσταζε νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Νοέλ θὰ τῆς
 ἀπέσπα ἓνα κομμάτι τῆς καρδιάς της παρὰ τὸ
 δίκαιον τῆς φύσεως... Ἀλλὰ πάλιν τί θὰ ἔκα-
 μνε ὁ Νοέλ ἂν ἡ παρουσία τοῦ Κλαυδίου, ἡ
 ὑπαρξὶς ἀκόμη, τοῦ ἀπέβαιναν ἀνυπόφοροι;...

«Πρέπει νὰ μάθω τὴν σκέψιν του. Δὲν
 ἠμπορῶ πλέον νὰ ζήσω ἔτσι... Θέλω νὰ τὸν
 ἰδῶ ἀμέσως...»

Ἦτον ἀκόμη πολὺ ἐνωρὶς διὰ νὰ ἰδῇ ἡ Ζο-
 ζάννα τὸν Νοέλ· ἀλλ' εὐρίσκετο εἰς τὴν φο-
 βερὰν ἐκείνην στιγμὴν εἰς κατάστασιν τόσο
 βιαίαν καὶ ἦτο τόσο ταραγμένη ὥστε δὲν ἠδύ-
 νατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν προσδοκίαν καὶ τὴν ἀδρά-
 νειαν. Ἐφυγε λοιπὸν, ἀποφασισμένη νὰ πε-
 रिπατήσῃ, νὰπαλλαχθῇ ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν της.

Ἐξω ἡ γλυκύτης ἡ πρωϊνὴ τῆς ἔκαμε ἐκ-
 πληξιν. Ἐνα φῶς λεπτὸν φαῖον καὶ κυανίζον
 ἔπιπτε εἰς τὰς ὀχθὰς τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τὸ Λοῦ-
 βρον ἔως εἰς τὴν Παναγίαν. Ὅλα ἦσαν φαῖα
 καὶ κυανὰ ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς κηλίδας χρωμά-
 των τόσο ζωηρῶν καὶ τόσο μολαταῦτα λεπτο-
 φυῶν.

Οἱ ἄνθρωποι ἐπάνω εἰς τὰ ὄχληματα εἶχαν
 τὴν ὄψιν εὐχαριστημένην. Οἱ μικροὶ μπό-
 νες ἦσαν ὥραιες μὲ τις καθαρὰς καμίζόλες των.
 Παντοῦ ἐπωλοῦσαν κόκκινα τριαντάφυλλα. Καὶ
 τὸ Παρίσι ἐφάνετο σὰν πόλις νέα, ἐξυπνημένη
 εἰς τὴν δροσίαν τῆς γαλανῆς αὐγῆς μιᾶς ἡμέ-
 ρας ποὺ θὰ ἦτον ἡ λαμπροτέρα, ἡ θερμοτέρα,
 ἡ πλέον ὀλόφωτη ἀπὸ τὰς ἡμέρας ὅλας τοῦ
 θέρους...

Ἡ Ζοζάννα εἰς τὸ μαγικὸν ἐκεῖνο πρωτὶ ἐ-
 προχωροῦσε ξένη ἀπὸ ὅλα, ὥσάν μία ποὺ εἴ-
 χεν εἰσχωρήσει μὲ πένθιμον ἔνδυμα εἰς πα-
 νήγυριν.

Ἡ κίνησις καθυσόχασε τὰ νεῦρα της, ἔδωκε
 ἓνα εἶδος ρυθμοῦ εἰς τὰς σκέψεις της. Ἐλαβε
 θάρος:

«Ἀς περιμένω... δὲν ἀξίζει πάλι νὰ τρελ-
 λαθῶ... Ὁ Νοέλ εἶν' ἓνας ἐξυπνος ἄνθρωπος
 ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἐπικαλεσθῇ ἐναντίον μου, ἐ-
 ναντίον τῆς εὐτυχίας μας, προλήψεις τὰς ὁ-
 ποίας ὁ ἴδιος ἐσαύρισε τόσας φορές, ἐμφο-
 στά μου... Ὑποφέρει, ἀλλοίμονον! εἶνε τόσο

φυσικόν... 'Αλλά θά μ' ἐννοήσῃ, θά ἡμπορέσω νά τὸν παρηγορήσω...

'Εσκέπτετο, καὶ τοῦτο τὴν ἔκαμνε νά ἐλπίζει:

«Δὲν θά πέσω στὰ πόδια του νά τοῦ ζητήσω συγχώρησιν... Συγχώρησιν; 'Αλλά γιὰ ποῖο πράγμα; Διὰ τὴν σιωπὴν μου; Ναί, ἴσως... 'Ἐπρεπε νά τοῦ τὰ πῶ, πρὶν τὸν ἀφήσω νά ἐννοήσῃ τὴν ἀγάπην μου... Εἶνε σφάλμα μου;... 'Ὁχι! 'Αν ἔκαμα κανένα σφάλμα, τὸ σφάλμα μου αὐτὸ ἀπέβλεπε τὸν Πέτρον, ὃχι τὸν Νοέλ... Μόλις συνέβη ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐξάφνισμα ὁ φίλος μου, θά αἰσθανθῇ ὁ ἴδιος ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νά με καταδικάσῃ...»

'Ανεπόλησε τὰ λόγια τοῦ Νοέλ:

«Διὰ τί θάπαιτοῦσα ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀρετὰς τὰς ὁποίας δὲν ἔχω; Δὲν θά μοῦ ἦτο δυνατόν νά μὴν κάμνω ἀπιστίας εἰς μίαν γυναῖκα μετὰ τὴν ὁποίαν δὲν θά με συνέδεε ἔρως πραγματικός...»

'Ανεπόλησε ἐπίσης τὸ συμπέρασμα τῆς **Ἐργατίας**...

Νά καταδικάσῃ τὴν Ζοζάνναν. 'Εν ὀνόματι τίνος; Ὁ Νοέλ δὲν ἦτο χριστιανός, δὲν ἐθεώρει τὸν γάμον ὡς μυστήριον καὶ τὴν μοιχείαν ὡς ἁμάρτημα θανάσιμον. Δὲν ἐσέβετο τὴν συνθηματικὴν ἠθικὴν, ἡ ὁποία ἔτεινε νά μεταμορφωθῇ. Βέβαια, ἐννοοῦσε τὸν ἀλτροῦισμόν, τὴν ὑπομονήν, τὴν ἀνθρωπίνην σταθερότητα, ἀλλὰ ἀπεστρέφετο τὴν στείραν θυσίαν ποῦ εἶνε καθὼς ἔλεγε αὐτοκτονία—μία ἐνθάδουσις εἰς τὸν ἐγωισμόν τοῦ ἄλλου.

'Ἡ Ζοζάννα ἤρχετο πρὸς αὐτὸν μετὰ συντριβήν, ὃχι μετὰ συναισθημάτων Μαγδαληνῆς μετανόουσης, διότι, ἀληθινά, ἡ εἰλικρινὴς ὀδύνη της, αἱ θλιβεραὶ ἀναμνήσεις της δὲν ἦσαν **μετάνοια**. Δὲν κατῴρθωνε νά πείσῃ τὸν ἑαυτὸν της, ὅτι εἶχε διαπράξει πράξιν κακὴν, καὶ ὅτι μόνον μετὰ τὴν μεταμέλειαν καὶ τὴν ταπείνωσιν θά ἐξέφευγε τὴν περιφρόνησιν. Δὲν συνηθίζετο κανένα εἶδος χριστιανικῆς συντριβῆς, δὲν ἤθελε νά τὴν ἀγαποῦν ἀπὸ οἶκτον. Εἶχε κ' ἐκείνη τὴν ὑψηλοφροσύνην της!

'Εμπήκε εἰς τὸ σπῖτι τοῦ Νοέλ, εἰς τὴν σκοτεινὴν σκιάν τῆς πέτρινης σκάλας, καὶ τὸ κύημα τοῦ κουδουνιοῦ τῆς ἔκαμε ἄνω-κάτω τὴν καρδιά. 'Ενας ὑπηρετὴς ἀνοίξε:

«Ὁ κύριος δὲν θά μπορέσῃ νά σᾶς δεχθῇ. Εἶνε στὸ κρεβάτι. 'Ἦλθε ἀργὰ τὸ βράδυ...»

'Ἡ Ζοζάννα τοῦ εἶπε:

—Καλά. Θά περιμένω...

Ὁ ὑπηρετὴς ἐδοκίμασε νά διαμαρτυρηθῇ:

«Ὁ κύριος θά δυσανεχθῇ ἴσως...»

'Αλλὰ ἡ Ζοζάννα ἀπήντησε:

—Ὁχι ὁ κύριος δὲν θά θυμώσῃ... Πρόκειται διὰ μίαν σπουδαίαν ὑπόθεσιν. Μὴ τὸν ξυπνήσετε... Θά περιμένω ὅσο καὶ ἂν ἀργήσῃ...

—Καὶ ποῖον θάναγγεῖλω εἰς τὸν κύριον;

—Τὴν κυρίαν Βαλεντέν.

Ὁ ὑπηρετὴς ἐχαμογέλασεν ἀορίστως: τόσα καὶ τόσα γράμματα εἶχε πάρει ἐξ ὀνόματος τῆς κυρίας Βαλεντέν!

... Ἦτον μόνη μέσα εἰς τὸ σπουδαστήριον αὐτὸ τοῦ Νοέλ, τὸ ὁποῖον ἐπίστευε ὅτι ἀναγνωρίζει. Ὅλα τὰ πράγματα ἐκεῖ τῆς ἐφαίνοντο γινώριμα ἀπὸ τὰς διηγήσεις τοῦ Νοέλ. Παντοῦ τὰ μάτια της ἀπαντοῦσαν ἐπιπλα μετὰ γραμμὰς ἀπλᾶς. Ὅλο αὐτὸ τὸ εὐρύχωρο δωμάτιον ἦτο σκοτεινὸν καὶ θερμόν. Κανένα πρόστυχο στολίδι. Μερικὰ ὄπλα, μερικὰ σκευῆ, φωτογραφίαι περιφήμων τοποθεσιῶν ἢ συμβάντα ταξιδιωτικά, μία λιθογραφία τοῦ Φαντὲν Λατούρ, ἐπάνω εἰς τὴν ἐστίαν, ἓνας μπρούτζινος Col-leone τοῦ Βερρόκιο. 'Εφημερίδες, βιβλία, καὶ τὸ ἄρωμα maryland ἐπάνω ἀπὸ ὅλα αὐτά...

'Ἡ Ζοζάννα ἀνέπνεε τὸ ἄρωμα αὐτό: ἔθιγε τὰ πράγματα αὐτὰ θερμὰ ἀκόμη ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Νοέλ, τὰ πράγματ' αὐτὰ ποῦ εἶχε συναθροίσει ὀλίγ', ὀλίγο, τὰ ὁποῖα ἀγαποῦσε, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦσε καθημερινῶς. Καὶ καθὼς τὸν ἐφάνταζτο καθισμένον εἰς τὸ γραφεῖο του, κοντὰ εἰς αὐτὴν τὴν λάμπαν, μετὰ τὴν πέναν εἰς τὸ χέρι, τὸ σιγαρέττο κρεμασμένο ἀπὸ τὰ χεῖλη, ὅπως εἰς ὅλας τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας, ἐδοκίμασε ἓνα τέτοιον ἐρωτικὸν παροξυσμόν, παροξυσμόν λύπης, τρέλλας, ποῦ δὲν ἤκουσε τὴν θύραν νανοῖξῃ.

—Ζοζάννα!... 'Ἐχεις ὥρα ἐδῶ;... Γιατί δὲν εἶπες νά με ξυπνήσουν ἄμέσως;

—'Ἦσουν κουρασμένοι βέβαια... Δὲν ἐτολμοῦσα...

—ὦ! φίλη μου, πολυαγαπημένη μου, τί καλὰ ποῦ ἔκαμες καὶ ἤλθες!... Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι δὲν θά σὲ ξανάβλεπα ποτέ... Τί σκληρὴ νύκτα!

Εἶχε φοβηθῇ καμμίαν ψυχρὰν ὑποδοχὴν καὶ ὁ Νοέλ τῆς ἔσφιγγε τὰ χεῖρα, τῆς ὠμιλοῦσε χωρὶς θυμόν, τὴν εὐχαριστοῦσε ὅτι ἤλθε... 'Ἐξαφνισθὲν τόσο διὰ τὴν ἀπρόοπτον εὐτυχίαν ποῦ τὰ δάκρυα ἀνέβηκαν εἰς τὰ μάτια της. 'Ελησμόνησε τὰ λόγια ποῦ εἶχε προειπομάσει, καὶ ἀνέμενε βουβή, παρατηροῦσα τὸν Νοέλ, ὅπως ἡ Μάρθα καὶ ἡ Μαρία παρατήρουν ἄλλοτε τὸν Λάζαρον ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν.

'Επιτέλους τοῦ εἶπε:

—'Α! Νοέλ, ἂν ἤξερες!...

—Καὶ μὲν Ζοζάννα, ἤθελα νά ἤξερα...

'Ἐχεις πολλὰ νά μοῦ πῆς, εἶμαι βέβαιος, καὶ χθὲς δὲν πολυάκουγα... Εἶνε σὰν μία τρύπα μαύρη εἰς τὰς ἀναμνήσεις μου... 'Ἐχασα τὴν μνήμην καὶ τὸν λόγον γιὰ λίγες στιγμές... Σὲ ἄφησα, ἐπερπάτησα πολύ. Ὅταν εὐρέθηκα στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μου ἤμουν ἀποχανωμένος ἀπὸ τὴν κούραση. 'Ἦμουν πολὺ δυστυχής.

—Κεῖγώ!...

—'Αλλὰ ἤμουν γαληνιώτερος, μέσα εἰς τὸ χάος τῶν στοχασμῶν μου ἔλαμπε κάποιος φῶς! 'Ἐλεγα μέσα μου: «Πρέπει νὰκούσω τὴ Ζοζάννα, νά τὴν ἐννοήσω, νά προσπαθῶ νά εἶμαι δίκαιος καὶ καλός...»

—'Α! Νοέλ, σὲ ξαναγύρισκα τὸν ἴδιον! Σεῦλογώ γι' αὐτὴν σου τὴν λέξιν!... 'Ἐσο δίκαιος, ἔσο καλός. 'Ἡ εὐτυχία μας κρέμεται ἀπὸ σένα, δοκίμασε νά ἐννοήσῃς.

—Αὐτὴ εἶνε ἡ μόνη μου ἐπιθυμία: νά καταλάβω!... 'Α! δὲν εἶνε ἀνάγκη νά ζητήσῃς νά δικαιολογηθῇς. Θάνακαλύψω μόνος μου δικαιολογίας γιὰ σένα... 'Αλλὰ εἰς τὴν χθεσινὴν διήγησιν ποῦ διεκόψαμε ὑπῆρχαν ἀντιφάσεις σκοτάδι!... Δὲν ἐξεφράσθης καταλλήλως... Καὶ ἐξηγέρθηκα πολὺ γλῆγορα... Διότι ἐπιτέλους, Ζοζάννα, δὲν εἶνε δυνατόν μία γυναῖκα ὅπως ἐσύ...

'Ἡ φωνὴ του ὑψώνετο, χωρὶς νά θέλῃ. 'Εφαίνετο πάλιν προσπαθῶν νά συγκρατήσῃ κάποιαν βιασιότητα. 'Αλλ' ἄμέσως:

—'Ακόμη φοβισμένη! Κάθισε κοντὰ μου, σ' αὐτὴ τὴν πολυθρόνα... 'Ἀς μιλήσωμε... Θά εἶμαι λογικός... Θά προσπαθῶ νά σ' ἀκούσω ὥσάν νά μὴν ἐνδιαφερόμουν, σὰν ξένος. Κεῖται δὲν θά παύσωμε βέβαια νά εἴμεθα λυπημένοι ἀλλὰ θά ὑποφέρωμε ὀλιγώτερο ὁ ἓνας κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον.

—Θέλω νά τὸ ἐλπίζω, Νοέλ...

—Καὶ πρῶτα-πρῶτα πές μου... Δὲν ἐπαρπονένης ἀπὸ λεπτότητα, ἡ ἀπὸ σεβασμόν πρὸς τὸν νεκρόν... ὁ ἄνδρας σου δὲν σοῦ ἐφέρετο καλά; Σὲ ἀδικοῦσε;

—Κανένα ἀδίκημα δὲν ἔχω νά τοῦ κατηγορήσω, σὲ βεβαίῳ. Σοῦ τὸ εἶπα χθὲς...

—Ὁ χαρακτήρ του;

—Ὁ χαρακτήρ του ἦτον δύσκολος καὶ κάπως παραλογισμένος. 'Αλλὰ πρὶν ἀρρώστησῃ ὁ Πέτρος ἦτον σὰν τοὺς πολλούς. Τίποτε ἐξαιρετικόν. Ὁχι πολὺ μεγάλα ἐλαττώματα. Κἀπως αὐθαίρετος, κάπως μικρολόγος! Εἶχε μεγάλα

προτερήματα... Μάγαποῦσε! Μάγαποῦσε πάρα πολὺ!

—Γιατί παρὰ πολὺ;

—Διότι... τοῦ ἄρεσα πολὺ, εἶχε ἓνα πάθος φυσικόν τὸ ὁποῖον ἐσβύσε ὅταν ἀρρώστησε... ὅταν ἐπίστευσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐλαττωμένον καὶ ὅταν ἡσθάνθη τὴν ἀδιαφορίαν μου... τὴν ἀποστροφὴν μου...

'Ἐκοκκίνισε.

—Μὴ με κάμνεις νά διηγούμαι τὰ βάσανά μας, τὴν λύπην ἡ ὁποία με καθίστα ἀσθενή.

—Ναί! εἶπε ζωηρὰ ὁ Νοέλ, μαντεύω, καὶ αὐτὸ μοῦ κάμνει κακὸ νά σκέπτομαι τί θά ἐτραβοῦσες... Πές λοιπὸν καθαρά: δὲν ἀγαποῦσες πλέον τὸν ἄνδρα σου...

—Γιατί δὲν τὸν ἀγαποῦσα; 'Ἰσα ἴσα ποῦ τὸν ἀγαποῦσα, ὃχι με ἔρωτα πλέον, τὸν δυστυχημένον τὸν Πέτρο... Εἶχα πανδρευθῇ ἔτσι στὰ στραβά, βιαστικά, καθὼς ὅλες οἱ νέες Γαλλίδες σχεδόν... Τί ξέρεи κανεὶς ἀπὸ τὸν ἔρωτα στὰ δεκαοκτὼ τοῦ χρόνια; 'Αγαπᾷ κανεὶς γιὰ νά τὸν ἀγαποῦν; Δίδει τὴν καρδιά του εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα ποῦ ψιθυρίζει ὠραῖα λόγια, τὰ λόγια ποῦ ὀνειρεύεται νὰκούσῃ. Κεῖται γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ. Μπάλωμα ποῦ δὲν ξυλώνεται ὑπογράφει ἓνα συμβόλαιον κανεὶς τοῦ ὁποῖου ἀγνοεῖ τὸν κυριώτερον ὅρον!... Κεῖται ἀλλάζει. Γίνεται γυναῖκα ποῦ ὁμοιάζει ὀλίγον ἢ καὶ καθόλου πρὸς τὴν νεάνίδα τὴν πρὸ ὀλίγου. 'Αποκαλύπτεται εἰς τὸν ἑαυτὸν της, σιγὰ σιγὰ. Καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ὁ ἄνδρας ἔλλαξε ἐπίσης. 'Εξελίχθη κ' αὐτὸς ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον... Παρατηρεῖ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον ἔξαφνα: βλέπει τὴν διαφορὰν ποῦ τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν σύντροφον ποῦ ἐξέλεξε διὰ τὴν ζωὴν καὶ λέγει: «πῶς ἡμπόρεσα». Εἶνε ἡ κοινὴ καὶ ἱστορικὴ ἱστορία τῶν καὶ τῶν γάμων... 'Αλλ' ἐφύτρωσε μετὰ τῶν συζύγων κάποιος δεσμός, συμφέροντα στὴ μέση, ἔξεις, κάποια συμπάθεια ἀκόμη... 'Εγεννήθησαν παιδιά...

—Σὺ δὲν εἶχες παιδί πρὶν ἀπὸ τὸν Κλαύδιον.

—Εἶχα τὸν ἄνδρα μου... 'Ενας ἄρρωστος ποῦ περιποιεῖται κανεὶς, ποῦ προστατεύει, τὸν ὁποῖον καθημερινῶς προασπίζει ἀπὸ τὸν πόνο, τὸν ὁποῖον νανοῦρίζει μετὰ διάφορα ὄνειρα παρηγορίας, εἶνε σχεδὸν παιδί, Νοέλ... 'Ἡ σύντροφός του τὸ νοιθεῖ αὐτὸ τὸ παιδί, ἀφοσιώνεται, φυσικά, ἀπλούστατα, καὶ ὅσο ἐνοχλητικὴ ἂν εἶνε ἡ θέσις της, δὲν σκέπτεται καθόλου νά φύγῃ ἀπὸ τὸ σπῖτι. Αὐτὸ θά

ήτον χυδαιότερον, σκληρότερο, ανανδρότερον από την μοιχείαν... Δεν ήμποροῦσα, δεν ήθελα ακόμη νάφήσω τὸν ἄνδρα μου.

Ἐσπόγγισε τὰ μάτια της.

— Μοῦ εἶχαν μάθει ὅτι ή εὐτυχία εὐρίσκειται εἰς τὸ νὰ λησμονήσῃ τὸν ἑαυτὸν του κανείς, εἰς τὴν αὐταπάρνησιν... Εἶνε ή χριστιανική ήθική... ἄλλα δεν εἶνε δυνατή αὐτή ή ήθική παρὰ διὰ τοὺς πιστεύοντας τὴν χριστιανικήν πίστιν, καὶ δεν ἐπίστευα... Μοῦ εἶχαν μάθει ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅτι κάθε ἀνθρώπινον πλάσμα ἔχει δικαίωμα νὰναπτύσσεται σὰν ἕνα φυτὸ ποῦ ἀνθίζει, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζῇ τὴν ζωὴν του πρὶν γεράσῃ καὶ πρὶν ἀποθάνῃ...

— Ναί, εἶπε ὁ Νοέλ.

— Τὸ καθήκον τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τοὺς δυστυχεῖς καὶ τοὺς ἀδυνάτους, τὸ προσωπικὸν δικαίωμα τοῦ νὰ ζῇ κανεὶς καὶ νὰ ζητῇ τὴν εὐτυχίαν, αὐτὸ τὸ δίδυμον ἰδανικὸν καὶ τὸ ἀντιφατικὸν ἐγέμιζε τὴν νεότητά μου ὅλην... Δεν ήμπορεσα νὰ ἐκλέξω. Μιὰν ήμέρα, ὕστερ' ἀπὸ χρόνια σκοτεινῆς πάλης, ὕστερ' ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, τόσας ἀπογοητεύσεις, ή ἀπελπισία με κατέ-

λαβε... Ἦμουν εἰκοσιπέντε χρόνων... Οἱ γονεῖς μου εἶχαν ἀποθάνει, τὸ πρῶτο μου παιδὶ εἶχε ἀποθάνει, ὁ ἄνδρας μου ἐσιγοπέδαινε κι' αὐτός... Δεν εἶχα φίλους, δεν εἶχα χρήματα· δεν ήμουν προικισμένη με κανένα φυσικὸν δῶρον, κανένα ἐξαιρετικὸν τάλαντον, καὶ τὸ μέλλον ήνοίγετο ἐμπρός μου σὰν ἕνας δρόμος ἐπίπεδος, βουβός, ἔρημος ποῦ ὠδηγοῦσε... δεν ήξευρα ποῦ!... Ἐκαμνα ὅλες τὶς δουλιές τοῦ σπιτιοῦ, ἔδιδα μαθήματα πιάνου, ἐκρατοῦσα τὰ βιβλία καποίου μικρεμποροῦ...

— Κακόμοιρο πλάσμα!...

— Ἐνοσταλοῦσα πολλὴν καιρὸν τὴν εὐτυχίαν, ἐνόμισα ὅτι τὴν συναντῶ... Ἐνας νέος μάγάπησε... Ἦτον ἔξυπνος καὶ ἐφαίνετο ὅτι εἶχε τρυφερά αἰσθήματα... Ἐπίστευσα, καὶ τὸ πᾶν ἐφαίνετο ὡς νὰ μένδυναμώνῃ εἰς τὴν πίστιν μου αὐτήν, ὅτι εἰς τὴν σκοτεινὴν μου ζωὴν καὶ τὴν θλιβεράν, ἕνα φῶς, μία γλύκα, μία ἀνάπαυσις θὰ ήτον αὐτός ὁ νέος Ἐπίστευσα ὅτι θὰ εὕρισκα ἕναν προστάτην τῆς ἀδυναμίας μου, διότι καὶ ή πλέον δυνατὴ γυναῖκα ἔχει ήμέρας ἀδυναμίας. Ἐπίστευσα...

[Ἀκολουθεῖ]

[Μετάφρ. Α. Κ.]

MARCELLE TINAYRE

ΠΑΡΑΤΑΞΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ ΤΩΝ ΠΛΑΤΑΙΩΝ

ΥΠΟ Θ. ANNINOV

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἐθνική Μετεωρολογία

ΠΟΙΟΣ θὰ ἔλεγε, μέσα εἰς τὸ δυνατόν ἀκόλαστον φῶς καὶ τὸ καῦμα τοῦ Ἡλίου τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, ὅτι πρὸ ἑνὸς μηνὸς ἐκάμναμεν χιονοπόλεμον εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, ὅτι ἐγράφαμεν ἄνθρα διὰ τὴν «λευκὴν νύμφην τοῦ Βορρᾶ» καὶ ὅτι ἐπροσποιούμεθα τοὺς βορείους, ὅπως προσποιούμεθα τόσα ἄλλα, με τὴν ἀδεξιότητα καὶ τὸν καμικὸν τόνον, ποῦ ἔχουν ὅλαι μας αἱ προσποιήσεις! Τὸ χιόνι σκεπάζον τὸν βόρβορον τῆς ὁδοῦ Σταδίου, δεν εἶνε βέβαια συνειθισμένον πᾶγμα εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ γενικὴν δὲ γνώμην δεν τὸν ἐνθυμῶνται οὔτε οἱ γεροντότεροι. Καὶ ἐπειδὴ κανεὶς δεν θέλει νὰ περᾷ με τοὺς γεροντοτέρους, δεν τὸ ἐνθυμῶνται κανεὶς, οὔτε ὁ φίλος μου κ. Κονδυλάκης. Τώρα ἀπὸ τὸ λευκὸν ὄνειρον δεν ἀπέμειναν παρὰ ὀλίγα λευκὰ στίγματα εἰς τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν, ὀλίγες χιονίστρες εἰς τὰ χεῖρα μας, ὀλίγα κόκκινα αὐτιά ὑπὸ τὸν Ἡλίον, πολλοὶ σβυσμένοι θερμῆστροι, ἀγορασθεῖσαι ὑπὸ τὸ κράτος ψυχολογικῆς βίας καὶ πολλὰ μαῦρα σημάδια εἰς τοὺς πίνακας τῶν τοιχοκολλήσεων, ἀπὸ προσκλητήρια ἐγγόνων καὶ δισηγγόνων διὰ τοὺς δυστυχισμένους γέροντας, ποῦ τοὺς ἐθέρισεν ὁ ἔξαφνικὸς χειμῶνας.

Τώρα φαίνεται ὅτι ή ἀποκοιὰ τοῦ χειμῶνος ἐπέρασεν. Δι' προσωπίδες με τὶς κόκκινες μύτες ἐχάθησαν. Ὁ Ἡλιος θριαμβεῖ εἰς τὸ στερέωμα καὶ ἐξαγαγίναμεν μεσημβρινοὶ. Δόξα σοι ὁ Θεός! Οἱ μπεκάτσες δεν ἔρχονται πλέον νὰ κυποῦν με ἀφέλειαν τὰ τζάμια τῶν παραθύρων μας, τὰ κοτσύφια δεν κατεβαίνουν νὰ καθίσουν μουδιασμένα ἐπάνω εἰς τὶς γλάστρες τῶν περιβολίων μας, οἱ σπουργίτες πετοῦν ἐλεύθεροι στὰ κεραμίδια μας, καὶ τὰ τάγματα τῶν γερόντων, ποῦ ἐγλύτωσαν τὴν θεομηνίαν, ἐμφανίζονται εἰς τοὺς δρόμους, με ἡδονικὰ τριψίματα χειρῶν, φλερτάροντα με τὸν Ἡλίον.

Καὶ ὅμως ὁ Ἡλιος αὐτός, ποῦ πυρῶνει τώρα τὴν ράχιν μας καὶ καταγίνεται νὰ θεραπεύσῃ τὰ τελευταῖα μας χρυολογήματα, θεωρεῖται ὡς μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας αἰτίας τῆς ἐθνικῆς μας κακοδαιμονίας, τῆς νοσηρότητός μας, τῆς ἀδιαφορίας μας, τῆς ἀβουλίας μας καὶ τῆς φυλετικῆς μας δυσκινησίας. Αὐτός ὁ Ἡλιος εἶνε ή μεγάλη πρόφασις. Ἄν ὁ Ἕλλην δεν ἐργάζεται, πταίει ὁ Ἡλιος. Ἄν δεν διαβάσῃ, ὁ Ἡλιος. Ἄν δεν εἶνε συνεπής εἰς τὰς υποχρεώσεις του, πάλιν ὁ Ἡλιος. Ὁ Ἡλιος τὸν κάμνει νὰ ψευδεταί, διότι τοῦ ἐξάπτει τὴν φαντασίαν. Καὶ νὰ κλέπῃ κάποτε, πάλιν ὁ Ἡλιος. Διότι φαντασία καὶ ἀργία κατὰ... τρία. Ὁ Ἡλιος εἶνε ὁ μέγας ἐχθρὸς τῆς φυλῆς μας. Ἄν μᾶς ἔλειπεν αὐτὴ ή λιπακάδα θὰ εἰμεθα διαφορετικοὶ ἄνθρωποι, σὰς λέγουν ὅλοι. Ἀκόμη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἕνας ἰατρός, ἄρτι ἀρριζόμενος ἐκ Γερμανίας, καὶ διεκδικῶν ἔδραν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, μοῦ ἔλεγεν ἐπάνω εἰς μίαν μεγάλην κλειστὴν κάσσαν, περιέχουσιν βιβλία, κατὰ τὴν ὁμολογίαν του: «Βορὲ ἀδελφέ, πῶς θέλεις νὰ ἐργασθῇ κανεὶς εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, με τέτοια λιπακάδα. Εἰς τὴν Γερμανίαν ήμουν ἄλλος ἄνθρωπος. Ἐχω δύο μῆνες ἐδῶ καὶ δεν βρῖσκω τὸ θάρρος νὰνοῖξω αὐτὴ τὴν κάσσαν. Ποῦ σὲ ἀφίνει ὁ Ἡλιος νὰ διαβάσῃς». Ἐσυμβούλευσα τὸν νεαρόν σοφὸν νὰ μὴν ἀνοίξῃ καθόλου τὴν κάσσαν τῶν βιβλίων. Ὁ Ἡλιος ἐκτὸς τοῦ ὅτι δεν σὲ ἀφίνει νὰ

διαβάσῃς, ξεθωριάζει καὶ τὰ ἐξώφυλλα τῶν βιβλίων. Κ' ἐσυμφώνησα καθ' ὁλοκληρίαν μαζί του: Ἄν δεν ἀλλάξῃ τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος, δεν ὑπάρχει καμία προκοπή. Ἐτελείωσε.

Δι' αὐτὸ μία ἔξαφνικὴ εὐχαρίστησις με κατέλαβε ὅταν εἶδα τὰ πρῶτα χιόνια τοῦ Ἰανουαρίου. Τί διάβολο! Μέσα σὲ δεκαπέντε ἡμέρες, ποῦ ἐξηφανίσθη ὁ Ἡλιος κ' ἐπάγωσαν τὰ νερά κ' ἐγένινεν ὁ Ὑμηττὸς Ἀλπεῖς, κατὶ θὰ γίνῃ, εἶπα, εἰς τὸν δυστυχισμένον αὐτὸν τόπον. Καὶ ἂν δεν ἀλλάξουν τὰ πράγματα, τὸ φαινόμενον θὰ μᾶς χρησιμεύσῃ τοῦλάχιστον ὡς πείραγμα. Καὶ ἄρχισα νὰ παρατηρῶ. Εἶχα ἀναθέσει μίαν ἐργασίαν εἰς κάποιον, ὁ ὁποῖος μ' ἐβασάνισεν ἕνα μῆνα, χωρὶς νὰ μοῦ τὴν τελειώσῃ. Τὸν εὐρήκα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. «Ἐ! πῶς πάει ή δουλειά; Ἐτελείωσε;» Ὁ θανυστὸς Ἕλλην μ' ἐκύτταξε με ἀπορίαν. «Ἀστετεύσαι, μοῦ εἶπε. Μ' αὐτὰ τὰ κρύα ποὺς μπόρεσε νὰ δουλέψῃ; Ἀφίσε νὰ βγῇ λιγάκι ὁ Ἡλιος». Τὸν ἀφήκα κ' ἔφυγα ἀπελπισμένος. Ἐπῆγα σπῖτι μου κ' ἐγραψα τὸ ἔβδομον γράμμα εἰς ἕνα φίλον μου, ζήτην δι' ἐβδόμην φοράν μίαν ἐπείγουσαν πληροφορίαν. Μετὰ δύο ἡμέρας λαμβάνω ἕνα δυσανάγνωστον δελτάριον. «Ποῦ νὰ σοῦ ἀπαντήσω, ἀδελφέ, μ' αὐτὰ τὰ χιόνια; Δεν μπορῶ νὰ κρατήσω τὴν πένα στὰ δάκτυλά μου ἀπὸ τὸ κρύο. Μήπως ἐβγήκα καὶ ἀπὸ τὸ σπῖτι νὰ μάθω αὐτὸ ποῦ μ' ἐρωτᾷς; Περίμενε νὰ καλοσυνέψῃ...» Τὸ ἐπῆρα ἀπόρασιν καὶ περιμένω ἀκόμα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ γραμματοκομιστὴς μοῦ φέρνει μερικὰ γράμματα με χρονολογίας παλαιοντολογικὰς. Πηγαίνω εἰς τὸν φίλον μου κ. Βελλιαντίνην νὰ διαμαρτυρηθῶ. Ὁ ἀγαπητός μου φίλος, διορθώνει τὰ γυαλιὰ εἰς τὴν μύτην του, με χαϊδεύει εἰς τὸν ὦμον καὶ μοῦ λέγει: «Μ' αὐτὰ τὰ κρύα, δεν λες πῶς τάλαβε; καὶ τώρα! Δεν ήξεύρεις λοιπὸν πῶς ὅλαι αἱ ὑπηρεσίαι ἐπάγωσαν;» Ἐφυγα καὶ ἀποκεῖ, περιμένων νὰ ἐβγῇ ὁ Ἡλιος, ν' ἀναλύσῃ τὰς παγωμένας ὑπηρεσίας, ὅπως ἀναλύει εἰς τὴν Ρωσίαν τὰ λόγια ποῦ παγώνουν τὸν χειμῶνα εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἀκούονται τὴν ἀνοιξίαν, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ κοινοῦ μας φίλου καὶ ἀειμνήστου Προκλέους Βλάσση, κυνηγοῦ λευκῶν ἄρκτων εἰς τὸν Καύκασον. Ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴν τρομερὰν θεομηνίαν ἔστειλα νὰ εἰσπράξω μερικὰ ὀφειλόμενα χοήματα. Κ' ἐδῶ δεν ὑπῆρξε εὐτυχέστερος. Μοῦ ἀπήντησαν αὐθαδέστατα, ὅτι με αὐτὰ τὰ χιόνια δεν πληρώνουν οἱ ἄνθρωποι. Ἀπεφάσισα εἰς τὸ τέλος νὰ τοὺς συγχωρῶ ὅλους. Τὸ πᾶγμα ήτο ἐκτακτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. οἱ ἄνθρωποι δεν ἔχουν ζήσει εἰς τὰ βόρεια κλίματα, ἐσκέφθηκα, κ' ἐπὶ τῆς δεκαπέντε ἡμερῶν γεραμνικῶν ψυχῶν δεν εἰμπορεῖ νὰ κάμῃ τοὺς Ἕλληνας Γερμανούς. Ἀφεικτως ὅμως, εἶπα μέσα μου, ὁ φίλος μου ὁ υποψήφιος καθηγητὴς, ὁ ἄρτι ἀρριζόμενος ἐκ Γερμανίας, θὰ εἶνε ἐνθουσιασμένος. Ἐπῆγα νὰ τὸν συγαντήσω καὶ νὰ τὸν συγχωρῶ. «Ἐ! τώρα βέβαια θὰ εἶσαι ἐνθουσιασμένος. Μᾶς ἐφερες τὴν Γερμανίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα». Ὁ φίλος μου μ' ἐκύτταξε, ὡς νὰ μὴ μ' ἐννοοῦσε. «Τώρα θὰ νοῖξες βέβαια τὴν κάσσαν με τὰ βιβλία καὶ θὰ τάκαμες ἀνω-κάτω σὲ δεκαπέντε ἡμέρες!» Ὁ φίλος μου μ' ἐκύτταξε ἀπορημένος. «Τί λες, ἀδελφέ μου. Μ' αὐτὰ τὰ χιόνια, ποῦ νὰ πιάσῃς βιβλίον!...» Τὸν ἐμέτρησα ἀποπᾶνω ἕως κάτω «Καὶ σὺ Βορῦτε;» ἠθέλησα νὰ τοῦ εἰπῶ με τὸν τραγικώτερον τόνον. Δεν τοῦ εἶπα ὅμως τίποτε.

Ἐβγήκα εἰς τὸν Ἡλίον νὰ πυρῶσω τὴν ράχιν μου. Λεγεῶνες Ἀθηναίων τὴν ἐπύρρωναν μαζί μου. Καὶ

ἐνῶ ἔσονται τὰ πόδια μου, ναρκωμένος ἀπὸ μακαριότητος, ἔσχεπτίζω με ὅλην μου τὴν ἀνέσιν, χωρίς κανένα πάθος:

Ἄλλοιόνον! Ἀπελπισία κι' ἀπὸ τὰ χιόνια!

Υ. Γ. Μετὰ τὰς ἀλκυονίδας ἡμέρας, πὺν ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὰς ἀνωτέρω γραμμάς, ὁ οὐρανὸς φαίνεται ὡς νὰ θέλῃ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ πείραμα τῶν χιόνων, Ἄς ἰδοῦμεν. Ἄν καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν ἐπιτύχῃ, δὲν τοῦ μένει πλέον παρὰ τὸ πῦρ καὶ τὸ θεῖον.

Π. ΝΒ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Γερμανικὴ Σχολὴ 3' Ιανουαρίου 1907.—Ὁ διευθυντὴς τῆς Αὐστριακῆς Σχολῆς κ. Έβερδὰὺ ὠμίλησε περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ πρὸ μικροῦ ἀποθανόντος προέταμένου αὐτοῦ Ὁθωνος Βένντορφ, ἑξάρας ἰδίως τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης δωδεκαετὴ διδασκαλίαν αὐτοῦ καθ' ἣν ἀνέδειξε μαθητὰς λίαν διακεκριμένους καὶ ἐπέτυχε νὰ ἀναλάβῃ ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις τὴν δαπάνην τῆς ἐξερευνητικῆς τῆς νοτιοδυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν ἐν Ἑφέσῳ ἀνασκαφῶν. Ἡ πρώτη σπουδαία ἀρχαιολογικὴ μελέτη αὐτοῦ ἦτο ἡ περὶ τῆς Νίκης τῆς Σαμοθράκης, ἐν ἣ ἀνέπτυξε πρωτότυπον καὶ εὐστοχιστάτην θεωρίαν περὶ τοῦ ἱματισμοῦ τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων, ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ περὶ τῆς νοτιοδυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας συγγραμμάτι, ὡς καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς ἐν Ἑφέσῳ ἀνασκαφῆς, ἔγραψε τὸ πρῶτον μέρος, ἦτοι τὸ τοπογραφικόν. Ὁ Βένντορφ ὑπῆρξε προσετι ἰδρυτὴς τῶν δύο ἐν Βιέννῃ ἐκδιδόμενων ἀρχαιολογικῶν περιοδικῶν, ἐν οἷς ἔχει δημοσιεύσει πλείστας διατριβάς, διηύθυνε δὲ καὶ πολλὰς σπουδαίας ἀνασκαφὰς ἐν αὐτῇ τῇ Αὐστρίᾳ, ἰδίως ἐν Ἀκυλῇ καὶ Σπαλάτῳ, ἐνθα καὶ μουσεῖα ἰδρυθῆσαν ἀξιολογώτατα. Ὡσαύτως αὐτὸς ἐμελέτησε καὶ περιέγραψε μέγα τι ἐπιτάφιον μνημεῖον εὐρεθὲν ἐν Δοβρουτσᾷ τῆς Ρουμανίας, σπουδαῖον δὲ ὡς δεικνύον τὰς ἀλλοιώσεις, ἃς ὑπέστη ἡ ἐλληνορωμαϊκὴ τέχνη μετεμπευτεθεῖσα ἐν χώρᾳ ἀπομεμακρυσμένη καὶ βαρβαρῇ. Ἀξιοσημειώτοι εἶνε οἱ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου αὐτοῦ διορισθεῖς καθηγηταὶ ἐν ἐπαρχιακῷ τινι γυμνασίῳ τῆς Γερμανίας ἔσχε μαθητὴν τὸν ἐπίσημον φιλόσοφον Νίτσε. ἐν Ζυρίχῃ δὲ ὡς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ἦτο διὰ στενῆς φιλίας συνδεδεμένος πρὸς τὸν ἐπιστημονικὸν χειρουργὸν ἐν ταύτῃ δὲ καὶ μουσικὸν Βίλλοτ, τὸν Ριχάρδον Βάγνερ καὶ τὸν ζωγράφον Μπαϊκλιν. Ἐν Βιέννῃ διὰ τῶν παραγγελιῶν, ἃς ἔδιδεν εἰς ἐργοστάσια λιθογραφίας καὶ φωτοτυπίας, καὶ τῶν ὁδηγιῶν, ἃς παρεῖχεν εἰς τοὺς τεχνίτας, συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν πρόοδον τῶν τεχνῶν τούτων.

Κατόπιν ὁ κ. Δαϊρπελδ, ἀφοῦ πρῶτον εἶπε τινὰ πρὸς ἔπαινον τοῦ Βένντορφ, ὠμίλησε περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργουμένων ἀνασκαφῶν ἐν Λευκάδι, ἣν ὡς γνωστὸν νομίζει ὅτι εἶνε ἡ Ὀμηρικὴ Ἰθάκη. Κατὰ πρῶτον εἶπεν ὅτι ἐδημοσιεύθησαν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πρὸ μικροῦ πολλὰ πραγματεῖαι, αἱ μὲν δεχόμεναι τὰς γνώμας αὐτοῦ, αἱ δὲ ἀποδοκιμάζουσιν αὐτάς, ἐκ τούτων δὲ φαίνεται ὅτι ἡ νέα αὕτη περὶ Ὀμηρικῆς Ἰθάκης θεωρία δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ καταδικα-

σμένη, ὡς ἰσχυρίσθησαν τινές, ἀλλὰ τὸναντίον ἀποκτᾷ ὀσημέραι πλείστους ὁπαδοὺς. Ἐσχάτως ἔγραψεν ἐπιδοκιμάζων τὴν γνώμην τοῦ κ. Δαϊρπελδ ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ γεωλογία Φίλιπον, ὑποστηρίζας ὅτι ἡ Λευκάς ἦτο πάντοτε νήσος καὶ ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μία τῶν τεσσάρων νήσων, ἃς ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος μετὰ τῆς Ἰθάκης (δηλαδὴ τοῦ Δουλιχίου, τῆς Σάμης τῆς Ζακύνθου, καὶ τῆς Ἰθάκης). Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐνηργήθη πρὸ πάντων παρὰ τὸ χωρίον Νυδρί, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Λευκάδος καὶ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι παραλίας τῆς Ἀκαρνανίας. Ἀνευρέθησαν πολλοῦ τεμάχια προϊστορικῶν ἀγγείων, ἐν οἷς καὶ τινα μυκηναϊκά, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν ἐβδομάδα τῆς ἀνασκαφῆς εὐρέθη ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Νυδρίου παχὺς τοῖχος προϊστορικός, ὅστις δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς ἀνάκτορον ἢ ἄλλο μέγα οἰκοδόμημα, θὰ ἀνασκαφῇ δὲ κάλλιον κατὰ τὸ προσεχὲς θέρος. Παρὰ τὸ χωρίον Εὐγειρος ἀνεσκαφῇ τὸ ἐσωτερικὸν μεγάλου σπηλαίου, τῆς λεγομένης Χοιροσπηλιάς, ἐνθα ὑποτίθεται ὅτι εἶχεν ὁ Εὐμαιοὺς τὸ σὺβρόσιον αὐτοῦ, εὐρέθησαν δὲ πλείστα προϊστορικὰ ἀγγεῖα ἀποδεικνύοντα ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦτο κατοικία ἀνθρώπων, ἔπειτα δὲ φαίνεται ὅτι ἐγενε σταθλὸς χοίρων. Ἐν ἄλλῳ τόπῳ τῆς νήσου εὐρέθη δωρικὸς ναὸς, ὅστις κατὰ παράδοσιν ὑπάρχουσαν παρὰ τοῖς χωρικοῖς εἶνε τῆς Δήμητρος, ἐν δὲ τῷ μοναστηρίῳ, ὅπερ ἔχει κτισθῇ ἐπὶ τῶν ἐρείπων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, φυλάττονται δύο σιδηρὰ ἄροτρα ἀρχαῖα, περὶ τῶν ὁποίων πιστεύεται ὅτι ἀν γυνὴ τις ἐγκυμονοῦσα πατήσῃ ἐπ' αὐτῶν, θὰ γεννήσῃ ἄρρεν τέκνον. Ἀνευρέθησαν προσετι ἀλλαχοῦ τῆς νήσου ἐξ ἄλλα σπήλαια, ἅτινα μέλλουσι νὰ ἐξερευνηθῶσι προσεχῶς.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ ΦΡΑΣΙΔΗΜΟΥ

Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Λαρίσης

Ὡς γνωστὸν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἑξακολουθούσα τὴν ἀπὸ δεκαετηρίδων δράσιν της ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων, ἰδίως τῶν ἐπαρχιῶν, ἰδρυσεν εἰς διαφόρους ἐπαρχιακὰς πόλεις, ὅπου συνηχθήσαν αἱ διεσπαρμέναι ἀρχαιοτήτες, δεκάξ Μουσεῖα.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον της, τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον αἱ ἀρχαιοτήτες πλείστων ἐπαρχιῶν εὐρίσκονται ἐξομαίον τοῦ τυχόντος, μετ' ὅλας τὰς μέχρι τοῦδε φροντίδας τῆς ἑταιρείας καὶ τὰ ἰδρυθέντα Μουσεῖα.

Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Λαρίσης ὅπου θὰ ἰδρυνθῇ τὸ Μουσεῖον

Μεταξὺ τῶν πρῶτων ἰδρυθησομένων τοιούτων Μουσείων καὶ ἐν τῶν μεγαλυτέρων ἐπαρχιακῶν θὰ εἶναι τὸ τῆς Λαρίσης.

Πρὸς τοῦτο ὁ Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Θεσσαλίας κ. Ἀρβανιτόπουλος, διατρίψας ἐνταῦθα ἐπ' ἀδείᾳ 15 ἡμερῶν, μεταβαίνει μετὰ τοῦ μηχανικοῦ κ. Ἀγγελίδου εἰς Λάρισαν, διὰ νὰ καταρτίσουν τὸ σχέδιον καὶ ἀρχίσουν μετ' ὀλίγον τὴν ἐργασίαν.

Τὸ Μουσεῖον Λαρίσης θὰ ἰδρυνθῇ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς ὠραιότατην θέσιν τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας δηλ. ἀκροπόλεως τῆς Λαρίσης, ὁπόθεν εἶναι θαυμασία ἡ ἀποψὶς τοῦ ὑπερηφάνως ὑψουμένου Ὀλύμπου καὶ Κισάβου, τῆς ροῆς τοῦ ποιετικῆς Πηνειοῦ καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς μεγάλης Θεσσαλικῆς πεδιάδος.

Ἡ εἰκὼν μας δεικνύει ἀκριβῶς τὴν θέσιν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μουσείου Λαρίσης.

Εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦτο θὰ συγκεντρωθῶν αἱ ἀρχαιοτήτες τῆς Πελασγιώτιδος καὶ Περγαίας: πρὸς τὸ παρὸν ὑπάρχει ἀξιολογώτατη Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ ἐν Λαρίσῃ, εἰς τὰ ὑπόγεια καὶ τὸν κήπον τοῦ μεγάρου τῶν Δικαστηρίων. Τὰς μᾶλλον ὑποκειμένας εἰς φθορὰν ἢ κλοπὴν συνεχέντρωσεν ὁ κ. Ἀρβανιτόπουλος εἰς τρία δωμάτια καὶ τὸ προαύλιον τοῦ Δημαρχείου, τὰ ὁποῖα προθύμως παρεχώρησεν ὁ Δήμαρχος κ. Ἀστεριάδης καὶ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Λαρίσης.

Ἐν Θεσσαλίᾳ θὰ ἰδρυνθῶσι καὶ ἄλλα Μουσεῖα, ἀσφαλῶς ἐν ἐν Βόλῳ καὶ πιθανῶς ἄλλο ἐν Ἀλμυρῷ καὶ ἄλλο ἐν Τυρνάβῳ.

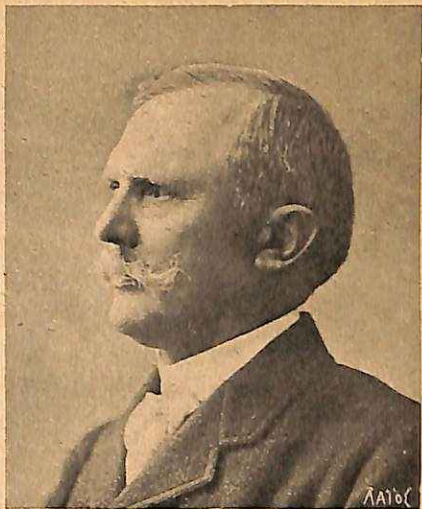
Η.

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Γουλιέλμος Δαϊρπελδ—Wilhelm Dörpfeld—

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους τούτου συνεπληρώθη εικοσιπενταετία τῆς ἐν τῷ γερμανικῷ ἀρχαιολογικῷ ἰνστιτούτῳ τῶν Ἀθηνῶν δράσεως τοῦ περιφανοῦς διευθυντοῦ αὐτῆς Δαϊρπελδ. Σπανίως ἀνὴρ τῆς ἐπιστήμης εἶχε τὸ εὐτύχημα τόσον νέος εἶναι ἐφορτῇ τὴν εικοσιπενταετηρίδα τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πεδίου, λαμπρὰς πλέον, ἐμφανίσεως. Διότι, ἐάν κατὰ τὸ 1882, τιμώμενος ἤδη διὰ τὰς ἐξόχους εἰς τὴν ἐπιστήμην ὑπηρεσίας, ἀνέλαβεν ὑψηλὴν θέσιν ἐν τῷ ἰνστιτούτῳ, περιβληθεὶς τὸν χάριν αὐτοῦ δημιουργηθέντα τότε τίτλον τοῦ «δευτέρου γραμματέως» ἦτοι συνδιευθυντοῦ τοῦ σπουδαιωτάτου τούτου ἰδρύματος, ἀλλὰ τὰς πρώτας τοῦ δάφνας ὡς ἐπιστήμης ἤδη πενταετίαν πρότερον εἶχεν ἀρχίσει νὰ δρῇ. Εἰς τὴν στήλην ταύτην παρέχομεν βραχυτάτην μόνον ἐπισκόπῃσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀνδρός, τὸν ὁποῖον ἡ Γερμανία ἐγέννησε, ἀλλ' ἡ Ἑλλάς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀνέθρεψε καὶ μέγα κατέστησε.

Ὁ Δαϊρπελδ ἐσπούδασεν εἰς τὴν πολυτεχνικὴν τοῦ Βερολίνου ἀκαδημίαν, τὸ δὲ 1877 προσελήφθη μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχαιολόγων ὡς ἀρχιτέκτων εἰς τὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφὰς τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως. Ἐκτοτε ἀρχίζει τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ σάδιον, ἐν τῷ ὁποίῳ κάθε του βῆμα σημειώνει μίαν νέαν κατὰκτησιν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης. Προικισμένος μὲ τὸ μοναδικόν, αὐτὸν ἐξόχως διακρίνον χάρισμα ὁξείας παρατηρητικότητος καὶ διαγνοῦς ἀντιλήψεως, ἐστρεψε τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχαιολόγων εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα ὑπ' αὐτοῦ πρῶτον ἐτέθησαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐλύθησαν. Ἀλλὰ καὶ ὅσα πρωτίτερα ποικιλοτρόπως ὑπ' ἄλλων, καὶ δεινῶν μάλιστα ἀνδρῶν, εἶχον ἐξετασθῇ, ὑπ' αὐτοῦ κυρίως εὐρήκαν ὅλως διόλου νέαν διαφώτισιν καὶ τελειωτικὴν λύσιν. Μετασχὼν δὲ πάσης ἀπὸ τοῦ 1877 ἐπιχειρηθείσης ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας ὑπὸ ἄλλοδαπῶν καὶ Ἑλλήνων καὶ νέας μεγαλομερεῖς ἐρεῦνας ὁ ἴδιος ἐγκαινίσας, ἀφότου μάλιστα τὸ 1886

Γουλιέλμος Δαϊρπελδ

ἀνέλαβε καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰνστιτούτου, ἐν ἣ θέσει πάντοτε ἔκτοτε διαμένει, μὴ θέλων μήτε ἀπ' αὐτοῦ μήτε ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀποχωρῇ, ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας ἐφάρμολος συναγωνιστὴς οὐδεὶς μεταξὺ παντὸς ἔθνους διαπρεπῶν ἀνδρῶν παρουσιάσθη μέχρι σήμερον πρὸς αὐτόν.

Ἡ κολοσσιαία ἐργασία τοῦ Σλήμαν εἰς τὴν Τροάδα, εἰς τὰς Μυκήνας καὶ εἰς τὴν Τίρυνθα, τὸν ἀληθινὸν αὐτῆς ἐρευνήτην εὐρήκε κυρίως μόνον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Δαϊρπελδ. Ὁ Σλήμαν ἀπεκάλυψε, ἀλλ' ὁ Δαϊρπελδ ἠρευνήσε καὶ ἐν τοῖς σοφισμένοις θαυμαστοῖς λευφάνοις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐργασίας διεφώτισε μυστήρια κεκρυμμένα τοῦ κόσμου ἐκείνου. Τὸ ὁμηρικὸν ἄλλως ἢ ἴλιον, ἦτοι ἡ λεγομένη ἑκτὴ πόλις ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἰσσαρλίξ, εἶνε ἀνακάλυψις αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Δαϊρπελδ. Ἡ Ὀλυμπία παρέσχεν ὡσαύτως ὑπὸ ἀρχιτεκτονικὴν ὄψιν θαυμαστάς ἀποκαλύψεις μόνον δι' αὐτοῦ. Κατόπιν αἱ ἐργασίαι εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἡ ἐρμηνεία τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐρειπίων τῆς Ἐλευσίνος, ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ ἐρμηνεία τῆς πολυπλόκου ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Ἡεροῦ, τῶν Προπυλαίων καὶ ἄλλων τοῦ ἱεροῦ βράχου κτιρίων, εὐρήκαν τὸν ἑσῶχον ἐργάτην αὐτῶν πάλιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Δαϊρπελδ. Σειρὰ μακρὰ πραγματειῶν περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων λαμπρύνουσι τὰς σελίδας παντὸς τόμου τῶν Ἀνακρινώσεων τοῦ Ἰνστιτούτου ἀπὸ εικοσιπενταετίας.

Μεταξὺ πασῶν τούτων τῶν ἐργασιῶν ὅλως διόλου ἀνωτέραν θέσιν κατέχει ἡ ἐπὶ δεκάδας δύο ἐτῶν, νέα καὶ νέα πάντοτε μυστήρια τῆς τέχνης ἀποκαλύπτουσα μεγάλη αὐτοῦ ἐρευνὰ περὶ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

Μετὰ σειράν μακρῶν ρηζικελεύθων ἐργασιῶν πρὸ δεκαετίας ἤδη ἐξεδόθη τὸ πολὺτιμον σύγγραμμα τοῦ Δαϊρπελδ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ποικιλοτρόπως ἔκτοτε διὰ νέων παρατηρήσεων πλουτισθέν, τὰς ὁποίας αἱ πολλάκις ἐγεγρεθείσαι ἀλλὰ νικηφόρως πάντοτε ὑπ' αὐτοῦ καταπολεμηθεῖσαι ἀντιρροήσεις προεκάλεσαν. Διότι καὶ τοῦτο πρέπει ἰδιαίτερος περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ιδιότητος τοῦ ἀνδρός νὰ σημειωθῇ: εἶνε καταπληκτικὴ, ἀκαταγώνιστος ἡ πειθὼ λόγων του, καὶ ἡ σαφήνεια, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐκθέτει πᾶσαν τοῦ ἰδέαν, καθιστᾷ εἰς πάντα ἀναμφισβήτη-

Επανορθώσεις περί Σολωμού

ΕΙΣ τὸν Hellénisme, τὸ ἐν Παρισίοις ἐκδιδόμενον ὄργανον τῶν ἡμετέρων ἐθνικῶν συμφερόντων, ὁ φίλος μεσαιωνοδύτης κ. Κωνσταντῖνος Σάθας ἐδημοσίευσεν¹ ἐκτενὴ καὶ ἀποκαλυπτικὴν μελέτην περὶ τῶν ὀργανισμῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἀποδίδων τὴν ἴδρυσιν αὐτῆς οὐχὶ εἰς τοὺς ἀνδρας ἐκείνους, τοὺς ὁποίους θέλει ἡ παράδοσις, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ἐλληνίδα καὶ γνωστὴν λογιαν Ἐλισάβετ Chénier. Ἡ περιώνυμος αὐτὴ διὰ τὴν καλλονὴν τῆς καὶ τὴν εὐφυΐαν τῆς κυρία ἦτο κόρη τοῦ ἐκ Κύπρου καταγομένου Χρυσάνθου, ἡ κατὰ συγκοπὴν Ξάνθη, Λουμακή καὶ σύζυγος προσφιλῆς τοῦ Λουδοβίκου Chénier, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπῆρξεν ἔμπορος ἐν Ἀνατολῇ ἐκ τῆς επαρχίας Langued, ἔπειτα δὲ διωρισθὴ γενικός πρόξενος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας παρὰ τῷ σουλτάνῳ τοῦ Μαρῶκου, διακριθεὶς ὅχι μόνον ὡς διπλωμάτης, ἀλλὰ καὶ ὡς συγγραφεὺς φιλολογικῶν ἔργων μαυριτανικῆς εἴτε ἀνατολικῆς ὑποθέσεως. Ὁ κ. Σάθας μὲ ἀδρὰ χρώματα μᾶς ζωγραφίζει ὅλην τὴν ὥραιαν ζωὴν καὶ μᾶς ἐκθέτει μ' ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας ὅλην τὴν ἐν Παρισίοις μεγάλῃν δρᾶσιν τῆς Ἐλισάβετ Chénier κατὰ τὰς προπαραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀλλ' εἰς τὴν μελέτην του αὐτῆν, κατὰ τὰλλα περισπούδαστον, ὁ κ. Σάθας κάμνει καὶ μερικὰς ἐσφαλμένας παρεκβάσεις σχετικῶς μὲ τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ Σολωμοῦ. Τὰ αὐτὰ δὲ σφάλματα περὶ τοῦ Ποιητοῦ ἐπανέλαβε καὶ διευτύωσεν ἀκόμη ἀστοχώτερον κάποιος κύριος κρυπτόμενος ὑπὸ τὰ στοιχεῖα I. II., ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Γεργέστης «Νέαν Ἡμέραν» ἐδημοσίευσεν² ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐν Παρισίοις μεγάλη ἀρχόντισσα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις» ἀνάλυσιν τῆς μελέτης τοῦ κ. Σάθα καὶ ὁ ὁποῖος — ὡς λεχθῇ καὶ τοῦτο — προοιμαζόμενος εἶχε τὸ θράσος νὰ ἐκφρασθῇ ἀνευλαβέστατα καὶ βεβήλως περὶ ἐπιφανεστάτου σοφοῦ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, τοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδη, — τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς παρ' ἡμῖν ιστοριοδικτικῆς ἐπιστήμης, — χαρακτηρίζων αὐτὸν ἀνελλήνιστον φιλόλογον καὶ ιστορικὸν ἡμιμαθῆ καὶ ἀποκεκρυγμένον.

Ἄλλ' ὡς ἐπανελθόμεν εἰς τὰ περὶ τοῦ Ποιητοῦ ἀστοχήματα τοῦ κ. Σάθα. Ὁ καλὸς φίλος ἀρνεῖται ἐν πρώτοις ὅτι τὸ γραφικώτατον καὶ λαοφιλέτατον τραγούδι:

Τὴν εἶδα τὴν Ξανθοῦλα,
τὴν εἶδα χθὲς ἀργά,
ποῦ μπήκε στὴ βαρκούλα
νὰ πᾶ στὴν Ξενητιά.

ἀρνεῖται ὅτι εἶναι ποίημα τοῦ Σολωμοῦ!!! Τὸ νομίζει μᾶλλον δημοτικὸν τραγούδι διωρθωμένον ἐνιαχοῦ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Φωσκόλου. Ὡς πρὸς δὲ τὴν Ξανθοῦλαν φρονεῖ ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ Ἐλισάβετ Chénier. Ἀλλ' εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Ξανθοῦλα ἦτο «εὐειδεστάτη καὶ συμπαθεστάτη κορασίς, ἀνήκουσα εἰς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν οἰκογενειῶν αἰτινῆς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κατέφυγον εἰς Ζάκυνθον καὶ ἡ ὥραιότης τῆς ὁποίας εἶλκε τὴν συμπάθειαν πολλῶν νέων. Ἡ οἰκογένεια ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀφοῦ τὰ πράγματα καθυστάσαν, καὶ ὥρισθῇ ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως... Ἐκεῖ παρευρέθη καὶ ὁ ποιητής, ἀγνωστον πῶς...» ἀφοῦ δὲ «... τὸ πανίον τῆς λέμβου καὶ τὸ μανδύλι τῆς Ξανθοῦλας ἐχάθησαν εἰς τὸ νερόν, ἐδάκρυσαν καὶ οἱ φίλοι καὶ αὐτὸς ὁ Ποιητής», καθὼς λέγουν οἱ παραστατικώτατοι στίχοι.

Ἐπειτα ὁ κ. Σάθας κακίζει γενικῶς τὰς μέχρι τοῦδε ἐκδόσεις τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰς θεωρεῖ ὡς ὅλως ἀκριτοὺς καὶ συντόνως προτρέπει ὅπως γίνῃ μιὰ ἀνθρωπινὴ (!!!!) ἐκδοσις αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χειρογράφων τοῦ Ποιητοῦ «ὑπὸ ἀνδρὸς ἐμπείρου καὶ τῆς ἰταλικῆς». Ἀλλὰ νομίζω ὅτι τέτοια λόγια εἶναι ἀνάρμοστα καὶ δὲν πρέπει κατ' οὐδένα λόγον νὰ ἐκστομίζωνται, ἀφοῦ πρὸ πολλῶν ἡδὴ ἔτων ἔχομεν καὶ ἀνθρωπινὰς ἐκδόσεις τῶν Ἀπάντων τοῦ Σολωμοῦ καὶ δὴ τὰς γενομένας ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἰάκωβον Πολυλάν (ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν Πέτρον Κουαρτάνον) καὶ ἀπὸ τὸν κ. Κωστὴν Παλαμᾶν, μαθητὰς ἀνταξίους Ἐκείνου.

Τέλος ὁ κ. Σάθας ἀνακηρύσσει τὸν Πέτρον Λύγου-στίνον Guys, εὐγενὴ ἐκ Μασσαλίας ἀκαδημαϊκὸν καὶ διάπυρον φιλέλληνα, διδάσκαλον τοῦ Σολωμοῦ. Ὁ Guys ἦτο οἰκογενειακὸς φίλος τῆς κυρίας Chénier καὶ γραμματεὺς καὶ ἀπόστολος αὐτῆς κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ κ. Σάθα.

Τὸ κυριώτερον ἔργον του ἐξ ὅσον ἐδημοσίευσεν εἶναι τὸ: Voyage littéraire de la Grèce, ou lettres sur les Grecs anciens et modernes, avec un Parallèle de leurs Moeurs... ἐκδοθὲν διὰ πρώτῃν φορὰν εἰς δύο τόμους τῷ 1771 ἐν Παρισίοις, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος εἰς γερμανικὴν μετάφρασιν ἐν Μονάχῳ, καὶ τῷ 1828 καὶ εἰς ἰταλικὴν ἐν Ρώμῃ. Ἡ τρίτῃ ἐκδοσις τοῦ φιλολογικῶν αὐτοῦ ὁδοποικίου, διωρθωμένη καὶ βελτιωμένη, ἔγινεν ἐν Παρισίοις τῷ 1783 καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς συνεξεδόθησαν καὶ μερικὰ ἄλλα οἱ συγγραφεὺς αὐτοῦ συγγραφῶς καθὼς καὶ μερικὰ ἐπιστολαὶ πρὸς αὐτὸν τῆς κυρίας Chénier, διὰ τῶν ὁποίων συγκινητικώτατα τὸν προτρέπει, ὅπως μὴ παύσῃ ποτε νὰ ὑπενθυμίζῃ εἰς τοὺς φιλελευθέρους συμπολίτας του, τοὺς Γάλλους, τὴν δουλεύουσάν ἐκείνην χώραν τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων, τὴν ἐνδοξον Ἑλλάδα. Διότι πράγματι τὸ Voyage τοῦ Guys ἀνεγνώσθη κατ' ὑπερβολὴν ἐν Γαλλίᾳ καὶ συνετέλεσε μεγάλως, ὅπως γνωστὴ μεταξὺ τῶν Εὐρωπαίων ὅτι ὑπῆρχε καὶ σύγχρονος τότε Ἑλλάς, ζῶσα μὲ τὸν ἀκοίμητον πόθον τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ποικίλως ἐργαζομένη πρὸς πραγμάτων τοῦ ὄνειρου τῆς. Ὁ Guys ἔζησε πολλὰ ἔτη ἐν Ἑλλάδι καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου διήλθε τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ βίου του. Ἐκεῖ ὑπῆρξε πρὸς τοὺς ἄλλους — καθὼς φαίνεται — καὶ διδάσκαλος. Ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ ἔχη μαθητὴν του τὸν ἐθνικὸν μας ποιητὴν. Διότι ὁ μὲν Σολωμὸς ἐγεννήθη περὶ τὸ 1798, ὁ δὲ Guys ἀπέθανε κ' ἐτάφη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1799. Ὡστε τὸ πρᾶγμα δὲν εὐδοῦται καὶ ὁ δίσχυρισμός του κ. Σάθα ἐλέγχεται τελείως ἀβάσιμος. Εἶναι δὲ ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου τοῦ Guys ἀσφαλῆς καὶ ἀναντίλεκτος. Γνωρίζομεν αὐτὴν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, ποὺ ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ὄνειροπόλου φιλέλληρος καὶ ἡ ὁποία σφύζεται ἀκόμη εἰς τὰ ἐρεῖπια τῆς Ζακυνθίνης ἐκκλησίας τῆς Ἀγίας Μαρίας τῶν Χαρίτων. Ἰδοὺ αὐτὴ:

D. O. M. | Hic. quiescit. | Petrus. Augustinus. Cuyusius. | academicus. Massiliensis. | lycæi | Parisiensis. socius. et. | civis. atheniensis. | municipis. potentissimi. Daniae. regis. | clementia. | nobilitate. insignitus. | permultis. etitis. operibus. admod. | clarus virtutis scientiae. candoris. pietatis. | exemplar. perspicuum. | obiit. Zacynthi. A. S | MDCXCIX. postrid. id. augusti. | aetat. sue. LXX IX. | Anastasius. Comes. Lunzius. | Danensi. praepositus. emporio P. F.

Ἡ ἐπιτύμβιος αὐτῇ ἐπιγραφή ἐξεδόθη κατ' ἐπανάληψιν ἡδὴ¹. Ἡ δὲ ἀνωτέρω ἐκδοσις ἔγινε συμφώνως

1 Ἡ Ρωμανοῦ: Γρατιανὸς Ζώρης αὐθιγνὴς Λευκάδος... Ἐν Κερκύρᾳ 1870, σ. 39 — Ν. Κατράκη: Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου... Ἐν Ζακύνθῳ 1880, σ. 480 — Σπ. Δὲ Βιάζης: «Ὁλύμπια»

1 Ἀρ. 8. κ. ε. τοῦ β' ἔτους.
2 Ἐτος ΑΒ'. Ἀριθ. 1666 (2642), τῇ 417 Νοεμβρίου 1906.
3 Διονυσίου Μαρτινέλου: «Ὅλγα περὶ Διονυσίου Σολωμοῦ...» Εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἡὼς» τῆς Ζακύνθου. Ἐτος Α' (1898), ἀριθ. 5-6, σ. 9.

πρὸς ἔκτυπον παρεσκευασμένον ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν διατριβήν μου ἐν Ζακύνθῳ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην πηγὴν δύναμεθα νὰ ἔχωμεν περὶ τοῦ χρόνου κατ' ὃν ἀπέθανεν ὁ Guys: ἐννοῶ τὰ βιβλία τῶν ἀποβιώσεων κατὰ τὸν ΙΗ' τελευτῶντα αἰῶνα τὰ ἐναποκείμενα εἰς τὰ Ζακυνθινὰ ἀρχεῖα. Καὶ ἀκριβῶς τὴν ἀναδίφῃσιν αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα ὑποδεικνύω φιλικῶς καὶ μετ' ἀγάπης εἰς τοὺς ἐν Ζακύνθῳ καλοὺς ἐρευνητὰς καὶ συναδέλφους κ. Σπυρίδωνα Δὲ Βιάζην καὶ κ. Λεωνίδα Ζώην.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Ἡ περὶ Ἀλβανῶν μελέτη τοῦ κ. Ν. Σκωτίδη γενικοῦ προσέχον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τὴν ὁποίαν δημοσιεύομεν, εἶναι ἓνα τῶν κεφαλαίων μακροτάτου ἔργου περὶ Ἀλβανίας γραφέντος πρὸ πολλῶν ἔτων. Τὸ ἐξόχως ἐθνικὸν αὐτὸ ἔργον μένει ἀκόμη ἀδημοσίεον.

Σήμερον ὅτε τὸ Ἀλβανικὸν ζήτημα εἶνε ἐπὶ τάπητος, τὰ «Παναθηναῖα» εἶνε εὐτυχῇ παρουσιάζοντα ἓνα μέρος τῆς περὶ Ἀλβανῶν μελέτης στηριζομένης ἐπὶ ἀσφαλῶν ἐπιχειρημάτων καὶ γραφείσης ἔπειτα ἀπὸ μακρὰς παρατηρήσεως. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου καὶ διακεκριμένος συνεργάτης μας κ. Νικόλαος Σκωτίδης ἔζησεν ἐπὶ πολὺ μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν ὡς ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος, εἶχε δὲ τὸν καιρὸν καὶ τὴν δύναμιν νὰ μελετήσῃ ἐπισταμένως τὸν λαὸν αὐτὸν μὲ τὸν ὁποῖον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τόσον συνδεόμεθα καὶ τὸν ὁποῖον μυρία προπαγάνδα προσπαθοῦν ν' ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Τοῦ ἔργου τοῦτου ἐπιγραφόμενον ἀπὸ «Κερκύρας εἰς βορείαν Ἡπειρον καὶ τὴν Νότιον Ἀλβανίαν» τεθέντος εἰς τὴν διάθεσίν μας, θὰ δημοσιεύσωμεν βραδύτερον καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ διὰ τοὺς Ἀλβανοὺς κεφάλαια.

Εἰς τὸ Ἡμερολόγιον Κ. Φ. Σκόκου δημοσιεύει ὁ κ. Α. Κουρτίδης τὸ Ἀρχαῖον ἀρθρον, ὅπου περιγράφει καὶ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ Γκαίτε. Ὅλοι γνωρίζουν τὰς λέξεις ποὺ ἐπρόφερε ὁ ποιητὴς ἀποθνήσκων: Περισσότερον φῶς: Mehr Licht. Μία ἐπιστολὴ τῆς ζωγράφου Λουίζας Σάϊνλερ, στενῆς φίλης τῆς οἰκογενείας τοῦ ποιητοῦ, ποὺ ἐδημοσίευσθῇ πρὸ ὀλίγων μηνῶν καὶ τὴν ὁποίαν εἶχε γράψῃ ἡ ζωγράφος τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου τοῦ Γκαίτε, ἀναφέρει ὅτι ὁ Γκαίτε εἶπε: — Δός μου τὸ χεράκι σου.

Τὰς λέξεις αὐτὰς ἀπηύθυνεν πρὸς τὴν νύμφην του, τὴν ἀγαπημένην του Ὀττίλιαν.

Καὶ ἡ παράδοσις, ἡ ὁποία ἤθελε ἕως σήμερον τὸν ποιητὴν θνήσκοντα μὲ ἓνα ἀποχαιρετισμὸν τοῦ νοῦ, ὑποχωρεῖ τώρα. Καὶ ἡ καρδιά νικᾷ μὲ δύο λέξεις γεμάτας στοργήν.

Εἰς τὸ Δελτίον τοῦ ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου, τευχὸς βον, ὁ κ. Ν. Ι. Ἐξαρχόπουλος γράφει *Tines* οἱ ὅροι οἱ ἀπαιτούμενοι πρὸς εὐδοκίμῃσιν ἐν τοῖς ἐπαγγέλμασιν. Ἐξετάζει πρῶτον τὸ ζήτημα γενικῶς καὶ ἔπειτα καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ κοινωνικὴ μηχανὴ δὲν λειτουργεῖ κανονικῶς καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ κοινωνικὴ ἐργασία δὲν εἶναι ἀρμοδιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀτόμου. Ἐν πρώτοις ἀγνοεῖ ἕκαστος ποῖον εἶναι τὸ ἔργον τὸ σύμφωνον μὲ τὴν ἰδιοφυΐαν του. Ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ γνωρίσῃ, ἀκολουθεῖ ἄλλο ἔργον μὴ εὐρίσκων τὴν εὐκαιρίαν νὰ μορφωθῇ εἰς ἐκεῖνο εἰδικῶς.

Τὰ σπουδαιότερα αἰτία τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ ἀρθρου, εἶναι ἡ ἑλλειψὶς παιδαγωγούντων

(περιοδικὸν διευθυνόμενον ὑπὸ Γ. Μαλανδρίνου) Ἐτος Β. (1898) σ. 172. — Daniel Quin: «Ἀρμονία» (ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα) Ἐτος Γ' (1902) σ. 578 κ. ε.

σχολείων, ἡ ἑλλειψὶς παιδαγωγικῶς μορφωμένων διδασκάλων καὶ ἡ ἑλλειψὶς ἐπαγγελματικῶν σχολῶν.

Κατόπιν ἐξετάζει τί συμβαίνει παρ' ἡμῖν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ συμπεραίνει ὅτι ἡ πολιτεία πρέπει νὰ ἐξεύρῃ τὰ μέσα πρὸς ὀλισμὸν τοῦ ἀτόμου διὰ τῆς καταλλήλου πνευματικῆς πανοπλίας, διὰ τῆς δεούσης ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ πρακτικῆς μορφώσεως, καθιστώσα αὐτὸ ἱκανὸν ὅπως συμμετέχῃ τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας μετ' ὅλων αὐτοῦ τῶν δυνάμεων.

Εἰς τὸ ἴδιον περιοδικὸν ὁ κ. Σ. Ἀθανασόπουλος γράφον περὶ τῶν Καταλληλοτάτων διδασκάλων τῆς γυμναστικῆς εἰς τὸ σχολεῖον τῆς μέσης ἐκπαίδευσως, λέγει ὅτι ἡ γυμναστικὴ σχολή, ὅπως λειτουργεῖ σήμερον ἐν Ἑλλάδι, δὲν ἐκπληροῖ τὸν προορισμὸν τῆς καὶ πρέπει νὰ διαρρυθμισθῇ ἐπὶ καλυτέρων βάσεων. Ἡ γυμναστικὴ θ' ἀνετεθῇ εἰς τοὺς διδασκάλους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔχουν ἤδη καταλλήλως παρασκευασθῇ ἐπὶ δύο ἔτη ἢ ἀνάθεσις τοῦ μαθητήματος τῆς γυμναστικῆς εἰς διδασκάλους, λέγει ὁ γράφων, ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι ὁ διδάσκαλος ἀνατρεφόμενος κατ' ἐκαστὴν μετὰ τὸν μαθητὴν ἡμπορεῖ νὰ κανονίσῃ τὰς ἀσκήσεις ἀναλόγως τῶν διανοητικῶν καὶ σωματικῶν τῶν δυνάμεων. Ἀλλὰ καὶ οἱ διδάσκαλοι, οἱ διερχόμενοι διὰ τῆς γυμναστικῆς σχολῆς, θ' ἀποκοτῶν μεγάλας ὠφελείας καὶ πλεονεκτημάτων τὰ ὅποια δὲν ἔχουν οἱ πρωτότεροι διδάσκαλοι, νὰ διοικῶν δηλ. εὐκόλως τὸ σχολεῖον, νὰ ἐπιβάλλουν τὴν τάξιν κλπ.

Ὁ κ. Ψυχάρης δημοσιεύει εἰς τὸν «Νουμᾶν» «Τὴν Ἀρρωστη Δούλα» του. Νὰ καὶ ἓνα ἔργον φιλολογικὸν μὲ... ἀναλύσεις οὔρων. Μὲ χίλιες ταχυδακτυλογράφες τὰ κατάφερε ὁ κ. Ψυχάρης νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸ τὸ θαῦμα, νὰ παραχώσῃ ἐκεῖ μέσα ὄρους ἐπιστημονικοὺς εἰς τὴν δημοτικὴν.

Μέγας εἰ, διδάσκαλε, καὶ θανμαστὰ τὰ ἔργατά σου.

ΑἰΖΕΙ τὸν κόπον νὰ περάσῃ κανεὶς μίαν εὐχάριστον ὥραν μὲ τὸ *Δευκώμα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων* ποὺ ἐξέδωκε ὁ κ. Π. Σ. Σαββίδης. Ἡ ἱστορία τῶν ἀγώνων 1890-1906 μὲ κάθε σχετικὴν πληροφορίαν, ἔπειτα ἡ διεξαγωγὴ τῶν ἡμερῶν πρὸς ἡμέραν καὶ ἡ περιγραφή τῶν ἐορτῶν, πλουσιωτάτα εἰκονογραφημένα δίδουν πλήρη εἰκόνα τῶν ὥραιων ἡμερῶν ποὺ ἐτέρασαν αἱ Ἀθῆναι μὲ τὴν ἀνασύστασιν τῶν ἀγώνων. Ἐνα ἐνθύμιον τῆς γεμιάτης ἀπὸ ζωῆν καὶ κινήσιν ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ πολλὴν καλαισθησίαν καὶ ἐπιμέλειαν. Ἡ καταβληθεῖσα ἐργασία εἰς τὴν ἐκδοσὶν τοῦ Δευκώματος τιμᾷ τὸν ἐκδότην κ. Σαββίδην ὁ ὁποῖος πραγματικῶς τίποτε δὲν ἐφείσθη διὰ νὰ μᾶς δώσῃ κατὰ ἀντάξιον τῶν ἀλησιμονητῶν ἐορτῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Κ.

Ὁ ἀποθανὼν πρὸ δύο ἑβδομάδων Λουδοβίκος Αἰμίλιος Μπυρνούφ, ἑλληνιστὴς καὶ φίλος θερμὸς τῆς Ἑλλάδος, ὑπῆρξε ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Τὸ 1867 ἔγινε διευθυντὴς τῆς Σχολῆς. Ὑπὸ τὴν διευθύνσιν του ἡ Γαλλικὴ Σχολὴ ἔκαμε ἀνασκαφὰς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν Ἀθῆναι καὶ τὴν Θήραν. Ἀπὸ τοῦ 1875 ἰδιώτευσεν εἰς τὸ Παρίσι ὅπου εἰργάσθη εἰς διάφορα περιοδικὰ. Ἀξίαι λόγου εἶναι αἱ περὶ τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος καὶ τῶν προόδων αὐτῆς μελέται του.

Ὁ Mario Borsa, ὁ γνωστὸς ἰταλὸς κριτικὸς καὶ δημοσιογράφος ἐδημοσίευσεν πρὸ ὀλίγου «Τὸ σύγχρονον ἀγγλικὸν θέατρον», ἄριστον ἔργον, ἐν ᾧ ζω-

γραφίζονται με χάριν και ἐνέργειαν οἱ ἄγγλοι ἡθοιοί καὶ συγγραφεῖς, καὶ ἀναλύεται ἡ ἀξία τοῦ συγχρόνου ἀγγλικοῦ θεάτρου καὶ τὸ περιβάλλον αὐτοῦ. Εἰδικῶς ἐπαινέται ἡ ἀκριβεία μετὰ τὴν ὁποίαν διαγράφονται ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ τὰ ιδεολογικά ρεῖματα τῆς ἀγγλικῆς δραματογραφίας: τὸ ἡθολογικὸν θέατρον μετὰ τὸν H. Jones, τὸ ιδεολογικὸν θέατρον μετὰ τὸν Shaw, τὸ φιλολογικὸν θέατρον (Swinburne), τὸ μυστικοπαθεῖς θέατρον (Jeats).

Ὁ ἄγγλος ἐκδότης Mathews ἐξέδωκεν εἰς ἓνα τόμον «Τὰ ἄσματα τοῦ Σίδι Χάμμο». Τὰ ποιήματα τοῦ περιφρήμου αὐτοῦ μαυριτανοῦ ποιητοῦ, τὰ ψάλλουν ἀκόμη καὶ σήμερον αἱ φυλαὶ τοῦ μεσημβρινοῦ Μαρόκου, εἶνε δὲ ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν δημοσιεύονται εἰς γλῶσσαν εὐρωπαϊκὴν.

Τὸ περίπλοκον ζήτημα τῆς περιγραφῆς τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς μεγάλως ἐπαινουμένης μονογραφίας τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε ὁ καθηγητὴς G. Harrison ὑπὸ τὸν τίτλον. «Αἱ ἀρχέγονοι Ἀθῆναι, ὅπως περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου».

Κ. Π.

ΕΛΗΜΟΣΙΕΥΘΗΣΑΝ ἐπιστολαὶ τοῦ Γαμβέττα αἱ ὁποῖαι δείχνουν τὸν μεγάλον πολίτην ὑπὸ νέαν ὄψιν:

Πρὸς τὴν μητέρα του ἔγραφε τὴν 1 Ἰανουαρίου 1863. «Εἰμεθα οἱ δύο μας ἐν ἄτομον μετὰ δύο διαφορετικὰς ὁψεις. Ἐσὺ ποῦ μ' ἐγέννησες, ἐγὼ ποῦ ὀφείλω νὰ πικραίνω τὴν ζωὴν σου μετὰ θωπείας, μετὰ ἀφοσίωσιν. Τὴν ἡσυχίαν, ποῦ τόσον τὴν ἀξίζεις, θὰ σοῦ τὴν δώσω, μίαν ἡμέραν, δοξασμένην, χαρούμενην, πλήρη».

Πρὸς τὴν γυναῖκα του ἔγραφε τὸ 1879: «Σ' εὐχαριστῶ πολὺ πολὺ ποῦ κάθε ἡμέραν προσθέτεις εἰς τὴν ἀγάπην μας μεγαλεῖον καὶ ἐμορφιά. Ἔτσι πάντα ἐπότησα θερμὰ ν' ἀγαπήσω καὶ ν' ἀγαπηθῶ. Νὰ συναντήσω μιὰ τέτοια γυναῖκα, νὰ τῆς ἀφιερῶσω τὴν ζωὴν μου, νὰ τῆς ἀνοίξω τὰς μυχίας πτυχὰς τῆς ψυχῆς μου, νὰ εἰσδύσω καὶ ἐγὼ εἰς τὸν ἀγνότερον βωμόν τῆς καρδιάς τῆς, νὰ καταλάβω ὅλην τὴν θέσιν ἐτοιμος νὰ ὑποταχθῶ καὶ νὰ ἐμμεῖνω ἐκεῖ. Τὸ ὄνειρόν μου ἐπληρώθη διὰ σοῦ καὶ διὰ σέ καὶ ἡ κατὰ κτήσιν αὐτὴ ἐγένετο τὸ ἀγαθὸν ἄστρον τῆς ζωῆς μου...»

Ο. Georges Delaquays γράφων εἰς τὸν «Mercure de France» περὶ τῆς Ἰσαδώρας Δέγκαν λέγει: «Ἐμελέτησε τὰς κινήσεις τοῦ παιδιοῦ, τῆς ἀγαπῶσης γυναίκος, τοῦ ἀνδρὸς ποῦ πονεῖ, καὶ κάθε φορὰν ποῦ ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ αἰσθημα εὐχάριστον, τρυφερόν ἢ αἰσθημα πικρίας, ἐχρησιμοποίησε τὰς παροτρύνσεις τῆς.» Καὶ παρακάτω: «Διὰ μιᾶς προσπάθειας, ἡ ὁποία ὁμοιάζει μετὰ τὴν προσπάθειαν τοῦ συγγραφέως ἡ τοῦ ἡθοιοῦ ὁ ὁποῖος ὑποδύεται ἓνα χαρακτήρα, λαμβάνει μίαν ὑπόστασιν ψυχικὴν, τῆς ἐκλογῆς τῆς. Αἰσθάνεται πραγματικῶς τὴν γλυκύτητα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ γέλωτος μέσα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ στὴν πρᾶσιν αὐτῆς τῆς γλῶσσης».

Τὸ μόνον ἀδύνατον σημεῖον ποῦ εὗρισκε ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου, εἶναι ὅτι ἡ τέχνη τῆς Miss Δέγκαν δὲν εἶναι ταυτόχρονος μετὰ τὴν ἐμπνευσιν. Ὁ Μπετόβεν καὶ ὁ Σοπὲν π.χ. ἔδωκαν τελείαν τὴν ἐκφράσιν τῆς σκέψεως των, χωρὶς ν' ἀποβλέψουν εἰς καμμίαν πλαστικὴν στάσιν, ἐπομένως δὲν ἀφήσαν θέσιν εἰς τοιαύτην ἀπόδοσιν. Διότι διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἁρμονία εἰς δύο διαφορετικὰς τέχνας, χρειάζεται ἐνότης σκέψεως, τὸ ὅποιον λείπει εἰς τὴν ἀπόπειραν τῆς Δέγκαν.

Ο ΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Προσεχῶς ἐκδίδεται ὑπὸ τῶν «Παναθηναίων» ἡ *Παρά Λαλέουσα* τοῦ κ. Παύλου Νιρβάνα, εἰς κομψὸν τομίδιον.

Εἰς τὸν «Συμβουλίδειον» ἱατρικὸν διαγωνισμόν τῆς Κυριακῆς 21 Ἰανουαρίου ἐβραβεύθη τὸ ἔργον τοῦ κ. Σ. Α. Γαβαλά «Περὶ λέπρας, ἰδίως τῆς ἐν Ἑλλάδι».

Τὴν Κυριακὴν 15 Ἰανουαρίου ὁ νέος Πρύτανης κ. Ν. Γ. Πολίτης ὠμίλησε περὶ τοῦ «Ἐθνικοῦ ἔπους».

Λέγεται ὅτι τὸ Ἀχιλλεῖον τῆς Αὐτοκρατείας Ἐλισάβετ ἐν Κερκύρᾳ θὰ γίνῃ σανατόριον.

Ἡ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Διαδόχου Ἐπιτροπὴ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων συνέστησε τμήμα ἰδιαίτερον πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς σκοποβολῆς εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια. Τὸ τμήμα ἐτέθη ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ κ. Σπ. Στάη ὁ ὁποῖος καὶ εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀγγλοῦ ἱατροῦ Ἀλλανδ τὰ παιδιὰ κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν των ἔχουν ἀνάγκην 10 ὥρων ὕπνου, 9 τὸ ἐλάχιστον. Ἡ στρέφεισις τοῦ ὕπνου ἐπιβραδύνει, ἂν δὲν ματαιώγῃ, τὴν φυσικὴν καὶ διανοητικὴν των ἀνάπτυξιν. Οἱ ἐνήλικοι ἔχουν ἀνάγκην 7—8, ἐνίστε καὶ 9 ὥρας ὕπνου.

Ὁ Ἀμερικανὸς ἱατρὸς Τῶρκ ἐφευρε μηχανήμα πρὸς φωτογράφησιν τοῦ στομάχου. Ἡ φωτογράφεισις γίνεται ἐσωτερικῶς εἰσαγομένου τοῦ μηχανήματος εἰς τὸν στόμαχον.

Ἡ «Ἑλληνικὴ Καλλιτεχνικὴ Ἑταιρία» Ἀθηνῶν προκηρύττει τὴν πρώτην καλλιτεχνικὴν τῆς ἐκθεσιν διὰ τὴν 25 Μαρτίου προσέχους.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἀσκληπιὸς καὶ Ἀσκληπιεία ὑπὸ Ἀρ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἱατροῦ.

Ζητήματα ἀγροτικῆς οἰκονομίας ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπὸ Ν. Δ. Πάππου. Ἀθῆναι 1907, τυπογρ. Πετράκου.

Περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ ἔπους τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Λόγος ἀπαγγελθεὶς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τὴν 14 Ἰανουαρίου 1907 ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου. Ἐν Ἀθῆναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1907.

Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ ἔτους 1905 Ἀθῆνησιν ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

Θουκυδίδου Συγγραφὴ ἐκδοθεῖσα μετὰ σχολίων ὑπὸ Γεωργίου Μιστριώτου Βιβλίον Πέμπτον. Τόμος Πέμπτος ἐν Ἀθῆναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1907.

Λόγος περὶ τῆς κοινωνίας ὡς στοιχειώδους στρατιωτικοῦ παράγοντος ὑπὸ Γεωργίου Ἀντωνοπούλου. Ἀθῆναι 1907 τυπογρ. Π. Ε. Πετράκου.

Cérèbraux par Fernand Divoire, Paris fr. 2,50.

Sur le point de fusion des hydrocarbures homologues du méthane, par D. E. Tsakalotos — Comptes Rendus de l'Académie des Sciences — Extrait.

